

VLÁDA TMY

Vypukla válka.

Tehdy, na konci divadelních prázdnin, strávených v pražské samotě, Jesenius si zajel na několik dní do Vídně, aby se podíval na nové francouzské a anglické kusy.

A tam ho v červencové noci zastihla.

Dolehlo na něho za příští léta mnoho těžkých nocí, ale žádná k němu nevešla tak hrozně jako tato prvá, která jej překvapila v cizím, nehostiném městě uboze samotného, že nebylo ani komu svoji úzkost vykřiknout. Celou noc valily se tehdy plnou šířkou Korutanské a Okružní třídy sražené zástupy v čele s pochodněmi, s prapory a obrazy trojspolkových panovníků, černé, zlověstné davy, které zpívaly písně, temně zvučící ve vysoké chodbě domů a křičely: »Krieg! Krieg!« A toto slovo skřečelo, jako když kámen přejíždí po kovovém ostří. Ale z daleka, z daleka ze severu, přes pohraniční hory, přes Moravské pole a Dunaj, zalétalo k Jeseniovi: »Válka! Válka!«, jiné slovo než toto skřečivé a ječící, slovo táhlé, smutné, zoufale táhlé, slovo převalujících se černých mraků, přeplněných hrůzou, vzdechy a slzami, které v příštích chvílích skanou k zemi. Vídeňská ulice voněla krví a Jesenius měl dojem barev černé a rudé. A v tom bylo cosi úžasného. Ano, dav byl černý i noční obloha byla černá a pochodně hořely čmoudivě rudým světlem a jejich ponurý pablesk barvil

pohyblivé lidské hlavy a otevřená ústa nečistým brunátem, ale přece Jeseniova červeň a černě nepocházely odtud, tkvěly hlouběji než na povrchu věci a v sítnici oka, nevycházely vůbec z předmětů, byly absolutní, žily sama sebou, byly podstatou všeho hmotného kolem, byly duší všeho i jádrem duše jeho. A tyto barvy zůstaly nesmyty i pak, když odešel do pustých postranních ulic v samotu méně krutou, než byla ona uprostřed valčího se zástupu, který zžíhal bledého osamělce, otíraje se a rozrážeje se o něho.

Co bude? co bude? letělo mu hlavou. Co se děje na severu? A pojem vlasti, všední kdysi a s úsměvem přezíraný, předstoupil před něho v celé velikosti, vztyčil se ohromný uprostřed rudosti a černě a naplnil se přetěžkým obsahem. Co budeme dělat my? Byla to otázka nová, důtklivější než ona: „Co bude?“, otázka nejdůležitější. Zachvěla jim, jak zarazil krok a stanul... Jen domů! Domů! Pryč odtud a domů! Jen tam jest na ni odpověď! A rozběhl se zrychlenými kroky, jako by již vsťfíc rozřešení, bez něhož není života. Leč ujasnil si, že nelze než čekat, čekati dlouho, celé nekonečně hodiny až do odjezdu ranního vlaku. Jak je přežije? Hercovy kroky zněly dutým ohlasem mezi poušti nočních domů. Bloudil dlouho. Vzpomíná jen, že uprostřed délky prázdné ulice, na kraji chodníku stětl se pod svítilnou s člově-

kem stejně bledým, jako asi on sám byl, a s hlavou stejně schýlenou na prsa. Byl to mladičký jedno-roční dobrovolník. Spatřili se teprve, když půl kroku od sebe náhle stanuli. Polekáni svými existencemi, o nichž se dovidali za okolnosti tak zvláštních a v tichu, v němž utonul i zvuk jejich kročejů, zírali si dlouho ztrnulýma očima do bílých tváří, jako do zrcadel na vlastní obraz, teď zkreslený hrůzou a nepoznávány. Chtěli se vyhnouti, ale oba uhýbali na touž stranu a v rozpacích oba zároveň couvli na druhou a stáli si opět tváří v tvář. Odloučili se konečně a spěchali opačnými směry. Ale když se Jesenius po stu krocích ohlédl, viděl, jak se obrátil také chlapec a spatřili ještě jedenkrát v záři svítlen své obličeje... Co bude? Co se děje na severu? Co budeme dělati my? Černá a rudá ho provázely.

Když se k ránu proplétal ulicemi devátého okresu, hledaje cestu k hotelu, kde bydlil, a zabočoval za roh, zahlučely mu náhle vstříc hlučné údery mnoha nohou. Polotmou se proti němu řítily shluky asi patnácti lidí. Pádili bez hlesu. Před nimi prchal muž, který měl štičeně vytřeštěné oči. Jesenius uskočil stranou. Dav se mlčky přehnal těsně mimo něj. Jen vzadu se oddělil starší muž, který již dále nemohl, přiložil dlaně k ústům a řval do noci: „Špión! Špión!“

Ale štvaný již dále nemohl. Obrátil se k pro-
následovatelům a rozpráhl náruč.

»Co chcete ode mne? Vždyť jsem nic neudělal!«
zavyl špatnou němčinou.

Ale v příští vteřině zavřel se již mlčelivý dav
nad jeho tělem, sraženým k zemi.

Jesenius spěchal odtud.

Ale po několika krocích si ujasnil, jak zbaběle
si počiná. Snad tam vraždí člověka! Obrátil se,
běžel zpět a ranou lokty se octl uprostřed nich.

»Šilíte?« vykřikl.

Ale v tom cítil, jak se mu krev žene od srdce
k hlavě, slyšel, jak tam zašuměla a s hrůzou po-
znal, že zešlel sám. Na více se nepamatuje. Ví jen,
že do něčeho bil pěstmi, že kopal, že se před ním
v červené a černé tmě mihaly jakési oči, ústa a
ruce, že kdosi pronikavě vykřikl a pak že zde
stál pojednou sám, sám v pusté ulici, a před ním
na chodníku že bez hnutí ležel člověk se zkrvave-
ným obličejem. Jesenius nerozuměl ničemu. Ne-
chápal, zda on to byl, kdo zahnal tolik lidí na
útěk, či byl-li to pohled na člověka, kterého patrně
ubili do smrti, jenž je poděsil a chtělo se mu
jedné chvíle uvěřiti, že to ani nebyli lidé, nýbrž
duchové a že se nic nestalo, že se vůbec nic ne-
stalo, že není války, že nebylo křičící ulice a vše že
bylo jen příšerným snem. Když se shýbal k zemi

pro klobouk, cítil, že se mu třesou nohy a tělo má
jako zpřelámané.

Pospíchal ulicemi, hledaje místnost, odkud by
mohl telefonovat policii. Ale když konečně na-
šel kavárnu, kde ještě svítili, vzpomněl si, že ne-
dovede pojmenovat ulice, kde mrtvý leží. Běžel
zpět. Ale mrtvého již nenašel. Hledal. Nenašel.
Splétl si snad ulice? Nevěděl. Či to vše opravdu
byl jen sen? ... Bylo již ráno.

Dopotácel se do hotelu. Nezamhouřil oka.

Časně šel k vlaku. Prodíral se černým zástupem
lidí, kteří všichni měli sklon hlavy v před a cho-
robnou gestikulaci, zástupem podivně vrčícím a
vrtošivě se potácejícím. Připadali mu jako nebez-
pečná společnost chorobných a dotek jejich těl
v něm vzbuzoval štitivý pocit. Přes noc se stalo
asi cosi úžasného. Dostal se do vlaku a schoulil
se v koutě oddělení druhé třídy. Vlak se hnul.
Ale zde byli také lidé. A všichni měli jiné oči než
včera a jiné pohyby. Snažili se to zastříti, ale nikdo
toho nedovedl. Snažili se zastříti i své šilenství a
místo, co by na sebe cenili zuby, řičeli, chechtali
se, rvali si vlasy z hlav — Jeseniovi se zdálo, to
že by měli dělati — vybíjeli svou horečku vykřik-
ováním, nesmyslných pověstí, vášnivých nadějí
a spíláním nepříteli. Na Jesenia, který se stal
podezřelým neúčastí, hleděli cestující s nenávist-
nou nedůvěrou, mnohé z jejich narážek byly pa-

trně mířeny proti němu a jistě ta o špionech, před nimiž se nyní bude třeba mít ve vlacích na pozoru. Uvažoval, co učiní, bude-li napaden. Byla to cesta plná vnitřního utrpení, mučivá cesta znojným dnem, jiným, než byly všechny minulé, který rozžehl do ruda krajinu a z nejspodnějších hlubin země vylákal černé bahenní páry, jež se na ni položily. Co bude? Co to znamenalo všechno? A nitro Jeseniovo neuklidnilo se ani pak, když na moravských hranicích vyčtl z očí českých lidí, že se doma nestalo nic neočekávaného, a polabské roviny, širé a plné klasů, na nichž spočinul jeho zrak s láskou a nikdy neprožitým citem, jak drahé mu jsou a jak jsou jeho, naplnily mu duši jen novým smutkem. Pak přišla Praha, Praha, a jeho srdce se rozbušilo očekáváním.

Uvítal ho ruch a shon, černé, neklidně pobíhající zástupy lidí. Spěchal ven.

Před nádražím se střetl s hercem Krulišem. První člověk, kterého potkával!

«Co je! Co je?» vybuchl na něho.

«Co je? Válka!» odpověděl s rozčileným úsměvem Kruliš. Pak položil Jeseniovi na rameno ruku a řekl: «Ale klid! Vše bude dobré!»

«Co budeme dělat?»

Kruliš pokrčil rameny.

V Praze Jesenius poprvé hlouběji vydechl, te-

prve zde pobledly ošklivá barva černá s kalně červenou. Byl mezi svými.

Praha se podobala velkému úlu, na nějž zabušila pěst. Ohromná, neviditelná, neznámá cizí pěst. Město se již vzpamatovalo z prvního ohromení a teď v rozčileném šumu a bzukotu očekávalo příštích chvil. Jediným ústrojenstvím byla Praha, jedinými plícemi vydechovala své vzrušené očekávání a bila jediným srdcem. Co teď znamenaly osobnosti, čím byly lidské záležitosti a bolesti? Osud sem kráčí. A všichni jej slyšeli. Co bude? Co bude?

Jen čekat! Vše bude dobré!

Mijely první dny bolestného napětí. Bylo neuvěřitelné, jak rychle ubíhaly. K nádražím šly první transporty vojska a kroky hochů v nových uniformách duněly dlažbou.

«Buďte zdraví, hoši! Vraťte se zdraví!», volala na ně Praha a podivnou mluvou lásky, úzkosti a naděje k ní mluvily rovnoměrné nárazy okovaných bot a vrzání žlutého řemení.

Listy přinášely první neurčité zprávy z bojiště. Prahou letěly pověsti. Německo vypovědělo válku Rusku. Ulicemi proudily davy mužů s černými kufříky na ramenu. A opět šly vojenské transporty, provázené mlčelivým zástupem žen a kordonem policie; z ústí děl vyčnívaly kytice růží a lilí a vojáci měli tváře zamračené a štítky čepic

hluboko vřtačeny do čel. Francie vypověděla válku! Anglie!

Evropa stála v plamenech...

A zase mijely dny a bylo záhadou, jak je mohly lidské nervy přečkatí. Vnější život přicházel pomenáhu do starých kolejí a také nitra se uklidňovala. Ale odpověď na otázky prvního dne nepřicházela.

V Národním divadle se počalo opět hrátí. Sezona měla býti zahájena premiérou »Ratolesti«, ale intendantura provozování zakázala. Také v jiných hrách byly prováděny škrty. Mnozí herci odešli do války. Jeden byl zatčen a uvězněn, aniž se vědělo proč. Ale mezi těmi, kdož zbyli, stvořila doba nebývalou jednotu a přátelství. Také poměr herců i obecnstva zvroutněl. Každá scéna, ba věta na jevišti promluvená, jež mohla býti bytí jen z daleka vykládána za symbol, byla přijímána s horoucím nadšením a stejně procitována účinkujícími i posluchači. Neviditelné vyzářování sympatií a bratrský dotek hlediště a scény byly trvalé. Při představeních docházelo k bouřím potlesku v místech, kde by jim cizí divák byl nejméně rozuměl. Obecnstvo bylo u vytržení nad přípitkem Dačického všem, kdož dobře smýšlejí se zemí českou v »Paní mincmistrové«, jávalo při slovech Karla IV.: »Čechy patří Čechům« v »Noci

na Karlštejně«, a když Emanuel Petřů v díloze Hamleta dořikal »Být či nebýt?«, zastavila se srdce všech, jako zastavilo se srdce hercovo, rozvířily se nervy všech, jako vířily nervy jeho, a po chvíli ticha, jež ani vydechnutí nevyrušilo, zaburácelo to dvoranou jako orkán a tisíce rozohněných očí, tisíce rukou v ohlušující bouři o sebe narážejících volalo: »Být! Být! Být!« V opěte bylo nejinak. Omýlil cit prvních válečných dnů, že umělecká práce bude nemožna a že ani žítí nebude lze. Lidé se tehdy domnívali, že se válka vklíní mezi minulost a budoucnost žhavým mostem, po němž bude v divoké změti požárních panik a v šíleném letu přeběhnouti všemu lidstvu; kdo padne, bude rozdupán, kdo se zachrání, dovi se na půdě protějšího břehu, co ho čeká. Stalo se jinak. Nervy by nebyly snesly napětí prvních hodin, povolily tlaku a zatím co na východě, západě i jihu proti sobě stály řetězy vzájemně se pobíjejících lidí, žilo a pracovalo se doma dále. Počinulo se dokonce i žertovati. Většina lidí, jako by již chápala, že most, spojující minulé s budoucím, není tak krátký, jak si jej představovali, že se na něm zdrží, provisorium že se protáhne, že bude třeba zaříditi se na ně a dle možnosti si je zpřijemnití. Člověk pomenáhu přicházel k platnosti.

Jesenius byl z jiných povah, těžších, které se nevpravují tak lehce. Nic se nedálo. Čekalo se jen.

A on viděl v tomto trpném klidu strašnou křivdu a marně se ospravedlňoval sám před sebou slovy, po mučivých úvahách tisíckráté, opakovanými: »Nic nemchu, nic!«

»Co je ti, Jesenie?« ptávali se ho kolegové. Nedovedl odpovědět, udiven jejich otázkami. Opravdu mu chybělo více než ostatním?

Ano, i osobní bolest se přihlásila. Bylo marno zapíratí si ji a vyčítatí. Světová válka a bolest malicherného lidského srdce! Jen s odporem se dalo pochopití, že ohromná, vše vyplňující hrůza může ještě ponechatí místo utrpení jednotlivcovu, že při jedině, svět objímající bolesti lze pocíťovatí ještě bolest jinou, ničemnou a malichernou. A užasl a křikl na sebe, že jest podlý, když poprvé přistihl se při myšlence, zda krvavé zápolení milionů bude mítí vliv na jeho vztah ke Kláře a připadal si jako požární zloděj, oběrač mrtvol a lichvář, kořistící z válečné bídy, když se překvapil při úvahách, co že se stane s kočovnými společnostmi v Německu, zda se nerozejdou, zda bude povolen rakouské občance další pobyt v říši a zda se snad nevrátí domů, aby splnila Jeseniovi daný slib.

Klára mu psala. Stalo se to ještě před vypuknutím války, počátkem června, a její dopis mu ukázal bezúčelnost jeho úmyslu jeti do Německa a dívku vypátratí.

Psala tehdy:

Vzácný a drahý příteli Jití Jesenie!

Znám Vás příliš dobře, abych nevěděla, že Vás nerozhoří toto smělé slovení a neř dočtete, uvídíte, že má pýcha ode mne odešla, tak že se odvažují k němu přes vědomí, že jsem Vám ublížila a přes to, že jsem na ně již dávno ztratila právo. Ale v této chvíli mi jde pouze o moje city k Vám, nikoli o Vaše ke mně. Jsem Vám dlužna vysvětlení a mám k Vám prosbu. K obojímu se odhodlávám teprve nyní, téměř po půl roce, kdy domnívám se již mítí sílu k tomu a předpokládám u Vás tolik klidné shovívavosti, že budete čísti bez trpkosti. Poslala jsem již listek paní architektové s tajnou nadějí, že Vám jej dá přečísti. Bylo to nestatečné, ale já se k Vám již několikráté v životě blížila takto zbaběle a celý můj vztah k Vám byl pln nesméllosti a bojácnosti. Ale znova tímto úvodem, který oddaluje přiznání, upadám do starého hříchu. Budu opravdu již statečná.

Milovala jsem Vás. Milovala jsem Vás od prvního spatření. A věděla jsem o tom, třeba že jsem si to zapírala a volala: »Ne, ne, ne!«, jako když vzdorovitě dítě dupe nohama. Padl na mne neklid, když jsem viděla, že se zajímáte o můj osud a jaala mne úzkost, když jsem vytušila, že snad nejsem lhovostejna ani Vašemu srdci. Proč? Mnoho jsem

o tom přemýšlela, mnoho od těch dob zažila, a teď vím, čeho jsem tehdy neznala: Vytvořila jsem si pojem lásky-nepřítelkyně umění a tedy i nepřítelkyně svojí, strašidlo, jež by mne mohlo odloučit od dráhy, které — tak jsem se domnívala — jsem tolik obětovala, a zničití, čeho již bylo dosaženo. Bála jsem se lásky snad skutečně proto, poněvadž jsem nejasně tušila, že touha po ní jest ve mně tak velká, že, vpustím-li ji do srdce, zaujme je celé a neoponechá místa ničemu. Ale lásky k Vám jsem se bála dvojnásob. Byla jsem pyšná. Nemohla jsem dopustití, aby muž, kterého miluji, hleděl na mne jako na člověka nerovnocenného, nemohla jsem strpětí, aby tento muž nevěřil mé síle a nevěřil ideálu, který jsem si vytkla, nemohla jsem snéstí, že mi mluvil pravdu a místo aby vracel, že živil ve mně mučivé pochybnosti, které již tehdy byly v temných koutech mé bytosti a časem mi svůj život i připomínaly. Chtěla jsem mu říci, že se mýlí, chtěla jsem mu dokázatí, že, dnes ještě malá, budu jednou, čím jest on. Milovaný muž byl velký umělec. Meta tedy smělá. Ale chtěla jsem. A řekla jsem si: Jen tehdy! Meta strmá, ale odměna velká: Právo na lásku k němu! Právo jsem chtěla mít! Jaká zpozdilost! Právo na život, právo na lásku, právo na štěstí! Jako by člověk měl na něco právo, jako by vše, čeho se mu dostává, nebylo darem, milostí, milosrdenstvím!

Nevím dnes, ale snad jsem již tehdy doufal v kousek milosrdenství, snad jsem ani nechtěla tak vysoko, jak milovaný muž stál, snad jsem chtěla jen kousíček popojít, takový, abych napřaženými prsty dosáhla jeho vztažených rukou a mohla poprosit: „Hledte, nejsem tak špatná, za jakou jste mne měl, až sem jsem na cestě za Vámi došla, ale teď již nemohu, buďte milosrdný, podejte slabě ruku!...“ Snad jsem jen z dá ní práva chtěla mítí.

Vzpomínám na osudný den souvratského představení. Myslím-li na něj, nevidím nikdy divadelního sálu venkovské hospody, ani studeného úsvitu nad polními cestami, kudy jsme tehdy kráčeli, ale vždy jen korbu, jak horskou cestou pospíchá nocí k domovu a hází žlutavou září svítilen po příkopch a stěnách obilních polí; mám opět náladu slovenské balady o šenkáryčce a slyším karbovačky dunět mlátovou usazeninou o kovové dno, slyším pochod sládovníckých bot a smutnou píseň „Zvoňte hrany“. Byl to osudný den. Oné noci mne má pýcha připravila o Vás a poprvé jsem spatřila Jana. Ne, ničím mi nebyl tento herec s průhlednou ctižádostí překvapit nás, byl mi nepřijemný a nemohla jsem tušití, že bude hrátí byt nejnepatrnější úlohu v mém životě. Přece se tak stalo. Jak? Před půl rokem bych Vám nebyla mohla dátí odpovědi, ale dnes i to vím a jest poprvé, co

se to pokouším vyjádřit slovy. Šla jsem za Vámi. A po několika krocích, které jsem ušla, viděla jsem s hrůzou, že již nejdu výše, ale každý krok, o který se pokouším, jest klouzáním na tomtéž místě a další že snad budou sklouzáním dolů. Tušení, že poslední léta mého života byla marna, nabývalo zlověstně určitých tvarů a věděla jsem již, že k Vám nedojdu ani na dosah rukou. Měla jsem si to přiznati? Přiznati si, že jste právem nevěřil v mé umělecké poslání, přiznati si, že jsem chtěla za Vámi? Byla jsem tehdy ještě příliš pyšná, abych mohla býti statečnou. A tak jsem opět v dětinském vzdoru dupala a křičela na sebe: „Nešla jsem za nim! Nemiluji ho! Nechci ho!“ Tehdy, v době hrozné jistoty již, poznala jsem Jana. Chtěla jsem se zbýti Vašeho obrazu, který mne pronásledoval a mučil. Vrhla jsem se mu do náručí. Ne on mně; já jemu. Jek se to stalo? Dnes toho ještě nevím, ale snad jednou, možná kdysi později, Vám to budu moci říci. Dnes mám jen dojem jakési černé kapky, kterou mi kdosi neznámý — ne on! — vstříkl do červené krve žil a kapka tam kolovala a jednoho dne se dostala do hlavy, zatemnila ji celou a stalo se vše. A vykonavši své poslání, odešla a kolovala opět klidně a nepozorovatelně tělem a snad jí tam již vůbec není, snad zmizela, vyprchala — nevím — nevím — nevím. Byl to strašný den, kdy dokonavši své dílo, dovolila

mi opět procitnouti. Tak strašný, že činí člověka smutným pro celý život, byť by sto let žil. Bylo to k ránu po noci, kdy jste se dověděl všeho. Klečel v zoufalém pláči přede mnou a objímal mi nohy. „Jdi k němu!“ volal. „Pro boha, jdi! Přisahám ti, že tě přijme i tak, jaká jsi. Budu tě za te milovat, jako jsem dosud žádné ženy nemiloval, zbožňovat tě budu, jako jsem ještě nikoho neuctíval!“ — — — Odpustte — nemohu dále — — —

Promiňte mi, že jest tento list pokropen slzami. Kdybych jej chtěla opisovati a čtla, co již napsáno, nevím, zda bych našla odvahu říci to ještě jedenkrát. A chci s Vámi dnes ještě mluvit o tak mnohém. Moje paní se na mne po očku dívá a teď se ptá, proč pláču. Nedovedu před ní zakrýti slz, tekou a já se nestydím. Odpovídám jí, že píšu těžce nemocné matce. Má paní se zastavuje, zdvihá oči k nebi a říká odevzdaně: „Ach, ja, mein Gott!“ A pracuje zase dále. Je to takové německy pořádné městečko, kde teď jsme, a moji paní jsou košíkáři. Také takoví čistotní. Z jizby, kde sedím, jest viděti otevřenými dveřmi do dílny. Tam sedí mistr Knoté s učněm a z bílých, tenkých vrbových proutků pletou cestovní koše. Je to hezká práce, tak mile uklidňující, zkoušela jsem a myslím, že bych ji dovedla. Willi a Kurt, dva roztomilí rusí chlapci, sedmiletý a devítiletý, si hrají venku a Frau Knoté mete jizbu. Dívám se do té světlé místnosti jen

s nejnútnejším nábytkem a hledím oknem, kde se pozdě probouzí měkké severské jaro. Vše mne uklidňuje. I to, že Vám o tom mohu psát.

Jak žiju? Ne zle, jen smutně. Platí mi osmdesát marek. Dá se s tím žít a já, jak víte, jsem skromná. Zpívám Mamselle Nitouche, Fatinicu, Gejšu, Krásnou Galatheu, Veselou vdovu a ještě mnoho jiných operet, kterých asi neznáte. Na ně a na venkovské divadélko ještě tak stačím. Kolegové mne neobtěžují, popřávají mi plné svobody (k jejich cti budiž řečeno, že vybojovati si ji nestálo ani příliš námahy) a kolegyně mne mají dokonce rády. Pomáhám jim šít, a co hlavního, neodluzuju jim milenců. Ti se přihlašují počátkem každé nové štace a jest mým prvním zaměstnáním zdvořile odmítnouti jejich dárky a nabídky. Nikterak mne to neroztrpčuje, činím to klidně, jako kteroukoli jinou část svých povinností, za jichž konání jsem placena a mrzuti zprvu ředitelové se s tím posléze smírují. A mé ideály? Jsou ty tam, na vždy pochovány. Nemám schopnosti nejen dojíti k nim, nýbrž ani přiblížiti se jim. A přece mi znamenaly život. Prohrála jsem život. Ale ne! To jsem opět u bolavého bodu. O tom tedy ne!

Něco jiného Vám chci psát. Prositi Vás chci. Snad budu potřebovati člověka Jiřího Jesenia. Snad ho budu potřebovati v něčem, co také znamená život, a vznesu na něho prosbu tak ohrom-

nou, o jaké se nesnilo ani jemu, když v letní noci mi dával svůj dobrý slib, ani mně, když dojata jsem jej přijímala. Nebudu prositi za sebe, za jiného člověka poprosím. Ne proto za sebe, že jsem pozbyla k tomu práva, neznám již dávno tohoto hrdého slova, ale že již není oč prositi tomu, kdo s poslední nadějí ztratil vše. Snad se stane, pane Jesenie, že jednoho dne překročí Váš práh ubohá žena, která nemá nikoho, nikoho na širém světě, nešťastná trosečnice, a v pokoře Vám padne k nohám, aby v pláči poprosila za Vaše milosrdenství. A Vy jí nevyženete, neboť jste dobrý.

Neuniknete mi do té doby? Nezmění se nějakými vnějšími, nepřátelskými událostmi poměry, že ani to nebude možno? Bojím se, ach, hrozně se bojím, a jizba přede mnou se tím strachem rozplývá.

Ne Vám, sobě jsem v bázni položila tyto otázky. Zítřka odjždíme z této stanice, jejíž jméno snad rozluštíte na poštovním razítku. Utíkám před Vámi. Utíkám před možností odpovědi na tento list, utíkám před ranami, kterými by mne bila Vaše dobrota, utíkám před svým ponížením.

Buďte zdrav! Buďte zdrav a buďte šťasten, drahý, dobrý, dobrý — dobrý člověče Jiří Jesenie!

Klára. «

To bylo ono psaní.

Jesenius napsu na poštovním razítku nerozluští. Do Němec nejel. Viděl, že by ublížil, místo pomohl. Tak v duši s listem, krutým neurčitostí a zraňujícím nestatečností, která neřekla zlomku toho, k čemu se odhodlávala, s listem beznadějným nadějí, kterou dával a bral zároveň, bloudil v horkých dnech své prázdninové osamělosti a chodil s ním teď, kdy kolem letěla válka. Marně si říkal: co záleží na bolesti dvou srdcí, kdy miliony jiných krvácí všude, kamkoli se tváří obrátíš, v pravdě, do slova krvácí; co sejde na osudu dvou lidí, kdy osudy pokolení stajily se v šílené napětí dnů? Ale otázka mu úlevy nedávala. Pronášel ji již nahlas, nestydě se přirovnávati. Ano, trpěl trojí bolestí. A obklopovala-li ho bolest ze šílenství jeho generace černěkalněrudou mlhou, a dusilo-li jej utrpení jeho národa tíhou, jež sráží k zemi údery, ustávajícími jen proto na okamžik, aby dolehly novou tupou silou a byly se zoufalou pravidelností, bodal ho vlastní žal ostrým hrotem na místě nejbolestivějším. Kdo unese tolik? Lidé, tvorové s mozkiem a srdcem, opravdoví lidé se jmény a příjmeními, tíž, kteří včera pro sebe pracovali, navštěvovali se, psali si dopisy a knihy, se teď vraždili; dnes, kdy nejpustší fráze o životě, hrdlech a železe stala se skutkem, rvali si nahými prsty oční bulvy z důlků a v balistických krivkách na sebe vrhali ocel a ekrasit. Čeští hoši umí-

rali na Dunaji, Němci se blížili k Paříži, Rusové ustupovali do vnitra polského království a na neznámých pláních, u hořících měst a vsí, jichž jména se učili teprve vyslovovati, rozhodovalo se také o osudu maličkého národa, němého a spoutaného na rukou, který se chvěl horečkou v očekávání své budoucnosti, na níž bude bez zásluhy a snad i bez viny. Čím více, než dětskou hračkou, ušetřenou granátem a pohozenou v ssutinách domu, jenž stojí rozstřílený uprostřed bitevní vřavy, mohl býti v této době smutně milostný list, došlý z Německa? A přece zaměstnával Jesenia sty otázek. «Snad!» Proč vyostřovala všeobecné »snad« jejich nejsoukromnějším v nesnesitelnost? Přejde k němu? A kdy se tak stane? Zítřka, za týden, za měsíc, po letech, vůbec ne? A kdo jest člověk, za něhož prosí? Muž, s nímž chce spojití osudy svého života? Jeseniovy mlhy houstly, že neviděl pokoje, uprostřed něhož stál, a tikot zlatých skřínkových hodinek se zdál přicházeti z dalek. Či člověk teprve budoucí, pro boha, snad dítě Janovo? A náhlý pohyb vjel do jeho mlh a jejich chomáče se převalovaly v šedivých hrstech a otáčely se. Či kdo je to? Nebo jde o nějakou malichernou prosbu, které připisuje Klára význam, jehož nemá, a zbytečně ji provází velkými slovy? Otázky, otázky! Krutá byla Klára, že k otázkám, drtícím svou ohromností, odhodlala se přidati ještě své

malé, ale tím prudší svou ostrostí, nemilosrdná byla, že jej bodala, týmž »čekat«, kterým do něho tupě bušila doba. A přece miloval onen krutý list, přece miloval stůl, u něhož jej psala, světnici s otevřenými dveřmi do koškářské dílny, okno, za kterým se rozlévá nad přísně čistým městečkem jaro. Pokládal dlaně na listy papíru, po nichž se sunula její ruka a které vpily v sebe horkost jejích slz a skláněl hlavu nad záplavou písmenek, jež byly jejími vzdechy. Což ji miloval dnes méně než před rokem? A proč že navalila mezi sebe a jeho hor, proč se zahradila řekami a proč od něho ještě dále ubíhá? Krutá byla Klára. Ne! Klára trpěla.

Také Jesenius trpěl.

»Co vám chybí, pane Jesenie? Nevypadáte dobře.« Ptávali se ho tak často a teď mu to řekla paní Skřivanová, střetnuvši se s ním ve vestibulu divadla.

A on jí odpověděl, jako všem ostatním, roztržitým úsměvem, zakroucením hlavou a vyhybavým: »Ne, nic mi není, to se vám snad jen tak zdá.«

Cítil povinnost promluvit s krásnou paní několik vlídných vět.

»A co slyšíte o Honzíkoví?« zeptala se. »Co dělá? Píše? Či na nás již dočista zapomněl, darebák?«

»Je kdesi v Německu, posílá lístky se »srdečným pozdravem«, ale také ne více. Zdá se opravdu, že zapomíná.«

»Je ho škoda, darebáka, vidíte? Pozdravujte ho, budete-li mu psát!« A její oči se zeleně rozhořely.

»Ano, děkuji.« řekl Jesenius, považuje rozmluvu za ukončenou a v domnění, že se s ním herečka rozloučí. Ale stála před ním, rty drobounce rozechvělé nervosním úsměvem a s otázkou v očích, čekajíc ještě na cosi, a on, po několika vteřinách mlčení, nevymyslel si jiného, než že se jí otázal: »A jak vám se stále daří, milostpaní?«

»Nno...« pravila pomalu, upírajíc na něho oči... »Nno... ne dobře, pane Jesenie,« řekla v náhlém odhodlání. A dodala: »Přece jen jsem ho měla ráda, padoucha!« Začervenala se, rychle se obrátila a kvapila odtud.

Půvabná a elegantní zašuměla hedvábnými sukňemi schody dolů a vyběhla na ulici, kde na ni čekal povoz. Jesenius dlouho stál ve stínu chodby, upíraje oči na skleněné dveře, jimiž odešla a na ulici czářenou sluncem. Nezapomněla tedy krásná paní a milenka intendantova, nezapomněla a při jméně Jan šlehly jí zelené oči plamenem vzpomínky!

Věděl skutečně málo o Veselém. Jan nebyl v Americe. Dať se Rýnem dolů a válka ho zastihla v Německu, v Porūří, kde nějakou dobu

pracoval v hutích. Teď od něho docházely listy z Würtensberska a Badenska, z Vestfálska a severního Porýní a jedenkrát i ze Šlesviku; ale zprávy zcela kratičké, často jen podpis, a načrtl-li zde a onde narážku, byla nesrozumitelná a připouštěla desatero výkladů. Tak ani o něm Jesenius neměl zpráv. Neznal ani nejprostšího jeho vztahu k válce, ni tolik, je-li vojákem nebo není, a má-li jeho horečné létání po německých hranicích účel, či je-li náhodné. »Pořádná země, až to člověka ve zbesilost uvádí,« psal Veselý v jednom z posledních listů. Jesenius myslil na něho často; ale ptal-li se sama sebe, je-li to stesk, odpovídal si záporně; nebyla to touha po osobním styku s Janem, jenž byl mu blizek, i vzdálen, jen smutek z pouště, která po něm zbyla. Ale ta poušť byla v Jeseniově duši.

Tak bloudil ulicemi, pobýval doma u práce, chodil do zkoušek, ale vše, cokoli konal, zdálo se mu marným, prázdným, bez účele a smyslu. Umění nedávalo mu více, než chvíle zapomnutí. A to jest uboze málo.

U architektových byl od Janova odjezdu všeho všudy dvakrát. Poprvé po jejich návratu z cest, po druhé nemohl odřící pozvání na křtiny. To bylo počátkem července. V architektových salonech sešlo se mnoho hostí, vybraných tentokrát, bez sportmenů, herců a zpěváků druhého řádu, přišel

i toužený ministr mimo službu. Nádherný byt zářil záplavami světla, tabule stříbrem, jemným porculánem a květinami. Mladá matka, zvážená velkým štěstím, nesla o hostině kolem stolu novorozeného synka, zabaleného do drahých krajků a modrých stuh a rozšířené oči měla upiately na jeho spící tvářičku a na rtech důstojně mírný úsměv, jaký stavivají na odív královny. Vzrostla celá a zkrásněla tato paní, jež byla stvořena jen ženou. A otec, hovornější než jindy, tiskl pravice, usmíval se, ukazuje velké, bílé zuby, a jeho osmahlý obličej a modré oči zářily spokojeností; ne tak nad štěstím vlastním, ale že ona byla šťastna.

Když se v hudebním saloně zpívalo, usedl v sousedním pokoji vedle Jesenia do křesla pod palmu v čínském květináči. Byli mu cizí všichni ti radové, monsignoři, literáti a zpěváci, a toužil prostě si s někým popovídati o své radosti. Vzpomínal na loňské léto v horské samotě.

»Byl to šťastný nápad od pana kontrolora Procházky — škoda, že nemohl přijíti na křtiny, starý pán má angínu — a jsem mu zaň vděčen. Víte, jak bylo tehdy Andě; nemohla zapomenouti a měl jsem nejvážnější obavy. Pamatujete na to představení v Souvrátech u Josefa Blahoslava Dokoupila s panem Veselým?« Architekt se šťastně zasmál při vzpomínce na souvrátského »Hamleta« a oči mu zářily. »To byl obrat,« řekl pak vážně.

«Ten den jsem vlastně našel opět svou ženu. To-
tiž, ne tak, Anda byla vždy mírná a poslušná, ne-
přestala mi býti nikdy ženou, ale já jsem ji nebyl
mužem. To byl šťastný den, to byl opravdu chytrý
nápad od pana kontrolora.» A znova se tiše roze-
smál. Cítil v dnešním svém štěstí potřebu svěčo-
vatí se s důvěrnostmi.

Přišla a na minutku usedla i paní architektová.
Položila oblou, vlahou dlaň na ruku Jeseniovu.

«Ožeňte se, pane Jesenie! Není většího štěstí
než rodinný život.» A ona, vždy nejistá, jako
slípka, chystající se vzlétnouti na hřad, se stálou
otázkou v očích a hlase, je-li to tak v pořádku,
co mluví a činí, řekla to určitě a přesvědčivě.

Zpívalo se a hosté se bavili. Přicházeli k Jese-
nioví lidé a mluvili s ním cosi, ale vše bylo práz-
dné a zbytečné. O Kláře mu nikdo neřekl slova
a hostitelé nevěděli nic. Nezdržel se dluho,
omluvil se a odešel.

Na cestě domů přemýšlel o podivné věci, kte-
rou mu dnes svěřil architekt a o Janovi. Kolem
nikoho neprošel mlčky. Všem něco dal, či vzal.
I těmto lidem, jichž si možná ani nikdy neuvě-
domil. Kolika lidem stal se to osudem? Snad dá-
val i bral zároveň, on, který byl tak bohat, že mohl
rozhazovati bezmyšlenkovitě a na potkání, a tak
chtivý lupu jako jeho žoldněři.

Jak se změnil poměry za jediný měsíc!

Navštívil mladou matku počátkem srpna a při-
šel k opuštěné, zoufalé ženě. Architekt byl na
frontě. Byl záložním důstojníkem a šel s první-
mi pochodovými setninami. Byla zdrcena. Drže-
la se za ruce vlasy na skráních a s očima do prázd-
na vytřeštěnými opakovala:

«Můj bože, co bude? Co bude?»

Nedovedl dáti odpovědi na otázku, jež kalným
leskem svítila z očí všech a visela na všech
rtech.

Co bude?

Jen klid! Jen čekat! Vše bude dobré!

Tak si odpovídala Praha. Tou odpovědí sna-
žil se Jesenius skonejšiti vlastní smutek. Ji od-
pověděl i zoufalé, osamělé paní.

Jednoho podzimního večera seděl Jesenius do-
ma, zabořen do křesla, s hlavou schýlenou
a zády nahnbenými, jako by zahálka byla čímsi
přirozeným jemu, třicetiletému muži práce, a po-
kleslé držení těla obvyklým tomu, kdo chodíval
vždy s hlavou vztyčenou a pečlivě dbal kolmého
postavení lopatek. Hodinky na stěně melanco-
licky tikaly a elektrická žárovka ozařovala mo-
drohnědý pokoj, rozblyštější skla obrazů a plochu
zrcadla. Paní Mádlové dal na dva dny dovclenou,

chtěla opatřit na venkově nějakých zásob. Byl sám.

Tu bylo náhle u jeho dveří zazvoněno. Až ho vzrušil ten zvuk. Již dávno, velmi dávno nezavnil nikdo večer u jeho bytu. Jasně zacinkání zvonku připadlo mu jako ohlas z dávné minulosti a uvědomil si tento dojem s plnou určitostí. Kdo to mohl být v tuto hodinu? Šel otevřít.

Na prahu stál Jan a usmíval se.

Až se Jeseniůvi srdce radostí sevřelo.

»Jene!« vykřikl.

Oba si padli do náručí. Vroucně se políbili.

»Kde se tu bereš? Co děláš?« Jesenius chopil přítele pod paži, přitiskl k sobě a vedl ho dále. A zahrnoval jej otázkami, na které, v radosti, že je může vysloviti, nepřál si míti ani odpověď. »Jak se máš? Cos létal jako splašený po Německu a proč jsi mi čtvrt roku nepodal jediné pořádné zprávy o sobě? A jak to vypadáš? Nu, pojď, pojď, shoď to dřívě se sebe. Mám z tebe ohromnou radost.« Jakoby nový život byl vlit do krve Jeseniových žil.

Jan skládal do kouta pokoje velký, naditý, rezavý tlumok a jeho oči zářily veselím; skoro rozpustilým veselím. Ale tyto velké, černé oči plné ohně, na jaké se nikdy nezapomíná, byly také jediným, co z bývalého Jana zbylo. Byl vyčrtlý jako toulavý pes a jeho lícní kosti ostře

vyvstávaly. Tvář byla zarostlá řídkým, kučera-vým plnovousem a zaprášené vlasy padaly z pod klobouku neurčitého tvaru do čela. Obličej měl v nepořádku, měkkou košili bez kravaty již dlouho nevyměněnou a boty se starým biátem. Teď složil brímě, postavil se před přítele, protáhl se v kříži a vesele, z hluboka si vydechl.

»Tož zase jednou v Praze!« zvolal.

Jesenius stál proti němu a hleděl na něho.

»Mám z tebe radost, mám z tebe radost!« opakoval s láskou.

»Jsi sám doma?«

»Ano. Paní Mádlová se dává plašiti hloupými pověstmi, všechno je jí tu drahé a shání po venkově nějaké zásoby.« Pojednou se mu zdála tato její pout velmi směšnou.

»To je dobře. Dlouho jsem se rozmýšlel, mám-li k tobě a teď na schodech jsem si dělal výčitky ze svého sobectví, že jdu. Sláva! Neříkej nikomu, že jsem tu byl. Já totiž, bratříčku milý, již nejsem Jan Veselý, nýbrž Friedrich Liegler z Kadaně.«

»Jak to?« ptal se ani ne příliš podiven.

»Toulá-li se člověk světem, má všelijaké styky. Ale o tom později. Teď mi dovol otázku velmi důležitou: Máš něco k snědku? Poslední dvacetifenyk jsem prohýřil v Řezně.«

»Ven bys nechtěl jít?«

»S tebou? Co tě napadá!?«

»Dobře. Snad něco seženeme.«

Jesenius běžel rozsvítit do kuchyně a Veselý ho následoval. Jali se procházeti spižírnu. Našli tu chléb, čaj, uzené maso, vejce, také po delším hledání cukr, a každou novou potravinu pozdravili nadšením a smíchem, jako by to bylo jídlo, a nikoli jejich shledání, jež jim působilo radost. Jesenius snášel vše na kuchyňský stůl, sháněl hrnce a točil vodu, zapaloval u plynových kamínek hořáky a ty mírně buchly a rozhořivaly se modravými plaménky. Již velmi dávno nekonal žádné práce s tak radostnou energií, jako tuto malichernou. Na pánvičce prskalo škvařící se máslo a on rozběhl do hrníčku vejce.

»Vlastně jsem také ještě nevečeřel a teprve ty mi připomínáš, že mám hlad,« řekl.

»A proč jsi nevečeřel?«

»Zapomněl jsem.«

Jan usedl na nízkou kuchyňskou stoličku, skřížil nohy a sledoval přítelovo kuchaření.

»Nevypadáš dobře, Jesenie!«

»Myslíš, že ty obzvláště znamenitě vypadáš? Vždyť tě budu musít od košile převléci!«

Ale Jan jakoby neslyšel.

»Je ti něco? ... Ale dobře, o tom tedy také až později. Necháš mne tu přece dnes přespat? ... Fuj, spálíš se! Dej to sem, nešiko, neumíš to!«

»Tož na, vař si, podívám se zatím do sklepa, je-li tam nějaké víno.«

Za chvíli se vrátil se svíci v ruce a pod paži se zaprášenými lahvemi, a zatím, co Jan vařil, jal se mu do ložnice snášeti čisté prádlo, oděv a připravovati do umývadla vodu. Jak Jesenius pobíhal bytem, křičeli na sebe mezi ložnicí, předsíní a kuchyní, mluvíce o malicherných věcech, dávali si otázky o známých osobách, s výbuchy smíchu se rozpomínali na drobné příhody z dob svého spoluzití, škádli se a žertovali, a vše jim činilo mnoho radosti, ne pro věci samé, ale že po tak dlouhé době opět slyšeli své hlasy a cítili svoji blízkost. Z Jesenia spadla všechna tíha a dýchalo se mu lehce, jako by se byl vzduch náhle naplnil kyslíkem.

»Hej! Kde tu máte pepí?« volal z kuchyně Jan.

»Někde na policiče hledej!« odpovídal z ložnice Jesenius. »Plyn ti hoří?«

»Ano. A co dělá paní Skřivanová? Intendanta ještě miluje?«

»Ovšem. Mám tě ostatně pozdravovat, až ti budu psát. Ale intendant se teď musí dělit o lásku s jeho eminencí. Předčítá mu. Říkají, že k narozeninám dostala plnou punčochu brilantů. Antonín Grün teď kromě ředitelování prý obchoduje také mýdlem.«

«Já, ředitel Antonín Grün!?» zaznělo z kuchyně hlubokým basem ředitele «Uranie». «Mýdlem, po vidáš? Koušek by mi dnes mohl přenechat. Ale ne, ať si je nechá sám! Co lev?»

«Emanuel Petrá?»

«Ano. Hřiva a zuby ještě drží?»

Pak, zatím co se Jan převlékal a myl a v ložnici šplouchala voda, Jesenius prostíral v pokoji bílým ubrusem stůl, snášel přibory, vybíral talíře nejlepši a sklenice nejhezčí a upravoval tabuli jak dovedl nejslavnostněji. Když mýdlem a hřebenem zcivilisovaný přítel vešel v obleku příliš velkém a límci odstávajícím — a to bylo také veselé — a límci zasedlí, a primitivně upravené jídlo a sklenice vína jim působily stejné potěšení jako vše ostatní dnes večer.

A povečeřevše, usedli do lenošek, židli s láhví a sklenicemi postavili mezi sebe, Jan si zapálil cigaretu a dali se do vypravování. Nasytili se již poslouchati své hlasy a dívati se na sebe a rozmluva nabývala určitých tvarů. Nejprve o sobě pohovořili.

«Jsi špehounem?» otázal se Jesenius bezstarostně, jakoby se ptal na nejušednější věc.

«Ano.»

«Máš v Praze nějaké posláni?»

«Ne. Zachtělo se mi jen podívat se na tebe, dostal jsem strach, co je tu s tebou.»

«Jak se to dělá?»

«Je to zábavné, ale časem se to také znudí. může-li člověk pracovat jen v malém. Transporty, dislokace vojska, počet, komandanti, nějaké fotografie, vzkazy po lidech, o nichž nemá zdání, kdo jsou, posílání novin do Švýcarska a vpisky neviditelným inkoustem; celkem to nic není. Tohle mi je málo, rád bych něco zajímavějšího.»

«Nechyti tě při tom?» zeptal se starostlivě Jesenius.

Jan zavrtěl hlavou. «Ne!» řekl bezpečně, a to «ne» bylo zcela samozřejmé, neboť i Jesenius byl o něm přesvědčen.

Tak se dostali na téma: válka. Rozhovořili se o ní.

Ale i válka ztratila přítomnosti Janovou mnoho z hrůzy své bezprostřednosti, stala se pojmem, o němž — ku podivu! — bylo možno uvažovati, aniž se srdce svíralo a dech se zastavoval v prsou. Válka Janova byla jiná než válka Jeseniova.

«Vždyť je to prostě nesmyslné, příteli Jesenie, co praviš, a nechápu, jak může rozumný člověk uvěřiti, že toto šílení způsobilo několik lidí. Pak ovšem rozumím tvé skleslosti, domníváš-li se, že jest tvou povinností něco dělat, že by se dalo činem něco spravit a ty nemůžeš. Hleď, mé stanovisko je načisto opačné. Lidé mají občas potřebu šilet, či snad, lépe řečeno, vrátit se ke své původní

přirozenosti. Jakýsi kvartál; všiml sis přece, že žádná lidská generace nebyla bez války a čím delší byl klid, čím delší stajování energie, nepřerušované malými výboji, tím prudčí pak výbuch. Lidé se již přejedli pořádku, viš, takový opičí cirkus, který jednoho krásného dne, bůh ví, proč, rozskápe na sobě uniformy s prýmký, rozkouše čepičky s chocholy, rozmlátí na padrti »umělecké« nářadí a za ohlušujícího jeku se na sebe opice vrhnou, aby si rozškrabávaly nosy, draly tlamy, zakusovaly se do stehů, a mele se to všechno, do viru jest stržen i ten, kdo by nechtěl, a jest přinucen kousat v zájmu vlastních hnátů, neboť tady platí jen: rozkousej, nebo budeš rozkousán. Cośi úžasně surového. A když je to unaví a znudí, čekají toužebně, aby byly znova oblečeny do hadříků, mchly se zase produkovatí s housličkami a bubínkem a jistí vidličkami. Když se jich zmocní a pud rvání, zbožňují toho, kdo je do toho števe a umí škrabat nejlépe a rozkoušou břicho každému, kdo by jim hlásal pokoj; když se jim chce klidu, rozsápou zbožňovaného rváče a prohlásí za svého, kdo první vysloví, po čem touží: Mir! Tak je to, brachu milá, a proti tomu jsem zrovna tak bezmocný já, jako ty. Jenže tobě se nechce bláznití spolu, rád bys činil něco rozumného — a toho teď nelze — ujasňuješ si svoji bezmoc a je ti z toho úzko. Já ne. Víím, že se činím spravití

nedá pranic a přece něco dělat budu, rozumného ovšem nic, budu prostě bláznit s sebou. A poněvadž jsem obyčejně dělal opak, co tak zvaný sporádaný svět, budu i zde důsledný, a tančí-li on své masopustní kolo na pravo, budu se otáčet na levo. Také se mně chce vybit se v této zábavné době, v tom se podrobuji svému lidství.»

Jesenius přemýšlel.

»Dříve než se tě otáží,« pravil, »dovol mi ještě toto: Šílenství je přece organisováno, vedeno, někdo k němu dal podnět, někdo zahájil tanec.

»Ovšem. Ale předním tanečníkem můžeš býti jen společnosti tancechtivých, někomu, kdo si dal své plesové šaty již dávno ušít, je na to oholen a umyt, připravil se a těšil. Začni tančit v shromáždění, které se zabývá dejme tomu rozpravou o stavbě železnic a útrpně tě vyvedou a povolají ochrannou stanicí. Poslyš! Seděl jsem jednou u staré, polosborcené zahradní studnice se ztuchlou vodou. Jakési vodní ničemky, nějaký nepatrný vodní hmyz v ní kroužil. Ale jak kroužil! V kotouči, vyříznutém ostře jako kružidlem, desetitísíce jich tam bylo, černé napéčovány vedle sebe a vířily kolem dokola, kolem dokola, stále, pokud jsem tam udivený seděl a nevěděl jsem proč. Měly patrně takový zákon a přírodopisec by to vyložil nějakým pudem, snad rozmnožovacím, ale co ti řeknou všechna ta slova: pud, zákon?

Pověz mi, kdo nebo co je sem sehnalo z různých koutů studně právě v ten den a zrovna v onen ostře ohraničený, otáčející se kotouč, kdo je vedl, kdo organisoval ten tanec a kdo k němu dal podnět? Věříš, že to byla jedna z těch vodních náčemek? ... Hm! Poruchy ve vesmíru? Sluneční skvrny? Kometa, jak věří naše babičky? Ten symbol ostatně není ani tak zlý při naší naprosté neznalosti příčin.

Jesenius mlčel s očima upřenýma na Janovu tvář. Pak máchl rukou.

»Trpím tím dosti,« řekl, »a hlavu si tím mučím dosti. Kdybych žil na měsíci, mohl bych se na svět dívatí sub specie aeternitatis. Ale jsem člověk. Vidím mrzkost toho všeho, ale přece cítím povinnost, rozuměj mi: povinnost! sčastnit se. Prostě proto, že je to zde a nedá se nic změnit.

»Povinnost?«

»Ovšem: Povinnost!« odpověděl Jesenius prudce na ironický tón i pohled. »Ale to je to zoufalé, to je to strašné, že jsem jen ničemný herec, který se jakživ o nic pořádného nezajímá, který nemá ponětí o tom, co se tu děje, který nic nedovede, neví, kde počít a umí jen v zuřivé zoufalosti bít křídly o ocelové pruty své klece. Eh, a ty mi tu také nemluvíš pravdu, hraješ si na filosofa a ironika, a sám pracuješ a pravíš, že něco podnikneš.«

»Neurážej, prosím, práce — a to je přece tvá, ne moje láska! Co podniknu, nevím, ale že to rozumného nebude nic, jsem podotkl výslovně.«

»Víš, jsi řekl!« pravil Jesenius klidněji. »Možná. Ale nelze jednotlivci dáti mu alespoň směr, nebo dáti směr alespoň určité částice toho viru?« Jeho oči se upíraly naléhavou otázkou na přítele. »Není povinností alespoň se o to pokusit? A nedá-li se nic změnit na skutečnosti, že svět zesílel, netřeba se starat alespoň o to, aby všeobecné šilenství prospělo tomu, co milují?« Vztyčil se na křesle, oči mu zaplanuly a šermoval rukama. »Ale kam jít, Kriste, kam jít a s kým se poradit, nemožno přece jako zvíře čekat, až tě ubijí nebo pustí, a čas utíká?!«

»Rozumím. Sobectví nás dvou: naše vlast. Cośi podobného, jako při všeobecném požárním zmatku jít a vzít si zpět, co mi bylo kdysi uloupeno. Dobře! Ale nezapomínej na jedno: že naše maličká vlast jest v tomto válcovém mlýně zrníčkem, rozemílaným žernovými a my dva atomy toho zrnka. Dej, atome, směr žernovům, nebo podnikni, chceš-li, dokonce něco proti síle proudu, která jimi pohání! Já to dělám, ale ne v naději na úspěch, ne z vědomí povinnosti, nýbrž, že se mi chce také šílet, že se mi chce také vybití se.«

Jesenius se naklonil v před a jeho napiaté tělo a jeho dlaně a jeho hlas zaprosily:

»Vezmi mne s sebou, Jene!«

»Ne. Teď je doba bourání a ty nejsi destruktivní živel, Jiří. Buď klidný, tvůj čas přijde a prospěješ jednou tomu, co milujeme. Chvilu tvých činů přijde, přijde určitě, teď není, čekej! Já jsem žoldněrský synek, a co mně je radosti, bylo by u tebe bezúčelnou obětí.« To řekl vroucně. Ale teď se nahnul jaksi a jeho hlas nabyl jiné barvy.

»Co chceš dělat? Vždyť opravdu nic neumíš a nemůžeš, než proklínat, že tu není připraveno nic, kde bys i ty měl místo. Tož jdi, stýská-li se ti tak po práci, a napiš a vhod do poštovní schránky korespondenční listek Lloydu Georgovi, že bys také chtěl dělati špehouna, ale nezapomeň v doušce dodat, že tomu zblá nerozumíš. Nebo běž a zastřel na Příkopech prvního kaprála či majora, kterého potkáš, abys alespoň něco vykonal.«

Podobal se teď s přimhouřenýma očima, studeným úsměvem na stažených rtech a dlouhými prsty, které se vláčně pohybovaly v proplétajících se křivkách, lichváři, smlouvajícimu se se svou obětí, a říkajícimu jí: »Nu, kam se hneš, brachu? Buď klidný, nikam mi neutečeš, buď klidný, klidný.«

»Či co?«

Tu zajíkáající se Jesenius nedovedl si vymyslet jiný důvod proti, než ten:

»Neskládá se každá společnost z jednotlivců?«

Co kdyby každý říkal: Počkám, odbude se to i beze mne?!«

Veselý se zasmál:

»Kdyby to každý říkal? Nu, pak by byl svět právě shromážděním rozumných lidí, které by každého tanečníka poslalo do ústavu pro choromyslné.«

»Mates úmyslně a proti svému zvyku obrazy a pojmy,« pravil Jesenius s vráskami na čele.

»Ale nespleteš mne. Budu se bránit a zemru.«

Janův trup se vztyčil. Lichvář zmizel. Zřetelně projel kalný blesk a v ústním koutku sebou zatřásla vráska.

»Jest ještě jiný způsob obrany, než obnaženými prsy běžet proti bodákům,« řekl s vynuceným klidem.

»Jaký?«

»Zůstat na živu!« vykřikl.

»A čekat?!«

»Ano!«

»Čekat, čekat!« opakoval podrážděně Jesenius.

»Znám to tvoje čekat a mám ho již zrovna dosti k zešílení. Jak dlouho ještě? A nač? Až mne pomalu udusí? Nemohu takto žít a nebudu takto žít!«

Jan se naklonil k Jeseniovi.

»Vidím, že máš také návaly chuti súčastniti se všeobecného reje. Ale ty tam nepůjdeš, Jesenie,

tvůj jasný rozum tě zachrání, ty tam prostě nesmiš jít teď, ty počkáš ještě nějakou dobu, až přijde tvá chvíle!»

«Klameš mne! Máš mne rád a záleží ti na mém životě.»

«Neklamuj tě.»

«Proč tedy ty jdeš?»

«Eh, kolikrát ti mám opakovat: chce se mi, mám chuť, moje chvíle jest již zde!» Usmíval se. «Což tohle není situace jako by pro mne zvláště sřvořená? Jsem uprchlý voják, a teď si představ, bratříčku milý, že jednoho krásného dne provedu opravdu to, k čemu ti neradím, to jest vpálím do břicha kulku nějakému císařskému vojákovi a budu mít radost, že připravuji armádu o jednoho muže. A pak mne budou věšet a až mne potáhnou nahoru, budu se zajíkat smíchem, teď že připravuju císaře pána ještě o jednoho muže, to jest o sebe, to že jsou již dva a kdyby to tak každý udělal, že by byl již dávno konec. A můj smích bude při tom symbolem radosti celého národa, který se tím srdečněji směje, čím dokonaleji jej jeho trojdohodoví přátelé vyvražďují v Rusku a Srbsku.»

«Nedovedu žertovatí o těch věcech.»

«Ani já nežertuji, zjišťuji toliko skutečnosti. A nebo... Snad se mi chce také podívat se zase někam jinam.»

«Kam?» zeptal se Jesenius a náhlý údiv stlumlil podrážděný tón hlasu.

«Někam dále než do prérít,» smál se, «at se to již jmenuje jakkoli a vypadá to tam jakkoli.» Jesenia zamrazilo.

«Kam?»

«Nu tam.»

«Šlíš?»

«Ne.»

«Ano! Šlíš! Samovražda?!»

«Jaké to hloupé výrazy?!»

Zadíval se na Jana přísnýma očima.

«Ty... Jene... Viš...!» říkal výhrůžně. Ale odmítl i možnost podobné myšlenky a máchl zlobně dlaní: «Eh!» Přece jen dodal: «Viš, nenáviděl bych tě... viš, nenáviděl bych i jen vzpomínku na tebe jako m o r!» Vyplívl nenávislně to slovo.

Veselý se smál upřímým smíchem. Nebylo v něm přetvářky a výsměchu jen málo a ten byl přátelsky srdečný. Platil Jeseniovi zděšení.

«Dvojice augurů!» pravil, okazuje ještě bílé zuby. «Dokazuje tu druh druhu s vynaložením vši své moudrosti, že nejsvětější a jedinou jeho povinností je zůstatí na živu.» Opět se rozesmál, hledě přátelsky na Jesenia. «Ale pravdu mám já, drahý příteli Jiří Jesenie, a tím augurem jsi ty.

Jesenius znova máchl rukou.

Vstal s lenošky a jal se přecházeti jizbou. Měřil

pokoj od zrcadla ke dveřím a zpět, ruce v kapsách, rty pevně semknuty a čelo zachmuřeno zlým přemýšlením. Jan jej napatě sledoval. Jako by chtěl vniknouti do přítelovy duše a popatřiti, jaké mraky se to tam převalují. A na jeho obličejích s obrvami spokojeně do výšky pozvedlým bylo viděti, že se mu jeho pozorování daří.

«Tenhle pochod znám,» zažertoval, «zrovna takhle jednou chodil Antonín Grün, když si na mne vymýšlel lsti.»

Jesenius vrhl po Janovi kratičký pohled a neodpověděl.

Náhle se uprostřed pokoje zastavil. Prudce, odhodlanými kroky přistoupil k Janovi. Jeho tvář byla pevná a přísná. Řekl povýšeným hlasem jako při přísaze:

«Nepůjdu k Lloydovi Georgovi! K tobě půjdu! Nemohu takto žít, nebudu takto žít! A nepomůžeš-li mi ty, který jediný můžeš pomoci, budu opravdu protestovat tím, že zastřelím prvního desátníka, kterého potkám na ulici.»

Jan, jakoby očekával tento výbuch a byl naň připraven, zvedl se a stanul Jeseniovi tváří v tvář.

«Dobře,» pravil s klidnou vážností. «Vezmu tě tedy s sebou. Sedni si, Jesenie, a poslyš!»

Jeseniova postava se narovnalá a obličej se rozjasnil radostným údivem. Ale hned v příštím

okamžiku mihlo se v něm cosi jako jiskra nedůvěry. Jan ji upozoroval.

«Sedni si a poslyš!» opakoval důtklivě. Jesenius usedl s napatou otázkou v tváři a Jan si přisunul židli k jeho.

«Dívám se na věci poněkud jinak než ty,» pravil, «ale snad se shodneme. Anglický kupec, francouzský diplomat a ruský činovník mi sice o mnoho milejší nejsou, než německý junker a rakouský obrlajtnant, a ani od jejich vítězství nelze čekati světu a nám pranic, ale je jisto, že v tomto okamžiku hrozí lidstvu největší nebezpečí z Německa. Nutno tedy zasáhnouti nejprve zde; na ostatní dojde řada později. Jde o podnik velkého slohu, při němž mají padati hlavy: ctižádostivého diletanta Hötzenborfa, chtivých krvežiznivců Bedřicha a Tiszy a pak té naší staré, zlé opice; v Německu sílence Viléma a lžimatematiků Ludendorfa a Tirpitz. O Sawczynském, Mengolovi a Todiscovi jsem se jedenkrát před tebou ti prozraditi mohu, jejich pravá jména jsou zde již dávno zapomenuta a oni zakuklení k nepoznání. Ostatních ti nepovím, mnoho jich ani neznám a tak zní úmluva, jsme přece všichni lidé, psychologie žaláře je jiná než svobody a bylo by nemoudré, vydávati nezdarem jednoho z nás v šanc všechny ostatní a s nimi věc. Organizace jest dokonalá, všude máme své lidi, peněz mnoho, máme

řaskaviny i jiné zbraně, nezapomněli jsme ani na kapsle s jedem k umožnění sebevraždy, úřední dokumenty dodáme jakékoli a v každém množství. Lhal jsem ti prve. Mám v Praze opravdu poslání. Hledáme spojence také v Rakousku, chceš-li tedy jít s námi, pojď! Zavoláme tě, jakmile tě bude potřebl. Přijdu buď sám nebo někdo jiný. Ten, aby byl poznán, odevzdá u tvých dveří zalepenou obálku, v níž bude lístek s tvým jménem.»

«Dám ti nějaké navštívenky,» řekl kvapně Jesenius.

«Ne, tvé jméno si napíše sám až v posledním okamžiku, není přece možno, aby spiklenci vláčeli po kapsách visitky s cizími jmény,» odpověděl Jan a hleděl na Jesenia podivně zpytavýma očima, jako by chtěl na jeho tváři čísti. «Aby byl každý omyl znemožněn, řekne ti první polovinu staré říkačky italských anarchistů a ty mu odpovíš druhou. Pamatuj: »Tira ruota! Tira la rotella! Su trent'uno! A Vaticano! Giordano Bruno!« Teďy on ti poví: »Tira ruota, tira la rotella, su trent'uno«, ty jemu?...» a zase týž ostře zpytavý pohled provázal otázku.

«A Vaticano! Giordano Bruno!« opakoval se zájmem Jesenius.

«Dobře! Pak se doviš, čeho od tebe žádáme a obdržíš potřebné. Do té doby zůstaneš v Praze, nevzdáliš se nikdy na delší dobu, než na dvanáct

hodin z domova a každou první neděli v měsíci, na důkaz, že jsi živ, zdrav a čekáš, dáš do »Prager Tagblatt« (poštou ovšem, strojem psaný a pod nepravým jménem) nenápadný inserát, na příklad hledáš poctivého nálezce věci, které jsi nikdy neztratil, koupíš předmět, kterého ti nikdo nemůže nabídnouti a vymyslíš si dvě prvá slova tak, aby začínala písmenami J. V., tedy: Jene Wienerin, Jagdhund verlaufen, Japanische Vase wurde vergessen, to tě již napadne. Ostatně těch měsíců bude málo, budou-li vůbec jaké. Číslic nedávej, těch teď do anonymních inserátů noviny přijímat nesmějí a budí podezření. Rozuměl jsi?»

«Úplně.»

«To jest vše. Přijmi či nepřijmi úkol; jak viš, milejší by mi bylo, kdybys zamítl. Ale přijmeš-li, ručíš nám za bezpodmínečnou poslušnost hlavou. Že jde o podnik, při němž je zachování hrdla velmi pochybné, nemusím dokládati. A teď mluvme o něčem jiném! Odpověď mi dáš až při rozchodu.»

«Řeknu ti ovšem ihned: a n o ! a stisknu ti vděčně ruku,» pravil radostně Jesenius, »ale dovol mi ještě několik podrobností.»

«Ptej se! Co smím pověděti, povím.»

Jesenius se horečně tázal a Jan klidně odpovídal. Otázky se týkaly provedení podniku, nádeji na zdar, úkolů nového člena, byla učiněna

i důtklivá, ba výhrůžná výzva, aby on, Jesenius, z jakési falešné lásky Veselého, jež by skutečně byla neodpuštělnou i za hrobem, nebyl pověřen méně významným účastenstvím, nebo v rozhodném okamžiku dokonce pomínut. Jan sliboval. A postava Jeseniova se narovnávala a oko pevnělo.

»Vyřizeno?«

»Ano!« řekl Jesenius pevně. »Přijímáš ty slib, či někdo jiný?«

»Já.«

»Je nějaká forma?«

»Ne. Jen podání ruky.«

Jesenius vstal a vztáhl pravici, druh podal mu svoji a obě se sevřely pevným stisknutím.

»Děkuji ti, Jene,« řekl pevně a prostě.

Pak usedli, rozhodnutí nepřipojovati ke své smlouvě ni slova. Noc plynula. Svít žárovky činil modrohnědý pokoj veselým, rozblyštjuje obrazy a lak na přívětivých křivkách nábytku a vrhaje stíny s ostrými obrysy, v nichž nebylo neurčitosti. Oheň, udržovaný Jeseniem, pohučival si v kamnech a nad hlavami jim moudře tíkaly zlaté skřínkové hodinky. A bylo milo, teplo a bylo jim dobře. Zaboření do křesel a sáhající chvílemi po číších se zlatým vínem, aby z nich srkli, oddávali se přátelství noci a rozmlouvali o minulosti. K válce se již nevrátili. Přestala pro ně existovati, byli

s ní vypořádání a dají jí, což jejího jest, až přijde jejich chvíle. Teď byla doba vzpomínání. Dotkli se letmo i bolného místa svého přátelství, ale dnešní noc učinila dotek tak měkkým, že ani nezabolel. Jesenius přinesl Klářin list a Jan jej beze slova přečetl a vrátil. »Máš zdání,« otázal se Jesenius, »kdo jest člověk, za něž chce prositi?«

»Ne.« ... Pomlčeli oba chvíli, jako v účtě nad rozem a s prvním proneseným slovem se s ním rozloučili, odcházejíce k živoucím.

Ale když se nad Prahou vznášelo první ranní šero, smísilo se s jasem žárovky a rozkolísalo pevné čáry jejich stínů, ve chvíli, kdy oba cítili blízkost rozloučení, vrátili se k oněm Janovým větším dálkám, než jsou prerie, nad nimiž před chvílí byli mávli rukou.

A Jan pravil:

»Lhal bych, kdybych tvrdil, že se mi život nelíbí. Prál bych si, aby mnohé se bylo stalo jinak; leč stalo se a snad ani jinak nebylo možno. Mnoho jsem miloval, Jiří Jesenie, všechno a všechny jsem miloval. Se svou láskou, jako lovec, rozdával jsem zkázu, ale to snad jen proto, abych po lásce tolik prahnoucí, nemohl býti nikdy milován, aby má touha věčně planula a nikdy se neukládala ohněm nasyceným. Teď je na čase podívati se někam jinam. Sebevražda jsi pravil.

Není žádné. Nevěřím, že zahynu, odejdu-li od-
tud. Vím, že nezahynu.»

Jesenius se zamyslel.

»Ano,« pravil, »budeme žítí ve vzpomínkách
lidí, v příkladech, myšlenkách a citech, které
jsme dali, v potomstvu travin, které jsme přišlápli
či vztyčili, v dobrém a zlém, jež jsme vykonali.»

Představa dobrovolné smrti nebyla mu již tak
odpornou, jako prve a mluvil v množném čísle.

Jan hleděl na přítele dobromyslně shovívavým
pohledem.

»Nuže, dobře,« řekl Jesenius »půjdu tak da-
leko, že ti priznám, že síla, tlukoucí kdysi našim
srdcem, bude jedenkrát tvořiti krystaly ve ska-
lách, popohánět vlnu údolím, zvučet melodií
drátu.»

»Nic více?«

»Ne.« Za chvíli dodal: »Příroda nám vložila
malíčkým zrnčkem do duší tuchu nesmrtnosti.
Ale kdo z nás při nedokonalosti našich smyslo-
vých nástrojů ví, jak vypadá její nesmrtnost?
A kdo řekne, proč nám ji dala? Snad jen proto,
abychom se nehrozili smrti, která jest rozprch-
nutím se sil, tvořících náš život, abychom poro-
zuměli, že jest ještě vyšší řád, než zákon našeho
bytí a abychom se nebáli konati v jeho smyslu
dobro. Vše ostatní jest klam a hračka, poslední
naděje slabých, nemajících odvahy uvěřiti, že člo-

věk není než součástíkou světa, ne více než strom,
vlaštovka, hlemýžď, tvá vodní ničemka, kroužící
v zahradní studnici, ve své formě stejně pomíjející
s nimi.»

»Nebudeme se přiti o pojmy: duch — síla —
příroda — nesmrtnost. Nevěříš v nesmrtnost
Jiřího Jesenia a Jana Veselého. Já o ni vím. Kdo
nás rozhodne v této chvíli? Sami se jednou pře-
svědčíme. Já brzy, ty jednou později.»

»Po naší smrti myslíš?«

»Ano.«

»Proč ty dříve, než já?« řekl Jesenius nedů-
věřivě a skoro žárlivě.

»Nevím. Napadlo mne to jen. Ale dosti již
o tom!... Něco jiného ti povím. Poslyš, Jese-
nie!...« Zahleděl se do neurčita... »Mám posud
v zornicích ten obraz. Jdeme malostranskou uli-
čkou. Je noc po zimní plískanici, která naplnila
vzdůch sychravým chladem a zanechala mokrou
dlažbu. V ní se zrcadlí osamělé svítlny ohnivý-
mi stvoly, vrostlými do země. Nad hlavami zvučí
větrem elektrický drát a kdesi na věži vážnými
úhozy odbíjí jedenáctá. Je pusto. Jen v stínu
barokního portálu se choulí nevěstka, ubohá a
promoklá, a její »Pojďte!« zní spíše tichým zaštká-
ním než výzvou. A jdeme mlčelivě ulicemi, jen
naše kročeje spolu rozprávějí a vše kolem jest
neobvyklé a slavnostní. Pak zapřádáme rozhovor

a naše hlasy mají barvu, jakou měly jen té noci a jen jedenkrát v životě. Tehdy jsem tě tolik miloval! Mluvil jsem o lásce k mořským hloubkám a mlhám na horách, o vášnivě touze vrhnouti se do nich, obejmouti je a splynouti s nimi za cenu života. A řekl jsem, tobě že bych nechtěl dáti sebe celého, ale pouze to, co jest nejkrásnějšího ve mně. Pochop, z jaké lásky tryskla touha vydati vše dobré a ponechat si jen svoje demony! Hlas Janův zněl vážně a jeho tvář byla tváří zasněného dítěte. »A přece! Co jsem ti dal? Jen bolest! Vždy jsem dával jen bolest těm, které jsem miloval. Odpusť mi!«

Vzal sklenici a dlouho ji držel proti jasů zářovky, pozoruje přimhouřenýma očima hvězdu, která v ní planula.

»Je to totéž víno?«

»Ne,« odpověděl Jesenius, pochopiv, nač myslí.

»Tož na zdraví a na shledanou! Pij, Jiří Jesenie, na zdraví a na shledanou. Venku den. Děkuji ti za dnešní přátelskou noc!«

»A na zdar našeho díla! Su trenta uno!«

Pozdvihli číše a vypili.

Jan pohlédl na hodiny.

»Čas jít!« pravil a přimhouřeným levým okem projelo mu škubnutí. »Dům bude již otevřen. Teď o mně asi nějakou dobu neuslyšíš. Ale přijdu k tobě ještě.«

Chvatně vstal a chtěl se svlékati.

»Nemůžeš potřebovatí toho oděvu?« řekl Jesenius, zaražený náhlostí rozchodu.

»Ano. Děkuji ti.«

»Zdržovatí tě bylo by marno?«

»Marno.«

»Peníze...?«

»Nepotřebuji.«

Jal se snášeti prve svlečené věci a cpáti do tlumoku. Ten, naditý a těžký, přehodil si rychle přes záda.

»Děkuji ti, Jiří!« řekl, vztahuje ruku na rozloučenou.

Náhlá něha přepadla Jesenia a tiskl pravici druhou, zahleděn mu do očí.

»Buď zdrav, Jene!« pravil měkce.

»Na shledanou, Jiří!«

Vyprovodil jej na práh předsině a tam, v šeru vycházejícího rána, podali si ještě jedenkrát ruce a dlouho je drželi, cítíce, jak jediná krev jediným teplým proudem probíhá mezi dvěma srdci.

»Přijdu k tobě ještě, Jiří. Pamatuj: Přijdu určitě,« řekl pevně a tón hlasu a pronikavý pohled černých očí, jenž šlehl plamenem do šedi jitrní mlhy, sáhly Jeseniovi mrazivou dlaní na temeno hlavy a táhle, volně jej pohladily celým tělem až k chodidlům nohou.

»Přijď!« zašeptal.

»Buď zdrav, Jiří!«

»Buď zdrav, Jene!«

A zvolna, pomalu se přátelské pravice rozchá-
zely.

Jan kráčet dolů schody a jeho kroky zněly du-
tým ohlasem. Jesenius opřen o zábradlí se za ním
díval. Na plošině se Jan ještě jedenkrát obrátil
a usmál. A zase zněly kroky těžkým, pomalým
rytmem. Stávaly se tlumenějšími. Pak dole cvakla
klíka domovních dveří.

Jesenius se vrátil do pokoje a spěchal k oknu.
Ale v studené šeré ulici přítele již nezahlédl.

Episodou byla tato návštěva. Světelným oka-
mžikem létavice, která zazářila do mlh Jesenio-
vých dnů. Létavice! Jesenius ostře cítil tento po-
jem. Vždyť celá bytost Janova byla podobna me-
teoru, který náhle se zjeví, náhle zmizí, zazáří,
oslní a spálí toho, kdo se ho dotkne.

O Janu Veselém nedostal Jesenius dlouho zpráv
a nic se o něm nedověděl v dnech a týdnech, které
se přes něho valily, dusné zvěstmi, ubíjející tíhou
a bez naděje na konec.

Na sklonku zimy přihodila se Jesenioví ne-
příjemná nehoda: Na zkoušce Shawovy komedie
»Androkles a lev« upadl do propadliště a pád

při herecově tělesné váze byl ošklivý; nalomil si
lýtkovou kost blíže kotníku a natrhl sláchu. Di-
vadelní lékař ošetřil skřipajícího zuby, pak jej
odvezli v kočáře domů, pomohli mu na schody
a odevzdali paní Mádlové.

Dali mu pevný obvaz a rozkázali ležeti. To se
stalo v době, kdy dal čtvrtý inserát do novin a kdy
Jan či jeho posel musili přijít již každé chvíle.
Zuřil. Ale brzy poznal, jako vězeň, když byl ně-
kolikrát v bezmocném vzteku zaplakal, že mu
nezbývá, než čekati, než trávit nečinné dny ve
společnosti naléhavě se připomínajícího lidského
hnátu, protivného kusu masa, kterého nenáviděl,
báti se každého zazvonění u dveří a přát si opak
toho, co včera: Aby Jan ještě nepřicházel. To mu
působilo více útrap než tělesná bolest.

»Prosím vás, kdy bude již jednou konec toho
mazlení? ptával se netrpělivě starého divadelního
lékaře.

»Jen klid, milý příteli!« odpovídal doktor, kte-
rému nedovedlo nic změnit dobrácky vážného vý-
razu v tváři. »Herec s křivou nohou je věc nemožná
a nepropustím vás z léčení, dokud nebude kotník
v pořádku. Všichni nemocní dávají lékařům tři
otázky: co jim je, zda budou opět zdraví a kdy.
Že budete moci s úspěchem udělati reparát kot-
nelce z »Androkla a lva«, jsem vám již řekl, ale
ovšem několik neděl to trvati bude. Do té doby

klid! Také duševní klid!» Rozhlížel se skly zlatých brejlí po nočním stolku a po židličkách kolem lože plných časopisů, a radil: »Víte, já bych to vyhodil. Čeho se tam dočtete? Všechno dopadne na konec dobře, tak k čemu se rozčilovat?! Já novin vůbec nečtu. Obrátím, podívám se, a když tam není nic veselého, tak pryč s tím! Dělejte to také tak! Kupte si nějaké humoresky! Tuhle jsem si znova přečetl »Klub Pickwickův«, to se pobavíte!«

K řasu s doktorem, který dává člověku, čekajícímu na čin, takovéhle útěchy! myslil si Jesenius.

Z počátku ho navštěvovali herci. Občas si chodili porozprávět Novoměstský s Prunářem, přišla se poptat a srdečně politovat stařícká paní Kalmanová, poseděl, plně si vědom cti, kterou prokazuje kolegovi, pět minut i Emanuel Petřů, paní Skřivanová přiběhla několikrát s mlskem, kytičkou a úsměvem, a také vděčná Božena Patková zaklepala u dveří nemocného a napovídala mnoho zbytečných věcí. Ale to vše jen v prvních dnech, dokud zájem o Jeseniovu nehodu byl čerstvý a pokud se lidem zdálo, že chorý touží po společnosti. Ale tento omyl vyvrátil Jesenius záhy netečností k divadelním klípkům a válečným anekdotám, kterými se ho snažili bavit, k tajemně svěřovaným sensacím z bojiště, jež se uká-

zaly vždy nesmyslnými, a takovým nedostatkem zájmu o věci, kterými oni plně žili, že to vzbuzovalo u hostů údiv a činilo rozmluvy nucenými a trapnými. Návštěvy se stávaly stále řidší a v době, kdy sňal doktor nemocnému škrobový ob- vaz a bylo započato s koupelemi a bolestnými masážemi, ustaly nadobro. Zbyl se svými myšlenkami sám. Lékař spokojeně pokyvující hlavou se svými útěchami a věčným: »Jen klid!« ho rozčiloval a s paní Mádlovou neměl jiného společného zájmu kromě bolné nohy, která se až příliš vytrvale připomínala sama. Jen noviny zbývaly. Protivně, nenáviděné noviny, podle ve své zbabělosti a tak rafinovaně prolhané, že nebylo lze získati zrnka pravdy ani popřením jejich nejokřídlenějších lží a obrácením jich na ruby. A přece pro ně chodila paní Mádlová třikrát denně a on netrpělivě čekával na její návrat, chápal se listů, zapáchajících ještě tiskařskou černí, hltavě čítal, zlostně i s příruční mapou odhazoval, aby obojí v příštích chvílích s námahou opět zdvihl se země, znova četl, hledal a srovnával, marně se snaže ze lstivých řádek vykombinovati něco, čeho nevěděli ani pisatelé, ani inspirátoři všech těch lží. Národy se vyvražďovaly a lidé mu zde mluvili o nalomené lýtkové kosti; svět se bořil, jeho vlast byla zmitána jako list ve viru vodopádu, on městece již čekal na vysvobozující Janův čin, a ba-

vili ho intrikami intendantovými, dramaturgovými a tím, kdo bude hrát Roxanu! K čertu, s jejich uměním! Umění! Čím je teď tato hublina lidské obrazotvornosti a hravosti, malicherného přecitlivování jednotlivcovy síly, kdysi nadouvaná pomocí takového aparátu učenosti a ješitnosti?! Splaskla! Praskla a nezbylo z ní nic! A herectví? Poslední mezi uměními, hlásná trouba nejnemožnějších myšlenek a směrů, herectví s jeho malovanými cetkami, provazišti a šminkou, s jeho hrubým, toporným, hluchým slovem, které se snažilo ubohými prostředky vyjadřovati člověka — člověka, něco tak nesmírně složitého, hrůzného i krásného, tak zoufale nevyjadřitelného?! Co zbylo z těch hraček, které se zdály kdysi věci velmi vážnou? Ať jdou k řádu se svým uměním! Směšné i k pláči zároveň. Lidstvo a lidství se projevuje jinak než slovy, a kdo na hračkách postavil život, prohrál jej.

Vybavila se mu trapná vzpomínka.

Emeritním členům opery »Národního divadla« se zastesklo po prknech a najali si loni Smíchovskou arénu, aby zde uspořádali představení. Divadlo bylo vyprodáno, přišlo mnoho těch, koho lákala slavná jména, i kdož toužili obnoviti vzpomínky mládí. Ale Jesenius si odnesl z onoho večera dojem něčeho nečistého. Měl neurčitou představu cirkové manéže, kde se produkuje tlupa lili-

putánů. Nevěděl proč; myslil, že mu je snad připominají vyseptalé hlásky či scvrklé tváře, nutící se do mladistvých úsměvů, ale doma, již na loži, našel příměr: smutek z toho, co chtělo být veselým, stud nad neštěstím, které pro cizí smích se necudně obnažuje. Dávali »Orfea v podsvětí«. Osmašedesátiletá stařenka hrála Eurydiku. Před desetiletími zbožňovaná zpěvačka vyšla z čestného soukromí v růžových, podkasaných šatečkách a s vráskami zamazanými tlustými vrstvami šminky, aby zpívala rozpustilé kuplety a okazovala ústní dutinu, již karmin na rtech činil černou a nečistou; aby tančila ubohý tanec nad vlastním hrobem a zabila veškeru úctu k sobě, poctivě získanou třicetiletou prací a dvacetiletým mlčením. A když ukrutné obecenstvo tleskalo, objevila se před oponou po třetí a po čtvrté, usmívala se, klaněla, nemohouc se najísti potlesku tak dlouho postrádaného, a když hlediště v nadšení ustávalo, hodila proti němu nožkou, můj bože, svou ubohou, reumatickou nožkou, jak nejvýše dovedla a očima zaprosila: »Pro boha, jen ještě trochu tleskejte, jen trošičku ještě, pán bůh vám to zaplatí.« Vystupoval čtyřiasedmdesátiletý stařec, bývalý Jeník z »Prodané nevěsty«, autor krásných memoárů, a ten v úloze Orfea skřehotal stařeckým skřípotem písničky, a rukama, které vzbuzovaly představu umrlčího růžence, v opičím tanci na kousky trhal

listy své minulosti. Bývalá prima balerina přišla, sladká Anna Emanuela, žena květinový stvol a lískový proutek, milenka a sen básníků. Teď, pět-ačtyřicetiletá, obalila záplavu převislého masa průsvitnými látkami, a proměněna v polonahou měštku, tančila na hrotech palců, jež si vynucovaly útrpnost tíhou, kterou jim bylo nésti, roztrásala ohromná ňadra a děkovala pak upocená za potlesk sebevědomými pohledy a kratičkým trháním hlavou... jako kdysi, jako kdysi... Je-
senius byl studem rudý v tváři a bylo mu do pláče. Finita la comedia! Směj se, paňáco! A přece v těchto lidech žila táž duše plná umění, jako tehdy, před lety, týž čistý oheň v nich háral, ta-
táž touha rozdávat štěstí a radost, byli to stále oni nadšení, milující, umělci, ano, oni, Jeníkové a Dalíborové, Mařenky, Anny Emanuely... a byli ubozí a směšní. Ubozí a směšní! Finita la comedia! Budoucí osud Jiřího Jesenia!... »Je-
níku, pro boha, stfěl mne, až uvidíš, že stárnu!« šeptal si oné noci. A měl ošklivé sny o nedospělých děvčátkách a hnusných starcích s lepkavýma rukama a chlipnými obličejí.

„Pochybujete o tom, že jest zpěv a herectví uměním?“ otázala se ho Klára ve smutně krásné noci, kdy ruku v ruce kráčeli orosenou polní cestou. „Zapochybovati o tom, znamenalo by odhodlati se k sebevraždě“, odpověděl jí tehdy...

Co dnes na tom záleželo, je-li, či není herectví uměním? Je-li zbytečností velkou, či větší?

Och, Klára, Klára! Také váš osud, Kláro! Kde je Klára, trosečnice umění?... A kde byl Jan, opovrhovatel uměním?... Nikdo z nich nepřicházel splnit svého slibu. Chodili k němu z šedých dálek jen za mlhavých odpolední, aby mu čili jej, bývalého milence umění a oddaného jeho služebníka. Proč se navzájem trápili tři lidé, proč se odtrhli od sebe, pyšně vzdorující bolesti rozchodu a proč teď po sobě marně toužili? Tak jasné vše bylo, a přece, dokud bylo kdy, nepochopili, že náležejí k sobě, že oni tři jsou jedno a pro žádného z nich že není života zvláště. Proč neporozuměli té prosté pravdě, proč se bili, když toužili spočinouti si v náruči? Kdo si mocnější než oni stál prostřed nich a neviditelnými pažemi je odsunul vždy, kdykoli, tihnoucí k sobě, chtěli se spojití v jednotu. To proto, aby, rozděliv je, mohl jimi vládnouti...

Bylo ošklivé předjarní odpoledne. Jesenia navštívil starý známý, Částka, herec brněnského Národního divadla. Takový vymydlený, vyžehlený hošík to býval a říkali mu proto Panenka. Teď byl záložním poručíkem a vracel se z bojiště na první dovolenou. Měl duši plnou podrobností a potřebu vyprávěti o nich.

„Smrt, eh, smrt,“ vykládal s mírně hrdinským

palhosem, »jsme na ni připraveni a čeká nás všechny! Ale představ si zákop, kameráde! Je ostře vříznut do černé půdy a sejdeš-li do něho, zalčneš se zápachem a jsi přesvědčen, že v této směsici puchu lidských výkalů, kouře a syrové země může živoucí tvor dýchat jen minuty. Ale zvykneš. Před zákopem jsou záseky z ostatního drátu a do jejich bludiště se vpletly v nejgrotesknějších pózách desítky mrtvol. Jsu již v rozkladu a jde-li vítr od nich, cítíš je. Ta si povyskočila a uztrnula půl metru nad zemí s rukama rozpráženými a nohou uchystanou k tanci; ona se chystá v ostatním potoce plovati; jiné se navinula střeva na drát, téhle utekla kamsi hlava a tamta visí nohama vzhůru a rukama si hledá kolena. Jsi s nimi dlouhé dny, znáš je a skamarádil ses s nimi... Nebo si představ polní lazaret, chatu nejspínavější, jak dovedeš, s loužemi krve a kbely lidských údů. Na nečistém stole leží voják a mladý doktor mu řeže nohu. Viš snad, jak se asi amputuje. Nafízne se kůže, ohrne, cévy se sevrou kovovými sklípečky a pak se pracuje. Ale tohohle sem právě poslali ze zázemí, je zubař, amputovat nikdy neviděl, potí se a jde svalstvem přímo na kost. Krev stříká. A za jeho zády stojí dva jiní doktoři v krvavých pláštích, drží se za břicha a prohýbají se tajemným smíchem, jak ten hlupák tu nohu krájí jako salám... Nebo si představ černou ruku, kte-

rá vylézá z hrobu a na prstě jí v slunci září zlatý prsten. Nebo haličské náměstíčko s třinácti mladými lipkami, na nichž se houpe třináct viselců. Nebo starého popa s dlouhým, stříbrným vlásem a vousem, přivázaného na kraji vesnice ke kolu a upoltěkováného vojáky, jak táhnou kolem. Nebo mlát opuštěné stodoly a v jeho koutě obnaženou mrtvolu patnáctileté blbě žebračky, rozdrčené těly dvaapadesáti honvédů. A všes lidí je také škaradý pocit! Střelba a umírání jsou čistotné věci, ale tohle, viš, tohle! C'est la guerre! Aufschwung der Geister tomu říkají Němci. Uhodl bys, co teď doma v noci dělám? Vyskočím najednou, strhnu si s těla přikrývku a zatočím si do ní hlavu. Žena mi to pak ráno povídá. To je zvyk z hubnové palby.»

To bylo takové ošklivé předjarní odpoledne tehdy, plně sychravosti, bez jasu, jen s ponuře bílým světlem, které nemělo zřídla a zdálo se vycházeti ze studených mlh za okenními tabulemi. Jesenius seděl opět sám, zabořen do pohovky a chorou nohu položenou před sebou na židli. V pokoji se předčasně sešeřilo, kontury věcí, jichž linie nenabýly dnes vůbec ostrosti, se rozplynuly, obrazy byly jen nečistými skvrnami na zdech a oči Shakespearovy podoby se roztekly v černé důlky umrlčí hlavy. Částka odešel, ale zanechal zde vířící změt obrazů a zvuků, naplnil pokoj vůní bo-

jistě, která jest zápachem rozkládajících se mrtvol a vystydlého spáleniště. A obrazy, zvuky a vůně, přenesené z oblasti drsných tvarů a prostých pudů, nepozbyly na síle, jen zhuštěnějšími se staly, vtěsnány do prostory čtyř zdí, a ostřejšími dotekem přecitlivělých Jesenioových nervů.

Takhle tedy vypadá člověk! — myslí si nemocný a bloudí očima po předmětech. A domníval se kdysi, že lidi zná. Neznal. To snad Jan ho zmýlil, který mu okazoval člověka tak složitým, že v bludišti jeho duše nelze naléztí vlákna, po němž by bylo možno bezpečně jítí... a zatím: Jaký omyl! Takhle tedy vypadá, oprýská-li na slunci a větru vše, co není jeho! Jesenius poznal v životě mnoho lidí, nebylo společenského kruhu, do něhož by byl nevstoupil, byloť přece jeho povoláním pozorovati bližní, vnikati v ně a vmýšleti se do jich slohu... a přece: Koho z nich by byl považoval za schopna ukrutenství a zrady na všem lidském? Nebylo takového člověka! Snad byli náruživci a prchlivci, kteří byli s to, aby ve vzrušení zabili, bojácní, již v strachu mohli ukřivditi, vášnivci zásad a sebelásky, kteří ubližovali, pannačnická, již si podmaňovali, ženy, které z lásky či zjištěností zrazovaly... ale nikdo z nich by klidně, studeně, s rozmyslem a bez zachvění srdce byl nezavraždil.

Hercův pohled ulpívá na obraze s podobou Sha-

kespearovou. Jak podivně bledou tvář má ten Shakespeare! Tak asi vypadají mrtvolky na bojišti. Ne, ani ty ne. Ani ubitý z vídeňské ulice tak nevypadal. Takovou barvu mohou mít jen mrtví, kteří leželi velmi dlouho na dně řek. Voraři je vytáhli dlouhými háky.

Mysli dále. Vzpomíná na lidi. Kdo z nich by dovedl zavraždit? Vybírá je, jako principál loutky, ze studených salonů, z tepla domácích světnic, krčem, ulice, divadelních garderob, obrací je v rukou, prohlíží se všech stran a strojí do nových kostymů; vzpomíná si na kusy, ve kterých v životě již hráli, a sám vymýšlí nová dramata, suna figurkami v nezvyklých pro ně situacích. Loutky nejruznějších tváří a charakterů!... Nel žádná z nich!... Co se tedy děje? Co se stalo? Jiný principál přišel, než který obvykle do loutek vléval život, břídil komediant, který neumí vésti drátek na ruce jinam, než směrem k dýce? Či jest to jen klam a vším vinen omyl Jeseniův?

Jesenius zbystřuje zrak. Vidi teď velmi jasně. A tu ke svému úžasu poznává, že všichni lidé jsou vrahy. I Jan a Klára i Grün i starý Rob i architekt Šupich, paní Anna, Božena. Jdou před ním, ne již loutky, ale živoucí tvorové, všichni jdou předlouhým průvodem šerou místností a jest mezi nimi i pan kontrolor a Pepánek, Emanuel Petrá a staříčká paní Kalmanová, Kratochvíl a paní Skří-

vanová, otec Jeseniův a matka, a všichni mají zlé a posupné oči a všichni zkrvavenýma rukama jeden a týž pohyb k dýce za pasem, a všichni jsou vrahové. Pokoj se plní špinavě rudou mlhou a utopencova hlava, jež bývala kdysi podobou Shakespearovou, hledí upřeně na Jesenia důlky bez očí. Tvrdě a přísně se dívají a přece jen smích, zlý smích se tají za černou jejich prázdnotou!... Červená a černá! Barvy vídeňské ulice a na vždy barvy jeho života!

Odtahuje zrak od obrazu, který ho děsí, a hledí na oblohu. Je šedá a smutná. K smrti smutná. Jest jen bledá a průzračná, ale nemá světla. A je úžasně tichá.

A zase spočívají hercovy oči na stěně. Myšlenky jdou dále.

Jsou vrahy také doktor Samek a Lidka Klácelová, dva čisté lidé, jdoucí životem ruku v ruce a s pohledem upřeným do budoucnosti?...

Ne, ne... důležitější otázka, než tato, se vtírá: Jest vrahem Jiří Jesenius?

Mráz projel nemocnému tělem. Obrazy na stěně se zakolísaly a hlava Shakespearova se rázem stala plastickou, vyklonila se z rámu a upřela na herce černé oční důlky. Čekala napiatě na odpověď.

Jest vrahem také Jiří Jesenius?

A pokojem zazněl výkřik: A n o!

Osměček trhl Shakespearovými rty a uspokojená hlava se pomalu opět vsunula do rámu. Spokojeně se teď usmívá.

A proč jest vrahem Jiří Jesenius? leptá to pokojem.

Patrně pro totéž, jako Jan, Klára, Částka a všichni ostatní; patrně proto, že i on jest člověkem. Proč on by měl být lepší než všichni ostatní? Vedl snad lepší život než oni?...

A jaký že to život vedl?

Stín psacího stolu, stín s rozplzlou podobou Turkovy hlavy, podivný, srčuchotinařský stín, který brzy zemře, našeptává Jeseniovi odpověď. A ti, kdo brzy zemrou, ti nelžou.

Takovýhle život vedl:

Nikdy nebyl schopen žiti životem a myšlenkami vlastními; vždy měl potřebu přimknouti se k myšlence cizí, vždy neodolatelnou touhu žiti životem druhého. A tato příživnicktví v sobě narával uměleckým talentem, živil je, hýčkal a pěstoval. Říkali mu, že se rozvil květy a že vydal plody umění. Nebyly jeho! Což cizopasná rostlina v sobě nepřeměňuje a nezpracovává šťavu, které upije jinému organismu, nerozkvétá prolhanou nádherou kalichů, tím okázalejší, čím palčivější touha je v ní zdát se, čím není a zastíratí a zaháňají svého živitele a pravého tvůrce? Mahutné stromy rostou pomalu a věrný jedině prstí, jejich květ jest ne-

honosný a plody tvrdé. Jesenius nebyl stromem. Jeho kořeny netkvěly v zemi, nepřijímal vděčně potravu od ní. Neměl přímého vztahu k ní a nepoznal proto nikdy Boha. Bůh Janův byl nezřetelný dálkou a nedostupný — ale byl. Jesenius neměl žádného. Nikdy neproníkl kamením země až k němu, nepokusil se o to ani, tyl z životů cizích a všechna jeho síla vybíjela se vůlí proniknouti co nehlouběji do jejich organismů. Vzpomíná na loutková divadla svého dětství, na kočovné společnosti, na velká jeviště, obrazárny, knihy, autory, představuje si ulice, byty, krčmy, nemocnice a ožívuje si jejich lidi. Och, parazitu Jeseniovi bylo lhostejno, do čích mozků zapouštěl kořeny, nebyl vybíravý v krvích, do nichž vbodával sosáky, aby bral, bral a upíjel, co lidé měli nejvlastnějšího a nejlepšího. Podivná scéna vybavuje se mu v paměti. Stojí na nemocniční chodbě, kam se dal pozvati známým lékařem, a dívá se zamřížovaným okénkem do separace. Tam dekonává ne již člověk, ale živočišná troska: vzteklinou nemocný. Ten leží na zemi, podoben vychrtlému zvířeti, zuby se zakousl do železné postele, láme si nehty o její kov a u úst má pěnu; zuří. Rabies tomu říkají lékaři. A jest strašlivým nepoměr jeho uchřadlého těla k bezmeznému zuřivosti, v níž jako by chtěl na ráz vyplýtvati zbytek svých sil... aby směl konečně již zemřít. A Jesenius se dívá. Sou-

cit s umučeným člověkem byl příliš záhy pohlcen zájmem »umělcovým«, dívá se a klidně, nemilosrdně zaznamenává vše do zápisníčku svého studeného mozku, stylisuje a přenáší na prkna jeviště. Olupuje umírajícího o poslední lidský majetek: o jeho steny a poslední záchvěvy těla! Jen to? Ne, ne! Kradl lidem obličej, nasazoval si je a pyšnil se jimi, oblékal se do cizích těl a nebylo člověka tak chudobného, aby mu nedokázal něco vzít. Starý žebrák stojí přitisknut ke vratům průjezdu, chorý, zkřehlý mrazem lednového večera, ubohý žebrák v cárech a s pytlou na nohou, který prosí. Kde je vyvrhel, který by i jemu dovedl něco ukrásti? Pán v kožiše a v astrachánové čepici: Jiří Jesenius! A svoje podlosti konal s klidným sebevědomím a nazýval je láskou k umění. Byl horší život než jeho? Nyní ve válce bylo velmi opovrhováno válečnými lichváři. Skoupili levné zboží, nahromadili je ve skladištích a teď draze prodávali. Také Jesenius nahromadil a prodával, ale — nekupoval. Jeho skladiště, celý jeho dům od půdy až do sklepů byl nabit kradeným zbožím: cizí postavy zde trpělivě čekaly v koutech na kupce, cizí končetiny byly pověšeny ve skříních mezi cizími oděvy, cizí oči tu byly nahromaděny, cizí nosy a ústa měl uzamčeny ve vacích, cizí mozky a srdce v knihovnách, a v krabicích pečlivě sřezaných zavřel smíchy šťastných milenců spo-

lečně se vzdechy umírajících, říčení opiců a přísahy hrdin s kletbami zoufalých, ukryval zde hlasy všech výšek, barev a tónů, z nichž jediný nebyl jeho. Plný dům, piničský loupežnický brloh se vzezřením poctivého obchodního skladiště těch beden, krabic, vaků, regálů, věšáků, že sotva zbývalo místo, aby se mezi tou změť mchl pohybovali on, prodavač všeho. Ale běda, ujasní-li si jednou to zboží vlastní život, opře se, protrhne věznici je stěny a vrhne se na samozvaného pána a zloděje. Běda, až tisíce párů cizích očí vbodne se do něho svým prokletím, zástupy těl mrtvých i živoucích půjdou průvodem z temných koutů půdy a ločítými schody sklepů, hadí klubko údů se ho chopí, až vichřice hlasů uprchlých ze skříněk ho obklopí svým protestným křikem, cizí mozky a srdce mu zavalí hrudí! V jaké peklo se to promění jeho dům!? Jeho dům, v němž není koutku, kde by se skrýl!? Jeho dům, který není jeho!?

Tyto vidiny ho děsí a mrazí a násilím odtrhuje pohled od stínu na stěně, aby si připamatoval sama sebe. Sune oči po zláčených rámech, které jediné dovedou v přítmi dáti zraku ještě směr a vede oči k oknu a ven do mlh, jež jsou také temné a rudé.

»Tira ruota!« vykřiklo cosi náhle.

»Tira ruota! Tira la rotella su trenta uno!«

blesklo mu hlavou. »Posuň kolo! Posuň kolo na jedenatřicet!«
Strašlivá hrůza ho jala.

»Vždyť je to lež!« zaječelo mu v duši.
Chtěl vyskočit. Ale ostrá bolest v noze jej srazilo zpět do pohovky.

»Vždyť je to lež!«

Chopil se zoufale za hlavu a vytřestil oči.

»Lež, lež, lež!« Srdce mu bije až kdesi v krku a prsty křečovitě tápají po látce pohovky. »Podvod! Janův žoldněřský úskok! Lež! Omámil ho nesmyslnou fikačkou, bůh ví odkud vzatou, obloudil ho, aby mu prodloužil život. A on, hlupák, věřil, čekal, dával do novin inserty... och, och...«
smát se mu chce, smát se, chechtat se. Nemůže...
»Konec!« šeptá. »Všemu konec!«

V předsíni zvoní zvonek.

Přichází paní Mádlová a hlásí návštěvu paní architektové Šupichové a slečny Klácelové. Paní Mádlová rozsvěcuje elektrické světlo.

Ošklivý úšklebek zkrivuje Jeseniovu tvář. Ale herec se rychle vzpamatovává. Sahá do zásobárny kradených věcí a vyjímá odtud larvu: milou a přívětivou. Bolestným násilím přitiskuje si ji na tvář.

»Dobrý den, pane Jesenie! Jak se vám daří?«
slyší příjemný hlas.

Podává ruku.

Ženy se usazují u pohovky a laskavě na něho hledí.

»Již lépe, vidíte? Nu, sláva!«

»Děkuji, ano, již lépe. Co dělá pan architekt?«

»Můj muž?« zní udiveně. »Vy nevíte? Frantík jest již tři měsíce v ruském zajetí. Vy o tom nevíte?«

»Ne.«

»A těch smutných zpráv o doktoru Samkovi a mladém Procházkovi jste také neslyšel?«

»Ne.«

»Doktor Samek padl. Pepánek také padl.«

Doktor Samek? Kdo je to doktor Samek?...

Ach, pravda, prve na něho myslil, a zde sedí Lidka Klácelová, jeho nevěsta.

»Doktor Samek padl?« ptá se mdle Jesenius.

»Ano!« praví hrdě Lidka Klácelová a hledí na něho velkýma očima. »Padl u Remeše. Pod praporem s českým lvem.«

Podává jí na soustrast ruku. Ale ona jeho ruky nepřijímá.

»Mne nelitujte!« praví s klidným úsměvem.

»Těch ostatních politujte!«

NAD NAŠI SILU.

Byly letní prázdniny, plné zárné léto. Jesenius se pozdravoval. Dával se dovážeti na úpatí Letné a vycházel o holi, volnou procházkou na lavičku uprostřed stráně, na místo nemnoho navštěvované, odkud je krásný pohled na Prahu. To byla doba pro Jesenia velmi těžká. A nejen těžká, i velmi podivná. Lékařský teploměr ukazoval již dávno obvyklou teplotu, tep byl dávno pravidelný, a přece: Vše, co se s hercem v té době dalo, připadalo mu jako v horečném snu, zdálo se mu jediným mlhavým vírem, v němž se potáceli, kolotali, vystupovali a mizeli lidé, věci, události, myšlenky... či spíše přizraky jich. Ach, ano, byl si vědom, že neblouzní a že jest vše takým, jakým jest, ale kdyby to byl měl závazně stvrditi, na příklad soudní přísahou, na niž by závisel něčí život, byl by zakolísal. A toto podivné ovzduší, dusné a téměř hmotné, uprostřed něhož tkvěl jako jeho jádro, atmosféra, která ho obléla obalem ne větším než právě na dosah vztažených paží a prstů, působily mu mnoho útrap. A bylo s podivem, jak všechno jeho myšlení spojovalo se v té době se vzpomínkami na Jana. Jako by ve všeobecném víření a mlžné změti byl právě on zůstal jediným pevným bodem, kolem něhož se vše otáčí, jako vidiny kolem media v duchověreckých sedánkách, iako by byl operátorem v rozčilujícím kine-

matografickém představení, který vrhá na plátno obrazy.

Jan ho zradil. Stejně jako ho zradila Klára a jako v této strašlivé době zrazovalo vše. Zradil jej z jakési nedůstojné lásky — pro Jesenia nedůstojné! — v níž chtěl dětinskou lstí pomoci příteli přetrvati naději na čin dobu krise a zachováti mu potupený život. Za koho považoval Veselý svého druhu, věřil-li, že jeho žal jest tak malicherný, že se dá překonati lidovým všelékem času? Také přítel hodil po Jeseniovi kamenem. Jako s dítětem s ním jednal, a právem, neboť on se jako dítě choval. Nebylo ani třeba duchaplnější lsti než naivního karbonářského hesla, aby se Ji Jesenius chopil jako devítiletý čtenář indiánských knížek, nic více nepotřeboval Jan k jeho oklamání, než trochy sebeovládání při návalu homérského smíchu, který mu jistě dráždil bránci, když do přísahy braný karbonář nabízel spoluspiklencům své navštívenky. Jak ponižující to vše bylo, jak stydno z toho bylo, ach, jak stydno! Teď bylo zřejmo již vše. Tento červenec byl prvý měsíc, kdy odmítl nedůstojnou hru s inseráty. A s konečným přiznáním si bláhového sebeklamů bylo řečeno také vše ostatní: Zemře. Neboť co on by tu pohledával, když celý svět kolem umírá?

Bylo to před čtyřadvaceti lety, v dobách, kdy ještě chodívali s učněm Filipkem do loutkových

divadel. Kdosi přinesl tatínkovi ke správě starou loveckou pušku předovku, a jednoho zimního odpoledne, za třeskutého mrazu, když tatínek nebyl doma a také maminka kamsi odešla, povídal Filípek, že si udělají lekraci. Nasypal na dvorek do sněhu zrní, nabil v dílně předovku prachem a kovovými střepinami, nábojem, který by stačil zabít medvěda, otevřel dokořán dveře a čekal. Když se slétlo na zrní hejno vrabců, vystřelil do nich, až se otřásly základy stavení. Pak vyběhl a za chvíli přinesl v modré zástěře kořist, kterou vysypal na soustruh. Vrabců bylo asi dvacet. Ale jak zde na hromadě leželi a jak si je hoši se smíchem prohlíželi, tu pojednou uprostřed mrtvých jeden vrabec na svých štíhlých nožkách vstal, vzpřimil zkrvavenou hlavičku se zamhouřenýma očima, otevřel zobáček a udělal: 'Tík!' Hochů se zmocnila hrůza. Ale vrabec otevřel zase zobáček a udělal: 'Tík, Tík!' V chlapcích ztuhla krev. A tu skočil Filípek po vrabčákovi, mrštil jím o podlahu, zvedl ho, udeřil jím o nohu soustruhu, praštil jím do kouta o zeď, vše v zuřivém strachu, aby pták ještě jednou nezatřkal... Br! Osklivá vzpomínka! Nejskaredější dojem jeho mládí! Snad proto tak hrozný, že v něm malý Jiřík vytušil svůj budoucí osud! Tíkající vrabec uprostřed kupy mrtvů! Teď byl tím vrabcem Jiří Jesenius.

Zemřel! Dá jen do pořádku své věci a rozloučit se! Tedy otázka pouhých několika dní!

Když na letenské lavičce došel Jesenius k tomuto závěru úvah a když se snažil i studeným rozumem přesně určit příčiny, proč musí zemřít, zabýval se chvíli i jménem, které si našel Jan pro ztělesnění pojmu zla: jménem Gabriela. Nemáchl tentokrát odmitavě rukou nad pojmem, jehož se děsil Jan pro všechny, které miloval, ale byl rozhodnut tvář v tvář smrti vypořádati se s ním. Zeptal se sama sebe: Bylo opravdu lze tuto ženu-legendu alespoň obrazně uznati za vůdkyni neznámých, neviditelných honců, kteří tiše a neslyšitelně, jako by kroky v mechu zdušenými, a přece tak bezpečně štváli Jesenia v jeho kalné-rudočerných mlhách kruhy stále užšími až v bod, kde ho chtěli mít? Nebylo lze! odpověděl si. Snad, snad bylo při dobré vůli možno připustiti příčinnou spojitost mezi krví, prolitou do Volturna a zradou Janovou a zradou Klářinou, jen potud ovšem, že měla vliv na vytváření se povahy přítelovy a jím i na osud Klářin, ale nic společného nemělo jméno Gabriela se zbabělým a nicotným životem Jeseniovy, zkaženým dávno před tím, než poznal Dokoupilova aktéra a již ve svých prvopočátcích pochybeným; nic s uměním, jehož modla sřítla se právě v okamžiku, kdy by byl její opory nejvíce potřeboval; nebyl Bohem při-

zrak Janův, aby bylo v jeho moci stvořiti tuto dobu, jejíž strašlivá tíha Jesenia rozdrcovala. Nikoli! Nic s tím vším neměla Gabriela a zamrazení, které při jejím jméně proběhlo herci páteři, bylo jen reflexem osklivé vzpomínky. Nikoli! Nic s tím neměly obavy Janovy; jen konečný efekt byl u h o d o u t ý ž.

Mnoho přemýšlel na letenské lavičce o principu náhody. Vzpomínal na události, které určily jeho lidský osud, myslil na spleť drobností, které ho svedly s Janem, seznámily s Klářou a vytvořily vzájemný vztah jich tří a byl rozhodnut uznati, že náhoda jest jedinou zásadou bytí. A přece! Kdykoli se probíral ze svých úvah a ujasňoval si tichou lavičku uprostřed zeleně, zřel-li opět oblohu, široký obzor, město dole, tu jako by mu to vše dávalo mlhavě cítiti, že jeho myšlenkový pochod nebyl snad přece správný, že v řetěze jeho logiky je chyba. Ale on chyby naléztí nedovedl. Vždyť nebyl to pouze jeho život, který mu dával za pravdu. Také doba, ve které žil, kdy milimetrové úchylky křivek létajících střel braly či ponechávaly životy, kdy potulující se psi maně vyčénichávali raněné ve křovicích bojišť, bytí a nebytí záviselo na nahodilé schopnosti či vyspalosti nahodilých lékařů, šibenice byly play vinníků i nevinných nazdařbůh pochytaných, kdy láska namátkou hledala, na kom by spočinula, tato doba

nejen říkala, nýbrž řvala lidem do uší poučení, že život a smrt jsou věcmi náhody a že i to, co leží mezi oběma jejich hranicemi a čemu nás naučili říkatí lidský osud, jest vedeno okolnostmi zcela vnějškovými a libovůlnými. A přece v ohlušujícím ryku měsíců jako by představa tichého ostrůvku na letenské stráni chtěla podati Jeseniovi ne-li důkaz, tož alespoň tuchu, že doba lže a právě jen proto že tolik křičí, a že jest v osudu i jednotlivcově cosi pevnějšího a stálějšího, než co může býti určeno náhodou.

První člověk, se kterým se zde sešel, byl jednohý voják invalida. Usadil se na lavičku vedle Jesenia a vyhříval se na slunci. Herec chvíli kradmo pozoroval jeho širokou slovanskou tvář, ale marně se namáhal pochopiti její klid a oddal se opět vlastním myšlenkám. Ale pojednou obrátil se na vojáka otázkou, která vyzněla bláhově proto, že byla položena vlastní duší a jen omylem pronesena nahlas:

«Je zabíjení a umírání skutečně tak prosté, jak to Shakespeare líčí?»

Voják, překvapen nenadálým oslovením, upřel na souseda vodnatě modré oči, pak chvíli přemýšlel a řekl:

«Toho jsem já neznal. U kterých on sloužil?»

Jesenius pochopil a zastyděl se. Voják, nedostav odpovědi, obrátil opět oči směrem k městu.

Ale chvílemi poohlíhal na herce jako na nemoudrého. Jesenius byl by se mu rád omluvil, snad nějakým dárkem, ale neměl u sebe nic kromě peněz a bál se, aby ho neurazil. Voják brzy odešel a herce to mrzelo.

To bylo náhodné setkání. Ale jiný člověk poznal Jeseniův zájem.

Nevelký, slabý, starý pán, který denně, jako jasný stín, přesouval se kolem lavičky. Bylo mu snad pětadesát, možná i více, ale byl čilý a pružný. Jeho tvář byla bledá a jemná, ale velmi výrazná, s úzkým, orličím nosem, tenkými ústy, s knirkem, s muškou pod dolním rtem, kdysi rusou, teď šedivou. Býval oděn šedivým, pečlivě vyžehleným oblekem a na hlavě mival slaměný klobouk. Jesenius přemýšlel, kým by starý pán, mohl býti a ustálil se posléze na představě učence. Neznámý přicházel vždy kolem jedenácté, v době nejostřejšího slunce, a jeho tvář a celá postava zářily. Jesenius povšiml si ho určitě již při prvním spatření; časem se mu stal velmi milým. Herec, již docházející na ranní procházce k metě lavičky, se těšil, že ho uztí, a když se blížila jedenáctá, vytahoval netrpělivě hodinky. A starý pán se vážně zjevil, přešel, a Jesenius, hledě za ním, mizejícím v zátočině pěšiny, toužil, aby jednou změnil směr cesty, aby se zastavil, promluvil a usedl. Proč si toho přál, nevěděl, ale

měl určitý dojem, že jest neznámý jeho přítelem, že je dělí pouze nějaká lichá společenská forma, ale že se přece jedenkrát stane, že starý pán přijde a Jesenia obdaruje. Čím a jak, toho rovněž nevěděl, ale představa obdarování byla v něm jasná. Leč bílý chodec denně přecházel v poledním slunci, nezměnil nic na mírnosti chůze, neohlédl se a zdálo se, že ani nepozoruje hercových očí, které jako by ho prosily, aby se zastavil.

Až kdysi. Kdysi za dne ostře jasného a příjemného chladem, jímž dýchala země, napojená noční bouří.

Starý pán se objevil v obvyklou hodinu a blíže se k lavičce, pozdvihl nenadále oči, které se setkaly se zrakem Jeseniovým. Ale jaké to byly oči! Jasně, moudré a neskonale dobré. Ne ony laskavé, jež jsou dány starcům, cele vyrovnaným se životem, jiné, mnohem moudřejší, nadzemsky moudřejší. Proč si v tomto okamžiku vzpomněl na Kláru? Proč mu blesklo hlavou, že osamělý chodec jest v nějaké souvislosti s Klárou, a že jest s to, aby mu podal o ní zprávu?

Starý pán šel mimo a hleděl dobrotivě a moudře na Jesenia potud, pokud to bylo přirozeno směru jeho chůze a přímému držení hlavy. Ne déle. A zašel, zanechav herce se slavnostně vzrušeným pocitem a v duši s dojmem neobyčejné události.

„Co se stane dnes?“ myslil si druhého dne, use-

daje na letenskou lavičku. A když na pražských věžích odbíjela jedenáctá, viděl, jak neznámý se odchyluje od své obvyklé cesty a kráčí přímo k němu. Jalo ho rozčilení. Vzrušení nevysvětlitelně u muže, zvyklého stýkat se s lidmi, chorobně či dětinské, když jen procházeč se to blížil ve veřejných sadech k lavičce, na níž bylo místa pro několik lidí. Ale Jesenius třměl napětím, radostí a bázni před světlem, jež se domníval viděti a které přicházelo k němu.

Ale ve chvíli, kdy starého pána dělily od Jesenia již jen tři kroky, vstoupil mezi oba muže stín. Nepříjemný stín, který zamrazil.

„Ach, pan Jesenius! Jak se vede? Čtli jsme s politováním v novinách o vaši nehodě.“

Před hercem stál statný šedesátník se zlatými brejlemi a krátkým, prošedivělým plnovousem.

„Nepoznáváte mne již? Ředitel Toufar. Představil nás kdysi pan Petřů. Dovolíte, abych si přisedl?“

Jesenius se upamatoval. Byl to gymnasiijní ředitel ve výslužbě Toufar a herec se rozpomněl i na večírek, kdy byli spolu seznámeni.

Ředitel se vážně spouštěl na lavičku, urovnáváje si svrchník, a Jesenius, překvapený nenadálým oslovením, povšiml si teprve nyní, že také neznámý stařec usedl na druhém konci lavičky a nový přítchozí se vklínuje mezi ně. Herec pohlédl v tu

stranu, ale záře již pchlasla, a seděl tam pouze vídný starý pán, na němž nebylo nic neobvyklého.

»Nu, jak se vede, jak se vede?«

»Děkuji vám, pane řediteli. Již dobře a po prázdninách zase vystoupím.«

»No, sláva!«

»A co vy stále, pane řediteli?«

»Já? Neznáte nejnovějšího pražského pořekadla: ‚Koupějí si, nebude?‘ My persisté se škádlíme: ‚Koupějí si truhlu — nebudou!‘«

»Ach, kdopak by ve vašem věku myslil na truhly?! Muž v plné síle!«

»No — no — no!«

Citoslovce, pronesené se sebevědomým klidem, připomnělo Jeseniovi ředitele Grüna a zah'eděl se mimoděk do pensistovy tváře, hledaje podobnost i v ní. Zdálo se mu, že našel.

»A co tomu všemu, prosím vás, říkáte?« obrátil se pojednou ředitel Toufar na Jesenia plnou tvář a otázkou pronesenou velmi vážně.

Herec pokrčil rameny.

»Hrozné, co?« řekl pensista. »Tolik nadějí, tolik nadějí! No, klid, klid! Nic se prozatím nestalo.«

»Všechno je to hrozné!« pravil mdlé Jesenius.

»Jak to?«

»Ach, všechno, pane řediteli!«

Toufar se zadíval zlatými brýlemi dlouze a zpytavě na herce.

»Ach, tak!« řekl. »Celou tu válku myslíte! No — no! Já se na to nedívám tak černě. Totiž v principu. Mezi námi bude asi ten rozdíl, že vy jste umělec, tož cit, ušlechtilý cit, přemíra citu, kdežto já jsem starý přírodopisec, vědec řekněme, člověk ryziho rozumu. My se na to díváme jinak. To musí být! To musí být! Takový jest zákon!«

»Jest?«

»Arcif. Dojdete k němu prostou indukci. Což myslíte, že hominem sapientem, tento jediný řád, vyňala příroda ze svých zákonů?«

»Zákonů vraždy?«

»Arcif!«

»Jsou?«

»Arcif!«

Pensistova ‚arcif‘ stupňovala svůj důraz.

»Zabíjet, nebo býti zabít, pane Jesenie. Sníst, nebo býti sněden. V celé přírodě, pokud ji známe, je tomu tak v obměnách nejrůznějších a ušlechtilými city na tom nezměníme pranic.«

A ředitel se usmál poněkud samolibě.

Jesenius se zahleděl na Prahu. Zářila polednem a nad rozblyštěnou břidlicí jejích střech se chvěl žhavý červencový vzduch.

»Thema vraždění jest nyní velmi časové. Jsem

laik. Povězte mi něco o svém zákoně, pane řediteli!»

«To jest velmi prosté: Vraždilo se, vraždi se, bude se vraždit. To jest život.»

«To jest život?»

«Ovšem. Co jste měl ke druhé snídani? Šunku? Zabili vepře. Snídal jste kávu a chléb? Rozdrtili zrna, zárodky příštích životů. Kolik vražd bylo provedeno, aby byl připraven oběd, který vás čeká? Nebo jste snad vegetarián a nenařizujete usmrčovati organismů z třídy obratlovců a oblibujete si vraždění ž říše rostlinné? Jíte-li raději květák než ovar, pak jest vše v pořádku, ale vyvyšujete-li se tím nad nás, ostatní masožravé tvory, pak, prosím pěkně, nejste v právu. Pročpak také? Při bifsteku máte patrně nelibou představu bolestného bučení při porážce a představu krve. Ale jest snad jablíčko-pomus méně hezké než býček-bos? A vydává stejně smrtelný zvuk, zahryznete-li se do něho vražednými zuby a krev také teče. Či vám nevadí proto, že není červená jako vaše? To by nebylo statečné. A co máte na sobě? Pro vaše boty udeřili vola palicí do čela, na vaše šaty sedřeli berana, na vaše rukavice vpálili jelenu do hrudníku náboj olova a na knoflíky také nějaké zvíře zabodli. A byli to vesměs tvorové a každý z nich byl svým způsobem krásný, každý z nich měl své místo v přírodě a radoval se ze života. Vše živoucí

se vzájemně požírá. Živočichové žijí krví a masem jiných organismů a vyvraždí se i uvnitř druhů, jak zápasí o potravu a samice; rostlinstvo se rdousí nemilosrdně v boji o živnou půdu a přístup ke vzduchu a slunci; a že se i nejnižší organismy vzájemně požírají velmi houževnatě, pochopila i lékařská věda, a u choroboplodných bakterií števe s úspěchem jedny proti druhým. Také pro člověka platí týž zákon.»

Pensista, který říkal svoje věty s úsměvem, jako v lehké ironii, popatřil teď zpytavě na Jesenia, očekávaje od něho potvrzení. Ale setkal se se smutnou tváří, obrácenou k rozžářenému městu a odpovědi se nedočkal. Privil měkčeji, čině ústupek posluchačově náladě:

«Chápu, že citovému člověku může býti teskno z této prostické pravdy, ale třeba se povznésti výše a uznati řád. Nepravím, že jest dobré či špatné, že se lidé vzájemně vraždí, konstatuji pouze zákon. A ten jest neměnný.»

«Neměnný?»

«Zajisté. Boj a vzájemně požívání jsou podstatou všeho života. To jen v dnešní době se arci trochu drasticky projevila těm, kdož kolem zákona dosud chodili se zavřenýma očima, ale ani v dobách tak zvaně normálních tomu nebylo jinak. Byl-li jsem já ředitelem malostranského gymnasia, nemohl jím býti nikdo jiný — pravda? Do-

kud vy jste hercem Národního divadla, nelze se na vašem místě uplatnit jinému člověku. Nevím, nebyli jste odveden či zda vás ředitelství vyreklamovalo, ale v obou případech musilo být vojsko za vás doplněno jiným mužem, kterého snad zabijí nebo možná již zabili, poněvadž počet pušek v setnině jest stanoven zcela přesně. Je tomu tak, pěkně prosím?»

»Ano,« zašeptal Jesenius.

»Zajisté, že ano. Ale jest tomu tak i v případech méně očividných. Uvažujte někdy, kolik statisíců rukou jste přinutil pro sebe pracovati, abyste byl jen jediného dne oblečen a nasycen. Vezměme si nejnepatrnější část vašeho oděvu, třeba váš kapesník. Představte si lidi, kteří na něm nechali svůj pot a krev, od čeledína, rozvážejícího mrvu na pole pro setbu lnu, až po ženu, která vám šátek po posledním prádle žehlila. Jděte k původu stavu, na němž byl tkán, jehly a niti, jimiž byl šit, sody, modřidla, škrobu, uhlí, žehličky — a uvidíte, že výraz statisíce rukou přehnan není. Tak složitý jest náš tak zvaný normální život, tak komplikované vzájemné vykořisťování a vyvražďování. Neboť práce znamená smrt. Práce — rozumějte: práce, kterou musím vykonávati, abych zachoval život — jest kletba, což zcela správně vystihla již bible a některé orientální filosofie. V textilních továrnách a švadlenských dílnách se umírá vleklou

tuberkulosou, v bělidlech, prádelnách a stanovištích železničních zřízenců (váš kapesník byl přece také mnoho vožen drahou) reumatismem a srdečními chorobami, nemoci mydlářských dělníků jsou velmi různé a nehezké, statistika úrazů v železárnách jest značně vysoká a na uhlí, jehož upotřebila vaše prádlena, byly celé kusy vnitřností horníků, roztrhaných důlními výbuchy. Nikoli bílými kapesníky, ale chuchvalci krve a kusy souchotinářských plicních laloků pěkně prosím, si utíráme nosy... Až budete mítí jedenkrátě tolik pokdy jako my pensisti, snad věnujete několik hodin tomuto zajímavému tematů a také si představíte byt jen málo z lidí zmračených prací pro vás, tváří zohavených nemocí a bídou; a nejste-li dosti silen, abyste vědomě a s rozvahou vraždil, a nejste-li schopen, abyste uznal vznešenost zákona, jen zdánlivě krutého, jimž jest řízen svět, bude vám z toho smutno.»

Jesenius neměl, co by odpověděl. A ředitel Toufar uzavřel svou přednášku poučkou:

»Zabít, nebo být zabít. Snísti, nebo být sněden.«

»Pravíte tedy, že zlo jest nutné; že vražda jest nutná,« pravil po chvíli tiše Jesenius. »A to vše jest bezvýjimečné? To vše jest beztrestné?«

Ředitel se chopil štipkami obou rukou za zlaté drátky svých brejlů a upravoval si je na nose, divaje se na herce.

»Výrazu ‚zlo‘ není v mé terminologii,« pravil. »Ale pokusím se mluvití vaši. Tož ano: zlo a vražda, kterou dle své ideologie patrně považujete za vrcholný její projev, jsou bezvýjimečné. Jeť arcí otázka, zda něco nutného a zákonného možno nazývati zlem, odpověď na tuto otázku není však mojí věcí, to si se svou ideologií srovnejte sám, jak umíte. Po beztrestnosti se ptáte. Vraždíte a jste vražděn. Jíte a jste sjídán; jmenuji vám za primitivní příklad opět choroboplodné bakterie. Vidíte-li v tom trest za to, co nazýváte zlem, tož prosím! Ale jak se vyhnete zlu? Zkuste nevráždit cizích organismů, ať živočišných či rostlinných a zemřete hladu. A takto zemřítí, rovná se zplna s e b e v r a ž d ě. Tedy opět v r a ž d ě, opět zlu. Jste tam, odkud jste vyšel. Circulus vitiosus. Jsou jen silní a slabí vrahové. Silní, kteří jsou schopni žít, to jest vraždit jiné, a slabí, kteří jsou neschopni vraždit a jsou tedy nuceni alespoň jednou zavraždit: to jest sebe. Ale vždy vrahové. Rozumím, že lidé, kteří nedospěli dosud k pochopení krásy tohoto zákona, může pojmouti hrůza z jeho velikosti a nádhery jeho kruhu, jenž jest základem všehomíra; rádi by z něho vyrazili...«

Slovo »vyraziti« dotklo se Jesenia ostrou vzpomínkou a před očima zjevil se mu odpolední ruch kavárny »Slavie«, nábřeží, měkce ozářené prvním jarním sluncem, rozblyštěná Vltava a stromoví,

na němž ještě nevyrazily pupeny. Loni na jaře to bylo, po noci, kdy poprvé k nim vešla mrtvá z Capui, a on seděl v kavárně s Janem, starým Robem a naposled rozmlouval s doktorem Samkem, dnes mrtvým. Tehdy použil Jan téhož slova. Mluvil o spleti temných, nečistých, křivčích velkoměstských ulic, do nichž se zapletl, o touze utéci z nich ven k préríjní trávě a nemožnosti »vyraziti« z jejich začarovaného kruhu, neboť, kdekoli se o to pokusíš, naběhneš hlavou o zdívo slepé uličky. Jesenia zaujala vzpomínka; přestal sledovati ředitelovy výklady a panorama Prahy rozplynulo se mu jako v mlhách.

Ale odchod myšlenek netrval asi dlouho, neboť když Týnská věž pronikla z mlhového oparu a herec si opět uvědomil letenskou stráž, poznal, že mluvčí se nevzdálil příliš od bodu, kde ho přestal sledovati.

»Popřeli by rádi nějak tento nevývratný zákon,« vykládal, »který se nikterak nehodí do konstrukce jejich fantasií a s nimž jsou jak náleži nespokojeni. V projevech své dětinné nelibosti jsou velmi silní a nalézají přesvědčivá slova o jeho špatnosti (vzpomeňte třeba jen na našeho Komenského nebo na anglického Swifta!), ale jakmile chtějí dojíti ke kladu, jsou v koncích a okamžitě se okáží trhliny základů, na nichž si usmyslili stavěti. Tu nedovedou říci jiného, než: Bůh! Bůh věčný, všudy-

přítomný, všemohoucí, nejvyšší spravedlivý, do jehož služeb se celý třeba dát a před nímž se nutno v pokoře sklonit. Arcif, že jest tomu tak, ale zapomínají, že tento věčný, všudypřítomný, všemohoucí, nejvyšší spravedlivý Bůh jest totéž, co zákon všehomíra a že on, jemuž se v posledních te-nounkých dílech svých knih v pokoře poklonili, jest též, kterému v prvních tlustých částech s vynaložením velké duchaplnosti a poesie spílali; nerozumějí, že se octli v začarovaném kruhu. Jest kus lidské tragiky v tomto nechápání. My, lidé vědy, také se klaníme před Bohem, ale víme o něm více než oni: že přikazuje vraždit a že nutí konati to, co oni nazývají zlem.«

V tom okamžiku starý pán, sedící na druhém konci lavičky, pozdvihl se k odchodu. Jesenius se obrátil a uviděl jasné a mírné oči, které na něm na okamžik spočinuly. Teprve teď si připomněl, že zde neznámý stále byl a celou rozmluvu vyslechl; a podivil se, jak mohl zapomenouti na blízkost muže, který v něm vzbudil v minulých dnech tolik zájmu. Starý pán se vzdaloval klidným, tichým krokem a herec pocítil náhlou lítost, že odchází. Dival se za ním až k zátočině cesty a měl dojem duchové bytosti, která mu uniká. Volal ji, přišla, a on lehkomyšlně zapomněl pronésti zařikávací formuli, již by ji připoutal k zemi. Byl nevděčný. Starý pán zmizel a zůstaly po něm jen

stopy na písku pěšiny, zalopené sluncem. I na ně Jesenius dlouho hleděl.

«Utopie si nerozumné lidstvo staví,» pokračoval ředitel, «nechápujíc, že v málozném tápání může nalézt pevnou oporu jen uznáním Boha, leč nikoli mlhavého a dle svých malicherných přání zkonstruovaného, nýbrž Boha, k jehož pochopení a poznání lze dojíti jedině cestou vědy; Boha, kterým jest věčný, všudypřítomný, nejvyšší spravedlivý, neměnný zákon.»

Před lavičkou stanula asi patnáctiletá, hubená dívka v bílých pracích šatech.

«Strýčku, nepůjdete ještě k obědu?» pravila.

«Aj!» podivil se ředitel Toufar. «To jest má neť, pane Jesenie, Antonie Pokorná, kvartánka »Minervy« . . . Dobře jsi přišla. Jak školník na konci přednášky . . . No — no — no.» Podíval se na hodinky. «Skutečně, půl jedné. Tož půjdeme. Vida, jak nám to uběhlo. Zajímavé thema a dalo by se k němu ještě lecco podotknouti. Ale snad až přistě. Doufám, že jsem vás neunavoval.»

«Naopak, pane řediteli, jsem vám velmi vděčen za poučení,» řekl Jesenius mdle.

«Tož, pěkně prosím, my staří profesori si rádi zapřednášíme. A doma nás nemá kdo poslouchat. Ženy mají jiné starosti a děti si myslí, že toho vědí již dosti a že jsou chytrější než my. Tak jsme rádi, najdeme-li posluchače. Obzvláště tak pozorné a

inteligentní... No — no...» Starý pán si rovnal zlaté brejle na nose.

Vstal a rozloučil se. Odešel s minervistkou směrem k Hradčanům.

Jesenius se za nimi díval. A jak zacházeli a mizeli, zdálo se mu, že vidí, jak se děvčátko mění v ovci a ředitel v ošklivou, širokopleceí gorilu, která si vede ovečku do brlohu, aby ji pozřela. Gorila kývala svými dlouhými, chlupatými pažemi a ovečka se dala vésti.

Také Jesenius se vydal na cestu k domovu. Scházel strání, s duší ubitou ranami ocelových řetězů, jimiž ji mrskala ředitelova logika; tak do bezmoci zdeptanou, že se ani nepokoušela povstati. Kráčel hluchý a slepý k červencovému dni a v jeho nitru byla tma.

Dole, ještě mezi sadovým stromovím, když přešel na pěšině chodce, přinutilo ho náhlé vnuknutí, aby se obrátil.

Stál tvář v tvář starému panu Procházkovi.

Nepoznal ho v prvním okamžiku. Kontrolor zestárl o třicet let, byl shrbeným kmetem. Usměvavá kdysi tvář přepadla, zpopelavěla a pokryla se strniskem neholených vousů. Na vyhublém těle visely v nepořádku šaty, bývalý elegán měl nečistou košili se zmačkaným límcem, zamazané boty a dlouho neciděný klobouk. V zahliněných rukou, plných záděr, držel uzlíček, zrobený ze špinavého

kapesníku a z něho vyčnívaly sazeňičky psích fiálek. Jesenius k němu popošel a vzal ho za ruku.

«Pro boha, pan kontrolor Procházka! Tak dlouho jsme se neviděli! Co děláte stále, pane kontrolore? Můj bože, slyšel jsem o velkém neštěstí, které vás potkalo. Přijměte moji upřímnou, hlubokou soustrast!»

Teprve srdečnou naléhavostí těchto vět a stiskem ruky se stařec vzpamatoval a upřel na Jesenia tesklivé oči se zarudlými víčky. A ty oči se zalily slzami.

«Rusové mi ho zabili... Jane Jesenie, Rusové!!» Záplava slz stékala po vyhublých lících na chlopně kabátu. A pak pohlédl stařec na svůj smutný uzlíček. «Ještě rostou. Ale maličko... Jemu na hrobeček. Nevím, kde má hrobeček.»

Hleděl chvíli před sebe a mrkal. Ale bylo vidět, že již Jesenia nepozoruje. Dal se v další chůzi, nerozloučiv se, s hlavou schýlenou k zemi jako prve.

Herec učinil několik vratkých kroků k nejbližšímu stromu. Podepřel hlavu o jeho rozpukanou kůru. Hrud' prudce pracovala, ramena se zmitala. Byl by rád zaplakal. Nad lidskou troskou, nad sebou, nade vším. Ale v jeho nitru nebylo slz.

— — —
Jesenius prožil toho dne ošklivé odpoledne; ošklivější večer.

Neboť pensista měl pravdu.

Člověk byl stvořen, aby vraždil. Byli v právu ti, kdož vraždili. Ne to nejsvětější právo člověka, jediné jeho právo, nemá jiného. Byl v právu Jan, když v Capui zavraždil. Takový je zákon. Člověk se podobá australskému červu, oblíbené hračky domorodých kmenů, které jej za živa překrajují, aby se bavily, jak půlka s žahadlem v umírání divoce bodá do části s kusadly, a část s kusadly zuřivě se zakusuje do poloviny s žahadlem. Celý svět není, než hemžící se hromadou těchto červů, zběsile se bodajících a kousajících, rodících se pro vraždu, žijících jí, rozmnožujících se pro ni a umírajících v ní, která jest jediným jejich účelem. Takový jest zákon. A kdo v něm nedovede nalézt krásy, nemá, čeho by zde pohledával. Nechť odejde! Nechť zavraždí ještě jedenkrát a naposled!

Té noci Jesenius přecházel pokojem a jeho zrak byl vždy znova přitahován zásuvkou psacího stolu.

Když zlaté skřínkové hodinky odbíjely dvanáctou, přistoupil k otevřenému oknu a hleděl ven na černou půlnoc. Nad ním se klenula obloha bez hvězd a z ní pomalu, pomalu a neslyšitelně padalo na zemi veliké dusno. Kmitala se v něm červená, nečistá světélka. Černé, pusté náměstí bylo dole a naproti dům, v němž svítilo pouze jediné okno. Bylo krvavě rudé. Nebylo viděti zdroje jeho světla.

ničím nevysvětlovalo příčiny své radosti, ale toliko ono jediné vášnivě žilo v mrtvém náměstí. Kdo koho tam vraždil z nenávisti, či lásky, na cizí rozkaz, či z vlastní vůle? Pozdní choďci šli chodníkem. Nebylo jich viděti, jen jejich kroky zněly do-
tým ohlasem, zvukem úderů, dopadajících na brokku. A ti, jichž nebylo viděti, měli hlavy, srdce i žaludky naplněny mrtvolami a byli pokryti mrtvolami a jejich nohy šlapaly po mrtvolách, setlívajících pod kamením dlažby od věcejšíka a od tisíce let. Na rukou choďců byla sseďlá krev a její mdlou vůni donášela tma, rozvířená jejich kroky, až vzhůru k Jeseniovi. Lidé to šli ulicí, lidé, jako jedním z nich byl on.

Čas odejít!

Odstoupil od okna a sklonil se nad psacím stolem. Tam, v jeho pravé zásuvce, měl schovanou svou smrtku. Ano, byla tam zavřena a čekala, až jí řekne: »Pojď a vysvobodíš!« Stulila se v malé olověné kuličce, usedla jako nepatrná tečka v jejím středu, nikdy nevzpomínaná a přece jeho, nikdy netrpělivá a přece čekající. Proč si Jesenius koupil před lety revolver? Byl člověkem a i když nikdy neměl odvahy vědomě vraždit, měl touhu alespoň si hrát s tou představou. Zbraň ležela roky ve stole a rezivěla. Ale smrtku to nemýlilo.

Jeseniova ruka se zvolna blíží zásuvce. Leč nedochází k ní a růstává ležeti na desce stolu.

»Ne!« pravi si. »Nelze takto umíratí. Nutno dříve dáti vše své do pořádku.«

„K čemu to?“ volá na něho cizí hlas. „Sáhni, vezmi, střel, bude konec!“

Hlas zní naléhavě a neznámá síla mocí táhne Jeseniovu dlaň ke hraně stolu.

Ale on mírně zavrtí hlavou, ruku odtahuje, ta se sune po desce a padá bezvládně podél těla.

„Dlouho-li tedy hodláš ještě otáletí?“ naléhá rozmrzelý hlas.

„Den a noc!“ odpovídá Jesenius.

„Proč tak dlouho?“ zní zlostným výsměchem.

„Tvé věci jsou přece uspořádány za hodinu?!“

Klára! Snad se v posledním okamžiku vrátí Klára!

Bezesnou noc vystřídá den dusně zhavý, přesyčený parami, kdy se těžce dýchá a na čele vystupují drobné perličky potu. Jesenius podnikl dopoledne obvyklou vycházku na Letnou a usedl na lavičce. Na duši mu ležela tíha; malátná a temně parná, jako byl dnešek. Nemyslí na to, že jest v posledním dnu svého života, nemyslí na nic, a Praha, k níž upíral unavené oči, rozplývala se v mlhách dne i v mlhách jeho nitra.

V jedenáct hodin objevil se v zátočině pěšiny krásný starý pán a s jasným pohledem, přímo na

herce obráceným, zaměřil k němu. Usedl na lavičku a pozvedl klobouk.

Překvapený Jesenius chvatně opětoval pozdrav.

„Jsem hrabě Triste,“ pravil neznámý a jeho hlas zazněl ku podivu měkce a melodicky. »přednosti dráhy ve výslužbě.«

„Herec Jesenius.“

„Nenavštěvuji divadel,“ řekl mírně přichozí. »ale slýchával jsem vaše jméno a také o vaší nehodě jsem četl.«

Starý pán se zablýskl na panorama města a jeho obličej se rozjasnil úsměvem.

„Překrásný pohled, vidíte, pane Jesenie?!“

„Ano. Také jsem jej miloval.“

Z kratičkého pohledu starcova bylo zřejmo, že postřehl tento minulý čas. Ale neodpověděl.

Hrabě Triste? — myslil si Jesenius. Nepatrný železniční úředník? . . . A pravil:

„Promiňte mi, pane hrabě, jsem laik v dějepise, ale nemýlím-li se, jest Triste historické jméno a rod hrál úlohu v českých dějinách.“

„Ne velkou a ne slavnou,“ odvětil starý pán. „Snad jste někde četl popěvek, vlastně zoufalý výkřik divišovských sedláků: „Ježíši Kriste, koupil nás Triste!“ V tom jest, tuším, vše, co dějiny o mých předcích vypravují. Jsme pobělohorská šlechta. Ano, hrabě Kristián Triste byl zlý

pán. Pořádal se smečkami psů, zvláště k tomu vy-
cvičených, v horách hony na kacíře a jen málo
kdy bývala šibenice na jeho nádvoří prázdná.

Jesenius se v rozpacích začervenal. Teprve nyní
si vzpomněl, že skutečně onen verš četl. Bylo to
tehdy, kdy se chystalo provedení »Ratolesti«, a
on, režisér, studoval historické prameny z pobě-
lohorské doby.

»Nedovedete-li si odmysliti této ošklivé postavy
od mého jména a představití si, že s vámi roz-
mlouvá prostý stařec, který v životě mnoho pro-
trpěl, vězte alespoň, že s vámi sedí poslední svého
rodu a s jeho brzkou smrtí že bude učiněno za-
dost dějinné spravedlnosti, která často se naplňuje
až v devátém koleně. Chci vás totiž poprositi,
abyste mi chvílenku popřál sluchu. Naše oči se již
jedenkrát setkaly, pravda, pane Jesenie? A zdálo
se mi — promiňte mé upřimosti — že mne vaše
žádaly o pomoc. Nevěděl jsem, čím bych vám
mohl posloužit, ale byl jsem jim přece vděčen,
neboť není většího štěstí, než dávat s láskou tam,
kde se rádo přijímá. Šel jsem proto příštího dne
k vám a viděl, že jsem přišel v čas. Dopustil jsem
se velmi nehezkého činu, dáv se strhnouti a ode-
šel rozhořčen, když pan ředitel tvrdil, že nám
Bůh prikazuje konati zlo. Činil jsem si proto trpké
výčitky. Ale vy jste mi dnes přišel říci, že není
ještě pozdě a děkuji vám za to. Máte krásné v

jasné čelo, pane Jesenie, s jakým nepotkáváme se
každého dne, ale vidím na něm napsáno zlé zna-
mení, a minulý čas, kterého jste prve použil při
zmínce o pohledu na Prahu, mně dokazuje, že
jsem se nemýlil. Nevěřte panu řediteli!

Překvapený Jesenius obrátil se na starce, ale
setkal se s očima laskavě a přátelsky na sebe
upřenými.

»Pan ředitel se mýlí,« pokračoval stařec. »Není
stálým vražděním život, nýbrž věčným obdaro-
váváním se. Zcela jinou jest i h m o t n á příroda,
kterou on má na mysli, nedoveda povznést se nad
ni. Rostlinstvo nepojídá mrtvol, neživí se organi-
ckými látkami, to dostává vše od země a slunce,
jest velikou, všem přístupnou zásobárnou jejich
energií, a od rostlin přejímá zemskou a sluneční
energií potravou zvíře a — chce-li — i člověk.
Já toho nečiním. Jsem příliš chud, abych směl
přijímati dar tak velký. Pan ředitel by se asi
usmál a řekl: 'Což netvrdím totéž?' Ach, jest ve-
líký rozdíl, pravím-li: b e r u s i, a říkám-li: d o -
s t á v á m. Celý rozdíl mezi láskou a nenávistí,
mezi dobrem a zlem, mezi duchovním životem a
smrtí. Neznám totiž smrti, jak se jí domnívá roz-
umětí většina lidí. Není jí. Jest jen jednota a ži-
vot, a to, co nazývají smrtí, jest pouze překro-
čením prahu z jednoho pokoje do druhého. Tak
to řekl kdysi pan Stead. Beru-li si, činím si prá-

vo a zdání práva vždy tíží jako žernov, vždy rodí nenávisť a s ní smrt; dostávám-li, přejímám nejradostnější povinnosti, které jsou láska a život. Svět není společností sobeckých dravců, z nichž každý na vlastní pěst druhého vraždí a požírá, ale velkou obcí božích dětí, těsně semknutých, životy i osudy se prolínajících a prostupujících, a vzájemně se obdarovávajících. Čím se odvděčíte tomu, kdo vám věnoval svůj život, jak ohromný bude cit, který k němu pojmete? A denně jste obdarován, denně přijímáte životy, které jsou za vás položeny. A věru, není většího štěstí, než v opak milovati a v opak obdarovávati a v opak klásti vlastní život na obětiště veškerenstva. Snad mně namítnete, že se tak neděje; ale já vám pouze připustím, že neděje se tak vždy vědomě, že neděje se tak vždy s láskou, která teprve vše posvěcuje a činí radostí. Ale bude tomu tak, až princip dobra zvítězí nad principem zla a lidstvo pochopí lásku, kterou si jest povinnováno. Doba zdá se vás přesvědčovati, že se tak nestane nikdy. Doba vás klame. Čím více se do ní zahloubáváte, tím více vás klame. Děje se vám jako poutníku, který zabloudil v houštině; běda mu, dá-li se jí zmámiti tak, až uvěří, že kromě ní není nic. Přítomnost jest pouze úlomkem našeho života, naše bytí jen nepatrným zrníčkem věčnosti, a hřešíme pýchou, odvažujeme-li se z něho usuzovati na více, než nač

nám dává právo. Pýcha jest velký hřích a tedy i velké utrpení.»

Starcův upřímný pohled spočinul na Jeseniovi. »Také já, pane Jesenie, byl jsem si vždy vědom práce statistů lidských rukou pro sebe, ale přijímal jsem ji vděčně a rád. Práce neusmrcuje, jest životem, a hrůzou může naplňovati jen toho, kdo ji loupi, ničím neoplácej. Býval jsem rovněž malým nýtkem na nádherném parním stroji lidské práce, čtyřicet let jsem věrně řídil do stanic a ze stanic vlaky a přijímal odpovědnost za bezpečí lidí v nich a výsledků práce, uložených ve vagonech. Ani já, ani vy, pane Jesenie, nemusíme se báti přijímati lidskou práci a nikdo, kdo ve velké dílně koná dobře své dílo na místě, kam byl postaven. Že posud nedobrovolná krev a nedobrovolný pot na ní lpi? Jest to žalostné. Ale nebude tomu vždy tak, zlo nebude míti na věky převahu nad dobrem a přijde doba, kdy všichni budeme radostně dávající a stejně radostně přijímající. Nevěříte v pokrok ve smyslu dobra? Já pevně. A moje víra není blouzněním. Dovolte mi připomenouti vám jen tolik, oč méně krve teče po stěnách našich přibytků než po domech, vystavěných egyptskými otroky; oč méně slz pojídáte s chlebem, vyrobeným v dnešních pekárnách, než bylo v chlebě z polí a mlýnů pana Kristiána Trista.

A tak ani utrpení člověka nelze vytrhávat z ústrojenství lidstva, s nímž jest nerozlučně spojeno, a bolest jednotlivcova dá se zhojiti jedině ozdravením všech bližních. Bližní jest krásné slovo, pane Jesenie! Opakujte si je a způsobí vám mnoho radosti! Lidstvo počíná chápati tuto souvislost a ujasní si ji ještě určitěji, jako lékaři dnes již znají, že většiny boláků nezahojí mazáním, zaprašováním a obvazy, ale že třeba vnitřně léčiti celé tělo. V minulých věcích nebylo roku, aby nevymíraly širé kraje morem, cholerou, černými neštovicemi. Umírali velmožové, králové a papeži a byli to jistě lidé, v jichž moci bylo utéci do samoty a vystavěti si tam úkrytí a ohraditi se vysokými zdmi proti světu, kde zuřila nemoc. Neutekli. Smrt našla je i tam a nepomohla moc, opatrnost, bohatství, lékaři. Dnes nebojí se morových ran ani král, ani žebrák. Není jich od té doby, co obce nejmenovaly zvěrolékařů, okresních doktorů, nastavěly kanalisaci a nemocnic, není jich, co lidstvo pochopilo svoji jednotu. Tak prostiřce vypadají velké myšlenky uvedené ve skutek a já — promiňte mi — uvádím tyto hmotné příklady pouze proto, abyste mi uvěřil, že má víra není blouzněním. Věřím v pokrok ve smyslu dobra. Toho, o čem jsme právě mluvili z oboru lékařství a co nám všem jest samozřejmé, pan Kristián Triste na příklad ještě věděti nemohl. I v ostat-

ních lidských záležitostech přijdou k témuž poznání. Nedejte se mýliti dobrou!

Starý pán mluvil klidným hlasem, ale jeho oči ještě zvýšily svůj jas a jeho bledé tváře rozčervenaly. A Jesenius, který netušil, že dnes, v poslední den, by ho mohlo ještě cokoli upeoutati, naslouchal se zájmem a nadšeně.

»Krásně nazíráte na svět, pane hrabě!... Zamyslel se. A dodal za okamžik: »Dovolte mi, abych se vás otázal i tenkrát, bude-li má otázka všetečná?«

»Prosím vás o ni. Každou otázkou mi způsobíte radost.«

»Proč nepřijímáte potravy od rostlin, pane hrabě, a jak jest to možno? Či nerozuměl jsem vám dobře?«

Stařec se měkce usmál.

»Nevyjádřil jsem se správně. A jest to jen stařecké podivinství. Pan ředitel nám včera řekl, že i rostliny mají život. A já se bojím zabíjetí. Snad se vám zdá podivnou tato bázeň u člověka, který nevěří v smrt. Nepřeceňuji zlomku života, který jmenujemeездеjším bytím, ani svého, ani cizího, ale i on má účel, kterému se třeba hluboce pokloniti. Není hřichem vděčně bráti cizí životy, dávám-li v dík život svůj, hřich jest jen loupiti je, mrhati jimi a sám nic nedávati. Ale já se přijímatí bojím. Živím se jen mlékem, sýrem a me-

dem. To zdají se mi nejdobrovolnější dary tvorů. Na oděv darovala mi vlnu ovce. Má obuv jest z plátna, to jest ze stébla umrlého, které dokonalo již svůj úkol, donesši k uzrání plod. Podrážky jsou z dřevěné dužiny a dřevo ze svých lesů mi dává muž nebožky mé dcery dle slibu jen z vývratů a jsem přesvědčen, že plní připověď, poněvadž dává rád a ví, že by mne jinak zarmoutil. Starci bývají podivínští a ublížil byste mi, pane Jesenie, domnívaje se, že se touto životsprávou vyvyšuji v sobě, či nad jiné. Mám jen hrůzu před krví a nedovedu se zbavit její představy ani při ničení budoucího tvora, jako jest zrno, ovoce, vejce. Příliš mnoho a příliš zbytečně jsem ve svých předcích vraždil, toužím nyní býti skromný a rád bych odříkáním nahradil alespoň část zmrhaných jimi životů. Kdo dovede vděčně přijímatí a jest ochoten vraceti, nechť vezme více od svých mladších bratří, jimiž jsou zvířátka a rostliny.»

»Tvrdíte, že princip dobra zvítězí. Kdy věříte, že se tak stane?«

»To záleží na vás, pane Jesenie, na mně, na každém třetím. Jest válka, a minulé století nás naučilo tomu, čeho pan Kristián Triste ještě neznal: jednotě lidstva. Za hrůzy kolem jsem tedy odpověden já, vy a každý jednotlivec zvláště. Dobro i zlo jest v nás, na nás závisí, kolik prostoru jim poskytneme ve svých bytostech, na nás, co

z nich nemilosrdně ukovám v nejtěsnější cele srdci a čemu dovolíme rozvinouti se a vyjítí ven, aby se šířilo a rozmnožovalo. Pan ředitel tvrdil, že není dobra a zla. Kdyby tomu bylo, jak praví, neznali bychom ani pojmu dobra a zla, a je-li opravdu někdo již tak zmaten nepřírodným životem, který většina lidí vedeme, i pak jej o rozdilu jasně poučí tušení, těžké či volné vydechnutí, zlý sen či jitro, které se mu objeví svěžím a krásným. Dopustil-li jste však, aby dobro či zlo opustilo vaše srdce, není již ve vaší moci zadržeti jejich letu a jejich proměn. Působí do dalek prostoru a času, o nichž ani tušení nemáme. Prokážele někomu dobro darem pohledu, darem slova, darem citu, darem lásky. Myslite, že vše to jsou pouhá slova? Jaký omyl! Jsem to bytostí, pane Jesenie, jimž jste otcem, živoucí tvorové, jež jste stvořil. Nezemrou a dar slova zplodí jiný dar slova, cit nový cit, láska lásku a půjdou od člověka k člověku, od dílu světa k jinému, nejrůznější tvary na se vezmou, krásnými sňatky a nerovnými manželstvími se spojí, budou se rozmnožovati a jedné vteřiny věčnosti se vrátí k vám. Nejen zlo, i dobro se vrací. Dovolte mi uvést za příklad dva nejočividnější případy: Albánskou či jihoitalskou krevní mstu, příkazující rodině ubitého vykonati též zločin na příbuzenstvu vrahově a ten to druhý rod pak mstítí se stejně na rodině

prvé; a vzpomeňte si naopak na roztomilou východní pohádku o muži, který, chtěje málo pro středky vykonati mnoho dobrého, půjčil chudému peníze s podmínkou, že, až si pomůže, neodvede peněz věřiteli, nýbrž stejnou částku zapůjčí jinému nuznému s tímž závazkem do budoucnosti, a až na věky věkův. Tak jest tomu s každým našim činem, slovem i myšlenkou, s tím jen vnějším rozdílem, že jimi přejímáme povinnosti, nejsouce si toho vědomi. Víte, kolik nedobrý váš pohled zrodí zlých pohledů, myšlenek i činů? Víte, po jakých cestách půjde dobré slovo, které jste daroval? Jen konečnou jejich metu znáte: Jste to vy sám!»

Obličej starcův zářil jase. A Jesenius byl jim přitahován. Chápal již, že starý pán nerozpráví s ním o své víře, ale o něm, o Janovi, o Kláře.

»Věříte, pane hrabě, že každé zlo musí býti vykoupeno utrpením?«

»Ano. Mnoho se nyní uvažuje o původci války. Tvrdí se, že jsou to Prusové. Připoštím jen část této pravdy, ale to nevaď, abych si neodpověděl na otázku, kdo Prusové jsou. Vyvražděný kmen starých Prusů. Polabští Slované, jichž otcové byli pobijeni mlaty meziborských, pálení ve svých srubech, v tisících topení v baltických bažinách. Vyděděné rody pobělohorských pánů, čtvrcených na staroměstském rynku, uprchlé rodiny vyznavačů Beránka, potomci ožebračených

českých vyhnanců, kteří kdysi pomáhali zakládati Berlín a teď zapomenuti tli pod nevděčným houštím koptiv na rixdorfském hřbitůvku. Francouzští Hugenoti jen v nočních oděvech uprchli z krve bartolomějské noci. Porobení Dánové. Poláci, jimž vyrván jazyk z hrdla a Hakatou uzmuta země. To jsou Prusové. Byl člověk, který věřil, že tolik prolité krve beze stopy vsákne v půdu a nikdy nevyvě zpět, aby zaplavilo zemi? Že tato ohromná šachta mrtvol mlčky ztrouchnívá a její mrtvolné plyny že se nevydmou a neprovalí se nad příkrov bolákem, aby otrávil svět? (A myslím při tom, pane Jesenie, na s k u t e č n é plyny, které Němci »vynalezli« a jimiž teď válčí.) Věřil někdo, že tolik křivdy, nenávisti, kleteb a pokoření v sebe může vstřebati lidské srdce, aniž pukne? Och, nikoli, všechno toto zlo žilo v generacích pouze zdánlivě usmiřených, jen jeho původ byl zapomenut a nových jmen nabylo, ale žilo a nyní se vybíjí. Jsou-li to Prusové, pane Jesenie, kdož vnesli válku do světa, jest to jen hrozná spravedlnost dějin.«

»K a ž d é zlo musí býti vykoupeno?«

»Ano.«

»I člověkem, který ho nespáchal?«

»Ano. Lidstvo jest řetěz. Pohněte jedním článkem a otřese se celý. Dojista pocítujete zlo tíže, čím úže jste spojen s člověkem, který mu dal ze

sebe vyjítí. Jistě že zločiny pana Kristiána Trista zrodily mnoho zla nenávisti v českém národě a jistě jest tato nenávist složkou zloby všeobecné, ale přece nejkrutěji je pocítili ti, kdož mu byli nejbližší: rodina Tristů... Chcete znáti její konec?

»Poslouchám vás napiatě, pane hrabě.«

»Můj otec a děd byli úředníci — rodina zchudla — pokud dovedu posouditi, byli to řádní lidé, a já, který se v mládí mnoho zabýval rodinnou historií a prvním naším českým předkem, počínal jsem věřiti, že jest zlo zapomenuto. Byl to omyl. Proč dvě pokolení, která jsem znal, žila v míru, nevím; snad přemíru tristovského zla vyrovnávaly ženy nashromážděným pokladem dobra. Ale brzy jsem poznal, že já jsem určen, abych na se vzal velkou část břemene. Měl jsem syna, hochu nadaného a v jádře snad i dobrého, podobného tváři a měkkou povahou jeho matce. A dceru jsem měl. Byla Tristová. Pan Kristián si dal vymalovati obraz z počátků své slávy — nevím, zda již tehdy, či až později. Jest na něm zpodobněn jako osmnáctiletý praporečník. Má velké, ocelově modré oči, úzký, orličí nos, tenké, pevné rty a rusé kadeře se mu vlní kolem bezvousé, téměř dívčí tváře. Na hlavě s tmavorudou čapkou s perem, v široce nabiraném španělském límci, kabátec se vzdušnými rukávy, pestrými, krátkými spodky stojí zde s levou nohou vykročenou a pravicí pozdvihuje cí-

sarský praporec, jehož zvlněná látka vyplňuje pozadí obrazu. Tělo jest z profilu, ale tvář plně obrácena z obrazu. Jest v ní cosi krásného a krutého. Mladý jestřáb, který se právě naučil létat. A jemu byla má dcera tak podobna. Když dospěla v panu, viděl jsem s hrůzou, že obraz nepředstavuje pana Kristiána Triste, nýbrž ji, přistojenou do kostymního plesu. Věděla to a byla na to hrda. Zbožňovala ten obraz, vystávala před ním dlouhé chvíle, jako jiné dívky před zrcadlem, a oba, jako milenci, hladili se břitkou ocelí svých očí, šeptali si, rozmlouvali spolu a rozuměli si. Jedenkráte jsem postřehl vlhkou skvrnu na úzké červeni jeho rtů. Bylo to políbení, které mu dala? Nevím. Trápil mne ten obraz a chtěl jsem se ho dětinsky zbaviti tím, že jsem jej prodal. Nezaplakala — co živ, neviděl jsem slzy v jejím oku — ale tři dny nepojedla, tři dny nepromluvila a rozčilená běhala po pražských antikvářích a obrazárnách. Čtvrtého dne beze slova pověsila obraz na staré místo. Mnoho těžkých chvil mi připravila má dcera. Zlé síly, jichž zbytky jsem v sobě tušil a které jsem spaloval v nejspodnějších výhních srdce ohněm, v bolesti ujímaným celé své bytosti, a v naději, že již jen neškodný troud po nich zbude potomkům, tyto zlé rodové síly zdály se u ní nabývati staré moci. Byla chtivá a lačná pomsty. Jak mstivá byla! Plakal jsem zděšením a hořem, když čtyř-

letá, s očima rozzářenýma dravcím ohněm, přišla v ruce s cizí panenkou, vyrvanou děcku výhybkářovu. Bil jsem se do čela, když v jejím sedmém roce mi přišel žalovat skladník, že v pomstu za domnělou urážku skladníkovým hochem vypíchala jeho králfkům jehlou oči. Viděl jsem blížiti se osud. Přišel. Dvacetiletý syn, má naděje a radost, se zastřelil. Byl bankovním úředníkem v Terstu. Starší kolega a přítel svedl ho ke hře v karty, obě hrál, chlapec odcizil peníze a přítel jej udal. Vše třeba pochopiti, pane Jesenie, a vše odpustiti. Stál jsem dvakráte tomuto muži tváří v tvář. Brzy po neštěstí, ještě pln zoufalství a nejsa s to, abych se osvobodil od nenávisť k němu. Pak po letech ve Vidni. Také on se dopustil zpronevěry, byl propuštěn a uvězněn, a po odpykaném trestu mu opatřili vlivní příbuzní místo ředitele jakéhosi lázeňského divadélka v Alpách. A tehdy, ve voze elektrické dráhy, když pln rozpaků nemohl se vyhnouti pozdravu, odpověděl jsem mu již smířen: „Dobrý den, pane Grüne!“ a v duši jsem dodal: „Bůh buď s vámi!“

Grün?! — rozechvělo se srdce Jeseniovo výkřikem hrůzy...

... neboť i on byl jen nástrojem zla spáchaného Tristy a budoucí obětí zla svého. Dceřin osud dal na se déle čekati. Provdala se za bohatého

šlechtice. Lidé mi blahopřáli k budoucímu rozkvětu rodu alespoň po přeslici a má žena v slzách děkovala Bohu za dceřino stěsti a za milosrdenství osudu, který zmiňuje naši bolest nad ztrátou syna. Ale nepřestal jsem očekávati naplnění zla. Báť jsem se a dceřino bohatství mne děsilo. Bohatství jest zlá věc. Dvakráte horší, jestliže jsme ho nezískali sami, třikráte, nevím-li, jak ho bylo nabýto a jaké kletby na něm lpí, neboť pak nemáme ani možnosti pokusiti se o jejich usmíření. Osud byl skutečně milosrdný a byl spravedlivý: Má dobrá žena zemřela nemnoho měsíců po uzavření tohoto sňatku. Osud dceřin byl smutnější než synův. Odešla jednoho dne, aby se nevrátila. Nikdo neví, co se s ní stalo. Nejistili jsme více, než že si v cestovní kanceláři koupila listek do Italie. Zeť dlouho doufal, že se jednoho dne vrátí s vysvětlením nebo i bez něho, ale já od prvé hodiny tušil: jest mrtva. A tušení, jež se později stalo věděním, bylo mi krutou bolestí. Ale mijel čas a sklonil jsem hlavu a řekl: „Díky Bohu!“ Neboť její smrt mi byla znamením, že tristovské zlo jest dokonáno a smířeno... Snad se pamatujete, pane Jesenie: Baronka Oppenwaldová. Případ budiž před osmi lety v Praze mnoho rozruchu.

„Nepamatuji se,“ šeptal Jesenius a srdce mu bilo, „nežil jsem tehdy v Praze. Jak se jmenovala paní baronka?“

»Gabriela,« odpověděl stařec a spočinul dlouhým pohledem v dálce.

»Každé násilí jest zlem,« pokračoval, »jest porušením vývoje, zasažením pyšné ruky do zákona. Běda tomu, kdo řeší věci násilím!...«

To byla poslední slova, kterým Jesenius ještě rozuměl. Pak slyšel již jen tok řeči, který k němu doléhal jako šumění blízké řeky. Gabriela! Gabriela! To jméno přehlušovalo vše ostatní, křičíc do klidného proudu skřípotem mlýnského hřídele.

Leč náhle hřidel zaskřechal Jeseniovi přímo do uší. Poděsil se a trhl sebou.

Starší žena před nimi rozkaceně stanula a herec se polekal její sprosté tváře a zlých očí.

»Pane hrabě, copak je to?« osopila se. »Nemám kdy létat po Praze a je již půl jedné.«

Stařec se zvedl a herec se podivil mírností jeho pohybu.

»Buďte s Bohem, pane Jesenie,« pravil, podává mu ruku, »a pamatujte: Běda tomu, kdo se pokouší řešiti věci násilím! Vše plyň svým chodem, odstup násilí od věci! Buďte živ, pane Jesenie!«

»Račte jíti, pane hrabě!« křikla žena zlostně a velitelsky. »Nevidíte, že tu již nikdo není?« Její vzteklý pohled platil tentokrátě také Jeseniovi.

Stařec šel, krásný a hrdý i v pokoře, s nímž se podroboval hrubé síle.

Jesenius také povstal a přitahován jím, mimoděk popošel několik kroků za odcházejícím.

V půli kroku jej zarazilo ostré zatřesnutí. Nad Žižkovem, v mracích jako uhelný popel temných, se mihl blesk. Krajina se zatřásla hlubokým zaduněním. Obrátil polekané oči k obloze a teprve teď viděl, že se po ní pomalu váli chuchvaly mračen. Větr zafícel, rozrazil těžké dusno, a proti herci letěl po pěšině oblak prachu, který jej udeřil pískovými zrnky do očních víček. Byl svrchovaný čas, chtěl-li ještě dostihnouti úkrytu domů. Pokud chorá noha dovolovala, dal se v rychlou chůzi stráni dolů, s očima přimhouřenýma před vířícím se prachem a přidržuje si klobouk. Setmělo se.

V ulici, když dobíhal k zastávce elektrické dráhy, chopil ho někdo ze zadu za rameno.

»Vida, na Letné již pořádá závody v běhu a do divadla nejde. Co je s tebou, ke všem všudy?«

Byl to herec Novoměstský.

Vběhli spolu do průjezdu nejbližšího domu.

Ulicí utíkali lidé s klobouky do čel vmačknutými, s vyhrnutými límci a sukněmi přichliplými k nohám. První těžké kapky létly v šikmých přímkách vzduchem, udeřily o dlažbu a rozstříkly se. Prrask! třeskl kdesi na blízku blesk. Zaburácel arom, rozhučel se, rozvlnil se. Okna drncela. Průjezd byl pln lidí. Vzduch se rychle ochladil.

»Prosím tě, jak znáš hraběte Trista?!«

»Viděl jsi nás nahoře?«

»No, ne?! Boulil jsi na něho oči, jako by ti vykládal evangelium, ani jsi neviděl, že jsem tě pozdravoval.«

»Ty ho znáš? Pověz mi o něm něco!«

Venku se spustil prudký lijavec. Proudý deště se vychrlily a bičovaná ulice se okamžitě naplnila vodou. Na loužích naskakovaly bubliny a podél chodníků se valily špinavé struhy.

»Jakpak bych ho neznal?« odpověděl Novoměstský. »Bydlí na téže chodbě, co my. Nějaký na mizinu příšlý hrabě. Tichý blázen. Ji jen mléko a tvaroh s medem, což by se mu teď v době úplavice mělo úředně zakázat. Má bohaté příbuzné a ti mu platí ošetřovatelku. Jakási pětvara zlá. Ale snad to na něho musí být. Jistě jsi slyšel o »tajemně« zmizelé baronce Oppenwaldové. To byla jeho dcera. Z toho se tento. A co ty pořád? Co je s tebou? U nás to teď vypadá nehezky.«

Novoměstský vykládal o divadle, pak o svých bolestech.

»Včera dala žena za kilo sádla pět korun. Copak je takhle možno žít? Tak jsme se těšili na prázdniny, že se někam podíváme, a zatím tu máš! Válka již trvá rok, a při tom straší, že do zimy konec nebude. Že se Kazda vrátil ze Srbska s prostřeleným kolenem, jsi slyšel?«

Na zastávce stanula elektrická. Jesenius se

kvapně rozloučil. Z průjezdu vyskočily do proudů deště hloučky mužů a žen, přeskakovaly louže a hnaly se k vozu. Stupátka byla v okamžiku přeplněna a na mosazných tyčích viseli lidé jako rojové hrozny. Jesenius byl vmáčknut do vozu a zabolelo ho v kotníku.

Jakási holčička spěšně vstávala a nabízela mu své místo. Zdráhal se.

»Prosím vás, mistře, budu již vystupovati, máte chorou nohu.«

Usedl, děkuje, a děvčátko, studem rozčervenalé jako piveňka, tlačilo se od něho. »Odkud znám tu holčičku?« blesklo Jeseniovi hlavou, ale již v nejbližší přístím okamžiku věděl, odkud ji zná: Byla to ona, s níž se s Janem sešli pod pučící lipou v Královské Oboře, ta, která v druhé řadě křesel omdlela při monologu o květech a lásce... Či nebyla to ona?... Jesenius ji očima hledal v tlačení lidí na plošině, ale nenašel jí... A proč se mu zjevoval dnes stále Jan?

Leč hercova pozornost byla záhy upoutána jinou ženou. Seděla na sedátku pro jednu osobu proti němu. Byla černooká a černovlasá a celá oděná černě a její mladičkový obličej byl bílý a jako ze sloně řezaný. Na bílé ruce se leskly dva snubní prsteny. Hezká paní byla nemocna. Její hlava se pohybovala v nervové chorobě na pravo, na levo ve stejnoměrných rozkyvech, podobna kyvadlu, na

pravo, na levo, jako by mladá vdova stále opakovala: Ne ne ne ne! a chtěla důslednosti tohoto popírání přesvědčiti sebe i jiné, že se nic nestalo, že ani není možno, aby se bylo stalo to, co jest. Jesenius hleděl na její smutně černé oči a bílou tvář, podivně jimi dojat. Také jemu bylo teskně a za těžko uvěřiti. Gabriela, komtesa Tristová. Ne ne ne ne nejste to vy, baronko Oppenwaldová, jež tisknete Jeseniovi zbraň do rukou, ale vytvořil-li již Jan váš pojem, připojte se jen klidně k těm, kdož od herce Jesenia mají co pohledávati. Ne ne ne ne, Jene Veselý, život Jeseniův nedal se zachrániti ani žoldnéřskou lstí a nedá se již zachrániti ničím... Liják bubnoval na střechu vozu a proudy vody, rozteklé v plochu, se řinuly po okenních tabulích.

Dojel na Havlíčkovo náměstí a vyšel s námahou schody k bytu. Bolela ho noha.

Když otevřel předsíň, vyhlédla z kuchyňských dveří paní Mádlová.

«Jě, že tak pozdě k obědu?!» A zašeptala: «Nějaká dáma tam již přes hodinu čeká.»

Nějaká dáma? vzrušil se. Přichází snad Klára v poslední chvíli?

Rozrazil dveře.

Stanul v nich zklamán. Nebylo zde Kláry. To paní architektová Šupichová, oblá rusovláška se-

děla v letní eleganci na pohovce a upírala na něho modré oči.

«Vítám vás, milostpaní!»

Popošla mu vstříc a stiskla mu ruku.

«Dobrý den, pane Jesenie!... Ale z vašeho překvapení vidím, že jste očekával někoho jiného, vidíte?»

«Skutečně je tomu tak, milostpaní, ale víte sama, že je mi vaše návštěva milá.»

«Zdržuji vás, že ano?»

«Naprosto ne. Mám radost, že jste přišla. Sedněte si, prosím, a povězte, co víte nového!»

«Ne, ne, přišla jsem skutečně jen na pět minut,» a její pohled tékal po herci, «ale, prosím vás, dříve se jděte převléknout, ano? jste celý promoklý.» Jeseniovi se zdálo, že její hlas zní dnes neobvykle a rozrušeně.

Odešel do ložnice přestrojit se, a když se vrátil, usedl proti návštěvnici a jal se s ní rozmlouvati o společných jim věcech. Ale dotazy po zdraví a zajatém manželé byly velmi brzy vyřízeny a rozhovor vázl. Namáhal se vymýšletí nová témata, ale nedařilo se mu a po chvíli poznal, že jest paní architektová roztržitá, její modrý pohled že uhýbá jeho a bloudí po koberci a její malá, plná ruka že si neklidně pohrává s brašničkou z pestrých korálků. Tu teprve pochopil, že ho rusá paní nepřišla navštívit, ale že jde k němu s poselstvím. A po-

rozuměl, že mu má oznámiti cosi velmi důležitého. Nemohlo býti dneš ani jinak. Tak, když nastala nová pomlka, nepřerušil jí, ale dal jí plynouti, upíraje na hosta tázavé oči. Do oken pleskal déšť. Paní architektová ovařila pohledem o Jeseniovu tvář, ale čtouc v ní otázku, sklopila rychle brvy, zavrtěla se jaksi celá a svůj hezký dolní ret pevněji přitiskla k hofenímu. Maličko pobledla. Ještě jedenkrát ve zlomku vteřiny pohlédla na herce a otvírala již ústa, ale náhle se polekala vlastního odhodlání, narovnalala se, setřásla se sebe všechno a nuceně se usmála.

»Tak hned po prázdninách zase vystoupíte, vidíte?!«

»Nevím, milostpaní.«

»To je dobře, to je dobře, přijdeme se na vás jistě podívat a moc se těšíme!«

Rozhovor byl opět v koncích.

Tu pravil Jesenius:

»Nezlobte se, milostpaní, ale myslím, že vás nezajímají všechny ty věci a že jste mi přišla něco říci, k čemu teď nemáte dosti odvahy... Jsme přece staří, dobří známí a myslím, že se máme i rádi...«

Jindy by byl snad našel smírnější cestu než tento přímý útok, ale dnes k tomu neměl dosti sil.

Zbledla. I z jejích rtů zmizela červeně.

Vstala a popošla rozčileně ke stěně. Odvrátila

se od hostitele, jako by si prohlížela obrazy. Hrábla si rukama v účes. Pak odešla k oknu. Jesenius hleděl trpělivě na její sláměný klobouk se šipkovými růžičkami a obnažený týl se zlatým chmýřím vlasů.

Když se obrátila, byla uplakaná.

Namáhavě popošel k ní, vzal ji za ruku a pohledem politoval.

»Nu...!?!... Stalo se něco?«

Jasně slzy, jako ty první dešťové kapky dnes, stékaly jí z modrých, do široka rozevřených očí a kanuly na letní halenku, jejíž krajky je do sebe vptjely. Dala se dověsti hercem k pohovce a zde klesla na kolena a skryla tvář do látky. Usedl vedle ní. Její oblá ramena se zmítala štkáním. Hladil jí plavé vlasy.

»Co bude z mého maličkého?« zanařkala.

Dal jí kdy vyplakati se a když ustaly pohyby ramen a ona spočívala klidně, mírně se jí zeptal:

»Co se stalo, milostpaní?«

Pozdvihla vrchní část těla. Pohlédla na něho a řekla:

»Utopím se.«

Od ženy, jejíž každé slovo bylo otázkou, zda jest tak dobře, jak dělá, neslyšel nikdy věty tak pevně. Vzal její ruce do svých.

»Co se stalo, paní architektová?«

»Jsem špatná ženská. Jsem nevěrná svému

muži.« Znělo to rozhodně, jako soudní rozsudek. Opět skryla tvář do pohovky. Ale neplakala.

Vy? — chtěl vykřiknouti. Ale potlačil tu otázku. Zahleděl se v myšlenkách na její bílý tyl a pak obrátil oči k oknu, po němž crčely stružky vody.

»To je zlá věc,« zašeptal.

Namáhavě se zvedl a učinil několik kroků pokojem. Řekl smutně:

»To je zlá věc.«

Vstala se země.

»Ano, to je hrozná věc!« opakovala.

Hleděli si chvíli do očí a její byly suché. A tu zavrtěl Jesenius hlavou:

»Ale přece jen nezemřete, milostpaní.«

»Vše jest rozhodnuto a nezbyvá jiného.« Opět jí tryskly slzy, řinuly se uplakaným obličejem a stékaly na řadra. Sepjala pěsti u úst a hryzla se do kloubů. »Vždyť jest Frantík na Sibíři, trpí a miluje mne... vždyť mu nepřeju jiného, než aby se brzy zdráv vrátil... a co pak, co pak? On... víte, on... mne také miluje, strašně mne miluje a já jeho. Miluji oba, to je strašné, to je ze všeho nejstrašnější, snad jsem zruďná, jsem špatná, miluji oba... nemohu nic dělati... nemohu... mohu jen odejítí...«

»Nezemřete.«

Vyňala z brašničky krajkový kapesník a stírala si slzy.

»Přišla jsem se k vám jen poradit, pane Jesenie. Nemám nikoho, komu bych se svěřila a koho poprosila o radu. Jen o chlapečka mi jde. Co mám udělat s chlapečkem? ... Mám psát Frantíkovi? Přiznat se mu ke všemu? ... Chtěla jsem to již učinit, ale nevím, jestli by to bylo dobré a neodvažovala jsem se bez rady s vámi, když také on... víte, on... mne z toho zrazuje. Myslíte, že mu mám psát?«

»Hrozná myšlenka!«

»Ne tedy?« řekla nejistě a prosebně.

»Ovšem, že ne!«

»Co mám tedy dělat?«

»Nic. Čekat,« řekl mírně.

»Na co?« ptala se úzkostně, jako by jí z odpovědi mohla ještě svitnouti naděje.

»Tak!... Jen tak, milostpaní... čekat.«

»Pane Jesenie... drahý pane Jesenie...« Popošla k němu, chopila se pevně jeho ruky a sklonila mu hlavu na rameno. »... Vždyť nemám ani u koho se vyplakat... u něho nemohu!...«

Hladil jí vlasy na skrání.

Dovedl ji ke křeslu a usadil. Sám si sedl na postranní opěradlo, sklonil se nad ni, vzal její ruce do svých a měkce je hladil.

»Je to velké neštěstí, co se stalo, a je mi vás hluboce lito... Hledte, poslouchajte mne malou chvílečku... Mluvil jsem před hodinou s moudrým

podivínem a ten mi řekl: 'Běda tomu, kdo se pokouší řešit věci násilím!' Pro mne jest již pozdě řídit se touto moudrostí, ale vy máte ještě kdy. Nezemřete. Vzala jste na sebe velké utrpení, drahá paní architektová, ale budete statečná a donesete je až do konce; k vůli sobě, k vůli svému dítěti, k vůli svému muži i člověku, o němž pravíte, že ho milujete. Nedovedu vám dát rady. Ani té ne, máte-li se vrátit ke vzpomínkám na muže, zůstat u svého dítěte, či následovat onoho druhého. Samu si poradíte. Nač máte čekat? Nevím, jaké tvary to na sebe vezme, ale nazveme to usmířením. Co bude?? Také toho nevím, vím jen, že cokoli přijde, byť i nejhoršího, nic nebude tak zlé, jako vaše smrt. Nic, jako život vašeho děčka bez matky a se vzpomínkou na ni, špatnou a nestatečnou, která je sobecky zanechala sirotkem; že nebude žádné větší hrůzy pro vašeho muže, než chodit snad ještě měsíce po zajateckém táboře sibiřském v úzkosti, strachu a nejistotě, co se stalo a proč že se to stalo; nic tak příšerného vašemu milenci, jako představa mrtvé ženy, kterou plavci vytáhli z vltavské vody... Kdy jste chtěla vykonat své hrozné předsevzetí?«

«Dnes,» zašeptala.

«Tedy ne dnes! Vůbec ne, ale ten dnešek k vůli mně ne. Dejte mi jej! Týden mi dejte! Hleďte, co je týden bolesti dnes, kdy tolik lidí trpí? A budete-li

vám velmi úzko a budete-li mítí potřebi plakat, jděte k Lidce Klácelové, dobrému a statečnému člověku. Jest dobře vyplakati se a mluvit o své bolesti. Lidka vám porozumí. Myslím, že vám nebudou dávat rad nebo alespoň nebude trvat na jejich uposlechnutí, vy také neposlouchejte nikoho, kdo by vám chtěl raditi k řešení násilím ať jakýmkoli. Sama vše protrpíte a sama si poradíte. A sama poznáte, co jest dobré a co jest zlé, a co jest ještě horší než toto zlé. Tedy tento týden mi dávejte, vidíte, milostpaní!?»

Plačící žena přikývla hlavou.

Během odpoledne vykonal Jesenius všechny přípravy k sebevraždě.

Paní Mádlovou odeslal z domova, spálil starou korespondenci, urovnal papíry a napsal dle vzoru ve starém příručním kalendáři hereckém poslední pořizeni. Z dvanácti tisíc korun, které měl po rodičích, odkazoval osm tisíc slečně Kláře Brožkové, dceři nájemce pivovaru v Olomouci, nyní patrně herečce divadelní společnosti v Německu, odkazateli neznámé, a čtyři tisíce Janu Veselému, do konce dubna r. 1914 členu činohry Národního divadla v Praze, nyní neznámému. Kdyby jeden

z obou do doby pěti let se o dědický podíl nepři-
hlásil, případně určená jemu část dědici zbývají-
címu, to jest podíl slečny Kláry Brožkové Janu
Veselému, případně částka Jana Veselého Kláře
Brožkové. Kdyby nikoho z obou do pěti let, t. j.
do 20. července 1920 nebylo lze vypátrati, jest dě-
dičkou celé movitosti 12.000 korun nynější odka-
zatelova hospodyně, paní Emilie Mádlová. Kdyby
se do určené lhůty oba první dědicové nepřihlásili,
paní Emilie Mádlová však do této doby, t. j. do
20. července 1920 zemřela, buďtež peníze rovným
dílem rozděleny těm, kdož jsou dnes, 20. července
1915 členy činohry Národního divadla, vlastně
kdož z nich 20. července 1920 ještě budou na živu.
Bytové zařízení, oděvy, prádlo a vůbec vše, co
v této závěti není jmenovitě uvedeno, odkazuje se
paní Emilii Mádlové; bibliotéka kočovným knihov-
nám Národní jednoty pošumavské, obrazové origi-
nály několika přátelům hercům. Na pohřebné si
odkazatel platil. Všechny potřebné doklady jsou
přiloženy.

Jesenius zkažil několik archů papíru, než zho-
tovil poslední pořizení tak, aby dle jeho mínění
bylo jasné a právoplatné. Pak napsal ještě obsírný
list paní Mádlové, co a jak má zaříditi, jak pátrati
po Janovi a Kláře a co jim odevzdati. Psaní při-
pojil zároveň s dokumenty k poslední vůli a vše
položil na nápadné místo psacího stolu.

Sešel se již, když byl hotov s prací. Chtěl však
vyčkati noci.

Původní rozhodnutí zemřítí střelnou zbraní
změnil. Vzpomněl si na noční poplach v domě po
ráně, na zděšení a bezradnost paní Mádlové, až
by vnikla do pokoje a našla ho v kalužině krve.
Zemře otravou. Odpoledne si koupil u nejbližšího
drogisty calium cyanatum a šel-li do krámu s ne-
příjemnou pochybností, že mu ho nevydají a že se
budou podezřívavě vyptávati, podivil se, jak snadno
lze jedu získati.

«Kolik si, prosím, račte přáti?» zeptal se ho
mladý příručí, kterého před tím nikdy neviděl.

«Ach, nepotřebuji mnoho, zcela málo, jak vás
napadne.»

Příručí odešel kamsi za regál do vedlejší míst-
nosti a vrátil se s barevným pytlíčkem.

«Padesát haléřů. Ale prosím vás, mistře, velmi
opatrně s tím, my to vlastně ani nemáme prodávat
bez povolení.»

Před večerem, ještě za posledního denního
světla, napsal list Novoměstskému:

«Milý příteli! Dnes v noci skončím sebevraždou
a až dostaneš tento listek, budu mrtev. Prosím
Tě, abys o tom zpravil policii. Doručitelka psaní,
má hospodyně paní Mádlová, dosud nic neví, ne-
chtěl jsem děsiti té hodné ženy, prosím, oznam to
také jí. Nehněvej se, že Tě obtěžuji tak nepříjem-

nými záležitostmi, nevím však, na koho bych se obrátil. Děkuji Ti za tuto přátelskou službu. Děkuji Ti také za milou chvíli, kterou jsi mi dnes daroval. Zůstavuji Ti jeden ze svých obrázků. Uprknu akvarel, myslím, že se Ti líbíval a prosím Tě, abyš jej ode mne přijal na památku. Buď zdrav a šťasten! Jesenius. — V Praze 20. července.»

Pak namíchal do sklenice jedu a postavil na stůl.

Jal se v šeru přecházeti pokojem.

Hospodyně se vrátila domů až pozdě večer. Když ji slyšel vcházeti, zašel k ní do kuchyně a odevzdal jí v zapečetěné obálce psaní.

»Dejte pozor, paní Mádlová, jde o velmi důležitou věc! Znáte pana Novoměstského?«

»Ano.«

»Jeho adresa je na obálce. Pan Novoměstský odjíždí ráno ve čtvrt na osm vlakem z Prahy a tento listek musí mít do té doby v rukou. Budete tak laskava a donesete jej tam. To byste však musila ihned po otevření domu. Mohu se na to spolehnout?«

»Bez starosti. Vstávám každý den o páté.«

»Listek si dejte někam na nápadné místo, abyste nezapomněla. A ne snad, abyste mne tak časně budila! Budu zítra vůbec trochu déle spat. Chci dnes večer pracovat a nejsem pro nikoho doma. Dobrou noc, paní Mádlová.«

»Počkám u pana Novoměstského na odpověď?«

»Ano.«

Jesenius se vrátil do temného pokoje a ulehl na pohovku. Díval se ke stropu. Byl klidný. Skřítkové hodiny měkce a moudře tikaly.

Byl s uspořádáním posledních věcí lidských hotov a paní Mádlová byla posledním živoucím tvorem, kterému popatřil tváří v tvář. Teď zbývalo napsati již jen dva listy: Kláře a Janovi. Ponechal si rozmluvu s těmito dvěma drahými lidmi na poslední chvíli. A pak zemřít!

»K čemu ta psaní?« volalo v něm cosi. »Jdi, vypij a bude vyřízeno! Nač čekat?«

»Ne!« odpověděl. »Nejprve listy!«

»A k čemu to válení se na pohovce? S bohem Kláro! s bohem Jene!, více jim beztak nemáš co říci. Vždyť jsi ještě ani neuzamkl dveří! Nehov si tu a jednej! Dva řádky sklenici k ústům a rázem vypít. Rychle, rychle!«

»Ne!« odpovídá Jesenius vzdorovitě, jako by se s někým přel.

A teď také poznává, že naléhavý hlas, který mu nechce povolit ani oněch dvou psaní, nevychází z jeho nitra, nýbrž z vnějška, z černé a rudé tmy, která, hmotná a hustá, se sem navalila. Lehla mu na prsa a krátký mu dech, ale ku podivu: hrůzy z ní nemá a patří jí klidně v tvář.

Vstal a rozsvítil elektrické světlo. Bodlo jej do

očí, ozářilo stěny, zasvítilo na obrazech. Ale Jesenius okamžitě postřehl, že světlo jest jen maska, která má na chvíli zastřítí rudost a čern. Ale ony zde byly.

Otevřel okno, postavil se k němu a vdechl několikrát noční vzduch. Déšť ustal; noc byla bez hvězd a temná.

Schoulil se opět do rohu pohovky a myslil na list, který napíše Kláře. Byl dlouhý a obsírný; vyprávěl prostými slovy o smutných dnech, které byly Jeseniiovým údělem za posledního půldruhého roku, o Jeseniiově marné lásce a marném životě, o vysvobození, které mu dá smrt. „Drahá Kláro! Nedočkal jsem se Vás a ztratil jsem poslední naději, že se Vás kdy dočkám.“ Tak začínalo psaní. Viděl v duchu tyto řádky napsané, viděl i příští a znal také slovné znění dalších. Ale myšlenky se hrnuly, přestávaly se vtělovati ve věty, staly se dlouhým řetězem, který se samovolně sunul a propléтал. Tu a tam ještě pronikla a řadila se slova, ale stále řídkěji se tak dalo, list se rozplýval, stává se náladou a vzpomínkou. Mnoho lásky v něm bylo a tichého smutku, zrada Janova přátelství, dnešní den a moudrý stařec Triste, i list, jediný Klářin list, který mu byl tesknou nadějí i bolestí.

Ale pojednou se odchlípla maska světla a na

herce zazela jeho černě rudá tma. A její hlas mu pravil výsměšně:

„Tak dlouhého psaní do rána vůbec nelze napsat! A také ještě Janovi chceš psát? To se počíná podobati zbabělosti!! Chceš snad zrušit slovo o dnešku? A, ne-li, jakou krajní minutu určuješ? Podívej se na hodiny!“

Vzpřimil se a popatřil na stěnu. Nechtěl ani uvěřiti zraku. Ciferníček skřínkových hodin okazoval půl třetí.

„Tedy krajní minutu?“ naléhal hlas.

„Patrně dříve,“ odpověděl klidně Jesenius, „ale zcela určitě až vstane paní Mádlová.“

„Až v pět?“

„Ano! Nejpozději v pět.“

„To je pozdě! Přijíš pozdě! Jdi hned! Tma se zlobila a volala vášnivě. „Jdi vypít! Jdi, jdi, jdi! Co je ti do koho, umíráš-li? Nuže, pohneš již konečně tou zdřevěnělou nohou?“

„Ne,“ řekl opět mrzutě, jako by odbýval někoho dotěrného. „Nech mne s pokojem! Sám vím, co činit.“

Pohleděl opět na stěnu. Necelé půltřetí hodiny zbývalo k životu a měl napsat ještě dva listy.

Sedl a napsal Janovi:

„Můj milý chlapče! Chci Ti v poslední hodině života říci, že jsi mi byl drahým člověkem a že jsem miloval Tvou duši plnou plamenů a zvonů,

že jsem miloval i ten chaos v ní, poněvadž jest živoucí a tvůrčí a poněvadž se z něho zrodí něco velkého. Také já mám v duši chaos, ale studený a temný, který ze sebe nevydá již nic. Musím zemřít. Proč? Nemohu Ti dát určité odpovědi. Tak! Všechno dohromady! Jsem těžký člověk, a bolest ke mně vešlá nemizí již nikdy, ale tvrdne, přibírá na sebe nové krystaly a stává se těžší každým dnem. Jsem těžký člověk, Jeníku, snad moje krev do sebe vstřebala v mládí v zámečnické dílně příliš mnoho kovu, jemuž se dává tak pomalu a namáhavě tvar, ale za to na vždy. Nemyl se: Nechtěla baronka Oppenwaldová, která míchá mi sklepnici jedu, ale můj nicotný život, nikomu neužitečný a mně samému obtížný, odpor, který mám k tomu, čemu jsem dříve říkal umění, hrůza, kterou cítím k lidem a sobě. Loučím se s Tebou. Ale neodejdu od Tebe s hádankou, jak znám Tvoje tajemství. Osud chtěl, abych se dnes, v předem určený poslední den, sešel s otcem Tvé Gabriely. Aniž jsem žádal a aniž co prozradil, vyslechl jsem příběh Tristovské rodiny. Divné, vid'?! Hrabě jest moudrý stařec a o dceřině smrti mluví s uspokojením jako o znamení smíru a o člověku, jehož rukou odešla jako o nástroji věčné spravedlnosti. Miluje ho, jako miluje všechny lidi... Co Ti mám ještě říci? Již nic. Ostatek Ti oznámí paní Mádlová. Buď zdrav, drahý Jene, a šťasten! Žij! A žij

krásně! Tisknu naposled Tvou pravici a naposled Tě líbám.
V Praze 20. července 1915.

Tvůj Jirí Jesenius.

Zapečetil list, na jeho obálku napsal několik slov na vysvětlenou paní Mádlové a položil k ostatním listinám.

Opět usedl a s hlavou do dlaní schýlenou přemýšlel o listu Kláře. A když zpozoroval zlé oči tmy, na sebe upřeně, řekl jí mírně:

„Ano, máš pravdu. Psaní již nenapiši. Pouze tři věty to budou. Jen ještě malý okamžik mi poshov! Pak bude všemu konec.“

A věděl již také, jaké budou ony tři věty: „Kláro, veliká láska mého života, marně jsem čekal...“

R á n a !

Srdce se mu zastavilo a v žilách mu zledověla krev.

Strašlivá, ohlušující rána zaburácela pokojem. Vymrštil se s pohovky.

„J a n !“ vykřiklo mu v duši.

Zabolela ho prudce noha.

Rána, která ohlušujícím třeskem vpadla v noční ticho, řinčivá rána, doznívala teď kovovým chvěním.

Stál zde omráčený, vbítý v zemi.
»Ježíši Kriste, co se stalo?« zaječel za jeho zády výkřik.

Trhl sebou. V otevřených dveřích stála v rozhaleném nočním kabátci paní Mádlová a třeštila vyděšené oči.

»Stalo se něco?« opakovala.

Zavrtěl hlavou.

»Nic!« vypravil ze sebe stěží.

Pokročila ku předu a sáhla si rukou na prsa.

»To jsem se polekala!«

Upravovala si u krku živůtek a rozhlížela se pokojem.

»Hodiny!« řekla.

Na zemi ležely trosky starobylých skřinkových hodin. Jejich zláčený rámeček se přerazil na tři kusy, sklo a ciferník byly roztrženy na tisíce střípků, kolečka a ručičky se rozskočily po zemi. Teď, když hospodyně se shýbla a dotkla se strojeku, zaznělo bicí péro tichým hudebním zachvěním.

Paní Mádlová se pomalu vzpamatovala a hleděla na stěnu, kde zel v omítce otvor po vyviklaném hřebíku.

»Sakramentský hřebík, přesakramentský. A dívala jsem se na něj při posledním úklidu. Kdyby si byl pomyslel, že nevydrží takového truhlí-

čku Fuj, to jsem se polekala! Myslíla jsem, na mou duši, že na nás nějaký aeroplán hází pumy.«
U předsině drněl zvonek.

Jesenius šel otevřít.

V šeru chodby stál soused, magistrátní úředník v nočním úboru, jen se spodky na rychlo navlečenými.

»Stalo se něco u vás?«

»Ne, pane oficiále, nehněvejte se, že jste byl vyrušen, jen hodiny nám spadly se stěny.«

»Ach tak!« řekl mrzutě soused a šoural se opět domů.

Zde v síni viděl Jesenius, že se již rozednívá a když za panem oficiálem zaklapl zámeček — ten zvuk mu připadl novým a jasným — vyšel otevřenými dveřmi na dvorkový balkon, do chladu svítání. Stál zde, přejížděl si prsty po čele a vlasech a dýchal hlubokými doušky jitého vzduchu. A zdálo se mu, že těmito bezděčnými pohyby prstů, jako by drobnými elektrickými výboji dotekem, osvobozuje svoji hlavu od čehosi chmurného a těžkého, připadalo mu, že každým výdechem zbavuje hrud čehosi horkého a dusného a nové vdechnutí že plní jeho nitro svěžestí a dává krvi nový rytmus. Stál na uzounkém balkonu, na němž bylo místo právě jen pro něho, a vystavoval údy jitra. Pod ním se černalo několik korunek velkoměstských stromků

a kdesi na sousedním dvorku se pokoušelo zakrhatí kohoutí kuře.

Pak se vrátil.

Pokoj ho uvítal jasným elektrickým světlem. Byl bílý a zářil čistotou. Pozlacené rámy obrazů se rozblyštěly a se stěny proti němu svítil. Uprkdv obrázek, smějící se radostnými barvami a veselým slováckým sluncem. Na zemi klečela paní Mádlová, ochotná hospodyně, usmívala se a smétala na lopatku kolečka a sklo, a ty jasným zvukem finčely.

Opět se Jesenius postavil k otevřenému oknu.

Nad Prahou se rozbřeskovalo ráno a na obloze holubí barvy prosvítaly již světelné pruhy. Brzy se rozední. Na nedalekém východě, právě asi tam, kde proti sobě stály řetězy vojsk, vycházelo v této chvíli slunce. A sem dospěje co nevidět. Vzduch byl svěží. Letní a čistý po věřejší bouři. Voněl a ochlazoval. A Jesenius ho nabíral plný hrudník vdechy co nejhlubšími.

Za jeho zády se paní Mádlová zasmála a on se obrátil. Také se usmál.

»To je švanda!« řekla a pozvedla k němu veselé oči. »Ale jsou na mančáry. Ty již žádný hodinář nespraví. A copak, že jste ještě nespal? Jsou čtyři hodiny.«

»Čtyři hodiny?«

»Právě.«

»Jděte již spat, paní Mádlová, a nechte to na ráno. Také si lehnu.«

»Co bych chodila spat? Umyju se a půjdu s tím psáním.«

»Nechodte! Není již třeba, rozmyslil jsem se: Dejte je sem!«

NADĚJE

Bylo srpnové jitro, první ráno po opětém vystoupení Jiřího Jesenia. A když vstal, přistoupil k oknu a otevřel je, aby se plným douškem napil čistého vzduchu, zřel nad městem vzcházeti den, jenž sliboval býti jasným a cele prozářeným měkkým sluncem počínající podjeseně, kdy dokonává se za hranicemi města sklizeň úrody, dozrálé úpalý léta a již mimo nebezpečí jeho bouří; viděl rozvíjeti se jedno z jiter, které jako by důvěryplným klidem zvalo lidi k dikůvzdání za minulé a vdechovalo v duši naději v dny, které ještě přijdou.

Jesenius prožil včera krásný večer. Slavný večer. A tímto štěstím byla prodchnuta ještě celá jeho bytost.

Byl to jeden z úspěchů, kdy herec po spadnutí opony vzdychne a řekne si: „Ach, a teď bych chtěl začít hrát znova!“ A to není vždy. Jsou úspěchy, často bouřlivé, které naplňují umělce jen úzkostí a neklidem, a představa, že bude nucen hrát svoji úlohu ještě jednou, vhání mu strach do srdce, neboť ví, že krásný dnešek byl jen jedinkrát v životě, že kdosi neznámý byl toho večera s ním a dával hudbu jeho hlasu, jistotu jeho pohybům, žár a tklivost jeho pohledům, ale tento neznámý že již nepříjde nikdy více. Z takových představení odcházejí herci smutni. Ale dnes, když spadla po závěrečném aktu opona, za níž doznivaly poslední ohlasy potlesku, Jesenius si

řekl: »Ach, a teď bych chtěl začít znova!« a duši mu kmitla vzpomínka na druhá z mládí, mladíckého ochotníka, který plakával hněvem a lítostí, když po dohrané roli musil opustiti jeviště. Neboť Jesenius věděl, a určitě věděl: To veliké a krásné, jež bylo tohoto večera s nim a čemu se neodvažoval dáti jména, neopustí ho již nikdy.

Hleděl vstříc svému prvnímu vystoupení nikoli bez obav. Vykročil ze zášeří kulis do světla jeviště s nitrem zneklidněným, a když mu na uvítanou zahlučela bouře potlesku a klaněl se temnému prostranství, kde jako ptačí křídla o sebe narážely dlaně a pokyvovaly sebou siluety bezjmenných hlav, zabušilo mu srdce prudčeji, než si přál. Hrál Boleslava ve Vrchlického »Bratrech«. Ale když pronesl vstupní slova role, tu cítil, jak odvanulo nepříjemné vzrušení a přistoupilo k němu jiné, jasné a slavnostní. Byl opět mezi malovanými plátny divadla tisíckrát proklínaného a přece tolik milevaného, dýchal znova vůni jeviště, tu nepochopitelně jemnou směsicí zápachu klišu, drobounkého prachu a maslnosti, vůni se záračnou mocí napínatí nervy tak krásně. Zapomněl na živo! na svět, zapomněl na všechno a hrál. Zda lépe, či méně dobře než kdysi, posouditi nedovedl, jen tolik postřehl již po prvých větách, že hraje jinak. Přes to, že nevěděl, proč se tak děje, pochopil, že tak musí býti a staré že se již nikdy

nevrátí. A toto poznání ho naplnilo podivem. Je to dobře tak? tázal se sama sebe. V krátké pause úlohy, kdy měl pokdy zaletěti pohledem do hlediště, hledal odpověď tam, a hlediště mu přikývlo, že je to tak dobře. Ale on to věděl již předtím, třeba že se ptal. V delší přestávce prvního dějství, když v šatně hleděl do zrcadla na ocelově rýsy smělé tváře Boleslavovy, si řekl: Co je toto nové a lepší? Byl přece starým Jiřím Jeseniem: Nic se neztratilo z jeho tvůrčí vůle, nic z umleckého sebevědomí, nic z pile a kovové kázně. Ale cosi nového k tomu přistoupilo. Cosi mimo lidskou vůli, co vyplnilo jeho bytost, spojivši duši i tělo v jediné a dávajíc tryskati pohledům, hlasu, pohybům z tohoto jediné, přeplňujíc je obsahem nikdy netušeným, prozařujíc je a posvěcujíc. Jako by byla do něho vešla část žhavé bytosti Janovy a nerozlučně se spojila s jeho. A duši mu prolétlo jméno Jan a šíjí mu projelo lehké zamrazení.

Byl to slavný večer. Když dohrál první jednání, ozval se při otevřené scéně potlesk; pohybem řetězových článků šířil se od hlavy k hlavě, od jedné řady sedadel ke druhé, vzedmutými vlnami se valil hledištěm a spojil se v jediné, burácející vlnobítí, ve velké nadšení, které posléze zachvátilo i herce Jiřího Jesenia. A když znova a opět v poděkování se ukláněl, viděl, že světla jeviště

jsou zářivější, než kdykoli před tím, že věneo, který mu přinesli na jeviště, hýří zelení, jaké nikdy nezřel, že rozvířené šero hlediště jest živoucí a krásné, a poznal, že velmi miluje lidi, kteří mu rozechvěnými dlaněmi bílých rukou radostně posílali dar svého nadšení.

Na chodbu ke garderobám za ním vyběhla paní Skřivanová.

»Pane Jesenie, dejte si stisknout ruku. To bylo úchvatné. Tohle u nás již nikdo nedovede. Jenda... Veselý něco podobného umíval, ale tohle ne.«

Jesenia potěšila tato chvála. Potěšilo ho v ní jméno Jan.

A druh Jeseniovy šatny, komik Novoměstský, jenž znuděně seděl před zrcadlem s rukama v kapsách a nohama nataženými, zakýval na pochvalu hlavou.

»Taky jsem se chvílku díval,« řekl mrzutě.

Jesenius pocítil touhu říci někomu něco příjemného. Cośi, co by způsobilo druhému alespoň část radosti, kterou on sám cítil. Zachtělo se mu obdarovati někoho; lhostejno koho a čím. A jak se přátelsky díval do šedých očí Novoměstského, řekl v náhlé vzpomínce s úsměvem:

»Nota bene, vždyť ty máš u mne obrázek, Novoměstský!«

»Jaký obrázek?«

»Toho Uprku, víš, co tam u mne visí, líbíval se ti, mám jej pro tebe připravený.«

»Blázníš?«

»Opravdu. Již dlouho se ti jej chystám dát.« Novoměstský lině vytáhl ruku z kapsy, a dívaje se tázavě na druhá, dělal prstem kolečko na čele.

Ale Jesenius se smál.

»Nu, nepřijmeš snad ode mne toho dárku?«

Také paní Kalmanová potkala Jesenia v zákuřích. Podala mu ruku a pravila měkkým, stařecky rozechvěným hlasem:

»Dovedeme si lidí vážiti teprve, když je ztratíme. Vás jsme na štěstí neztratili na dlouho. Upřímně řečeno, nelíbilo se mi to umění, jak je dělali ti, co přišli bezprostředně po nás a teprve vy mladí přejmete jednou dědictví Frankovského, Šamberkovo, Kolárovo, Mošново a Marušky Bittnerové.«

To tedy bylo včera.

A dnes vstal svěží, s prsami rozšířenými a veselými očima. V sluchu mu ještě zněl šum potlesku a včerejšek zanechal v srdci libý pocit, který se nocí rozproudil po celém těle.

Vstal časné, ranněji, než kdykoli jindy činil. Prováděl obvyklé prostocviky a pak se šel do koupelny vykoupat.

»Tak časně?« volala na něho z kuchyně paní Mádlová, když zaslechla v předsíni kroky.

»Dobré jitro, paní Mádlová, jak jste se vyspala?« odpověděl vesele.

»Ó, náš pán dnes jako dobrá hodina!«

Pak snídal v pokoji jasném jitem, kam plným proudem vnikal zotevřenými okny svěží vzduch. Hospodyně přinesla s kávou deníky.

»Již jsem je všechny čtla,« řekla uctivě. »Tuze, tuze krásně.«

Poděkoval jí přívětivým úsměvem. Nechal ostatní listy prozatím nepovšimnuty a sáhl nejprve po tom, do něhož psával referáty František Petera, onen kritik divadlo nenávidící a herci nenáviděný.

Ten psal pod titulem: »Opětné vystoupení pana Jesenia«:

»Kdybychom na divadelním návěští nebyli čtli tučnými písmeny (ovšem!), že opětně vystupuje Jiří Jesenius, byli bychom se jistě domnívali, že tu před námi na jevišti chodí a deklamuje nový herec Národního divadla, který má s panem Jeseniem podobný nejvýše hlas. Pan Jesenius býval herec zce'la pilný, projevoval někdy i inteligenci, u herců ne zcela obvyklou a měl dobu, již při dobrě vůli bylo lze nazvat vrcholnou. Ale po všerejšším představení možno určitě říci, že toto »umění« páně Jeseniovo jest navždy a neodvratně

ztraceno. Není to tak nepřírozené, jak se laikovi zdá. Umění, pokud nevyvěrá z vůle a intelektu, pokud není pevně zakotveno v charakteru a mravnosti, a řekněme rovnou: »umění«, jak se pojímá u nás v Čechách, jest chorobně choulcovitá bylina. Její majetník a pěstitel sám si ani neuvědomuje, jak na ni bude působiti změna vzduchu, který vdechuje, květináčové půdy, jež se každým rokem vyměňuje, vody, již jest zalévána, či jaký vliv na ni bude míti dokonce jen mšička, která se na ni uhnízdila. Tuší ovšem, že takoveto »umění« stojí na základech zpropadeně vratkých a v tomto podvědomí tkví také původ oné nejistoty, trémy (zjevu speciálně hereckého), pověrčivosti, zbaběle, nenávisť ke každé činnosti rozumové, za jejíž nejohavnější výstřelek jest ovšem pokládána kritika. Ale promluvme si konkrétněji o vlivu tohoto náhonného na umění!« ... Následovala úvaha plná zlomyslností, jizlivosti, nárázek a zastřených kletveí, posudek, který na věřejším vystoupení Jeseniové nenechal dobrého vlasu. Byl to starý, známý styl Peterův. Obsírný článek končil: »Předloni se zde »tajemně« zjevil, »tajemně« působil a stejně »tajemně« zmizel jakýsi pan Jan Veselý, typický hystrion, jeden z největších — tak zvaných — hereckých talentů, ale při tom člověk ne-umělecký, ba protiumělecký, hledíme-li v opak konvenčního názoru na umění jako na výron intelektu,

mravnosti a vůle. Za tehdejšího všeobecného bláznění a bláznění pro tento divadelní fencmen, za dolechutného napodobení křečovitých grimas tohoto komedianta epigony druhého až desátého řádu dovedl si tehdejší pan Jesenius zachovati vůči němu onu špetku uměleckého charakteru, která v něm byla. Ale ku podivu! Teprve dnes, téměř po dvou letech, jako by byla část hystriionství pana Veselého vlezla do pana Jesenia a spojila se s jeho bývalým «uměním» v jakýsi nemožný celek, stejně neumělecký a nesympatický, jako jest dnešní le-rectví vůbec. S lyrickými básníky se prý ve zně- ných poměrech také děje cosi podobného: Do- kud drží své milenky v objetí, nepřijímají od nich do svého umění pranic, nebo jen velmi málo, jak- mile je ztrácejí, podléhají jim docela.»

Jesenius přečetl posudek se zájmem; bez roz- hořčení i nad poslední průhlednou narážkou, ale i bez úsměvu. Bylo příliš důležité, že na záporu nepřítele divadla a nenávisníka herců mohl, jako na rubu otisku, či obrácené zkoušce početní, zjistiti správnost svého věřejšího postřehu. Tedy nejen on cítil v nitru znít h a r m o n i i zvonů, jichž c h a o s mnohohlasým hlaholem naplňoval duši Jana Ve- selého — také jiní slyšeli je zvučeti ven z jeho nitra; nejen on cítil v srdci planouti tvůrčí oheň, který kdysi nespoutaný zžíhal přítelovo nitro — také ostatním se zjevil jeho plápol. Bylo-li tomu

tak, stal se Jesenius účastným ohromného daru, nad nějž nebylo pro jeho život většího. Či to byl dar? Svrchovaným štěstím mu bylo toto nové bo- hatství; ale byl si vědom i povinností, které jím přejal. Leč také toto vědomí bylo radostné. Ano, cvičenou a zkušenou rukou sádlí zvony v nej- čistší znění, pevnou dlaní spoutá oheň, odejme mu ničivou moc a jeho tvůrčí sílu podrobí vůli své a vůli umění. Co zřelo obecenstvo včera, byl jen slabý pokus, první krok na dráze, kterou Jiří Je- senius zahajuje. A půjde jí. Není chimerou umění! Ale nejde jen o umění, jde o více: O život. Fran- tišek Petera měl pravdu: Nový herec zde byl. Ještě více bylo pravdou: Nový člověk zde byl.

Děk tobě, Jeně! Jsi živ? A kde že jsi? Lho- stejno! Žiješ! Žiješ ve mně! A nezemřeš ani se mnou, neboť tvůj dar náleží všem! Děk tobě, hrabě Triste! Děk tobě, Gabrielo! Děk vám, Kláro! ... Děk tobě, bolesti!

Toho dne vyšel Jesenius, svěží na duchu i těle, ven do časného jitra.

Jedním z prvních elektrických vozů, které toho rána jezdily, vyjel z Prahy. Nad Hradčany vy- stoupil a dal se směrem k Bílé Hoře. Sešel se sil- nice do vozových cest prostřed sklizených polí, čerstvých oreb a ovocných stromořadí. Jitro bylo prozářeno chladným jasem a vonělo ovocem a chle- bem. Z hlídačských bud vyšli sadaři, snímali s ovo-

ce, do pyramid složeného, plachty, a chystali si žebříky, dívající se do větvoří, kam je zasaditi. Jejich tváře byly vážné a pohyby důstojné. Po strništích kráčeli oráči, sehnutí nad pluhu, a pod svítící se ocelí rozevírala se země v brázdu pro chléb. Potkával hloučky dělníků a dělnic, kteří šli do dílen a továren, vnoření do sebe a nevšímaví k okolí, a v rukou nesli plechové baňky a uzlíčky s příštními obědy. A Jesenius pochopil, že všichni ti lidé, které jitro dovedlo v tuto chvíli do malého úseku země kolem, přišli sem proto, aby tvořili pro všechny a tvořili pro něho, Jiřího Jesenia. A jejich vyrovnané tváře a klid jejich kročejů zvěstoval, že jsou si vědomi důležitosti této práce pro něho. S tímto poznáním jal Jesenia podivný cit lásky a studu; studu, že tolik přijímající nic jim nemůže dáti. Šel dále poň, noví lidé ho mijeli a on se na ně díval jako dlužník, bojící se, že ho upomenou. Jitro bylo plno prací jako klasy, které včera svezli do stodol. Jen Jesenius byl hluchým klasem? Ale po kratičkém zardění se a upamatování, ne delším než ono, pevně si odpověděl: **N i k o l i!** Neb oť nedůvěřivá otázka byla jen opožděným reflexem včerejších dnů nejistoty a nemoci. Dnes byl Jesenius již zdrav. Nebyl již ani rekonvalescentem, byl zdrav a silen. Ne, nebyl hluchým klasem. I on pracoval, také on tvořil. Mnohem méně bylo jeho umění, než se kdysi do-

mníval, ale i ono bylo tvůrčí prací, jako ona, za kterou spěli tito lidé, stejně dávající a stejně přijímající. A nenasytiti-li se chlebem, jenž vyroste v brázdě před Jeseniem, neoděje-li se látkami, z ovoce z těchto stromů, neoděje-li se látkami, které jdou tkáti lidé proti němu krácející, a nepřijmou-li všichni, které dnes potkává, z jeho vlastní práce, pak vezme on i oni od jiných, dají on i oni jiným a vezmou z desáté a stotisící ruky a všichni vespolek. A toto pochopení mu bylo velkou radostí.

«Koukej, kolohnáta!» Vykřikla to na něho jedna z žen, které mimo šly čtyři v hloučku. «Proč nejsi na frontě, klacku?»

Zarazil se.

Tri ostatni ženy se smály.

«Je to pravda!» obrátila se jedna z nich po něm v chůzi.

Zastavil se po několika krocích a hleděl za nimi. Byl červený v tváři.

Pocítil touhu rozeběhnouti se za ženami, které zacházely, a říci té, která na něho vykřikla: «Paní, nemohu za nespravedlnost, že trpím méně, než váš muž či syn, uvěřte mně, že jsem k ní nepřispěl ničím. Ale jsem vinen tím, že váš muž trpí, jsem vinen vši tou bídou kolem, jako my všichni jsme vinni... Hleděl za nimi dlouho a litoval, že toho nebylo lze.

Šel dále, aniž myslil na směr cesty, kudy jde. Rozevřel se před ním širý kraj. Skosená pole zlatě svítila a na jejich zelených mezích rozkvétalo po druhé jahodění a modré zvonky. Do sražené skupiny javorů zavanul větrík a jak se listy na okamžik obracely plnou plochou k východu, zazářily zlatostříbrným leskem a celá koruna byla v bleskotavém pohybu. Nad široký obzor vystupovalo slunce a kolem byl klid a mír.

Toho jitra myslil Jesenius mnoho na ty, které miloval.

Vzpomínal na divně moudrého podivína hraběte Trista. Nedávno se pokusil vyhledatí jej a zazvonil u jeho dveří. Zůstaly zavřeny. Sešel proto k domovníkovi, ale ten nevěděl více, než že se bývalý nájemník i s ošetřovatelkou odstěhoval ke svému zeti kamsi do Slezska. Ale co sešlo na všech podrobnostech? Nezáleželo na tom, kdo byl světlý druh Jeseniovyh temných dnů, nýbrž čím mu byl. Hrabě Trista se vyhranil v trvalý, neměnný pojem a půjde životem Jeseniovyh, lhostejno, jaké budou další osudy obou.

Byl jasným pojmem i Jan? Stával se jím. Mlhavý chaos, v němž se kdysi rozplýval, formoval se v pevné tvary. Nebyly posud ustáleny, bylo ještě znáti výheň, z níž vyšly, a bude třeba vyčkatí, až se mnohé utvrdí a mnohé zjasní, ale, třeba ne-

hotově v podrobnostech, stál zde již Jan celý, ozářený ostrým světlem, živoucí a pro vždy drahý.

Jen Klára zbývala otázkou nezodpověděnou a vzpomínka na ni maně si vynucovala představu stěpu v půli přelomeného. A nemohlo býti trvalého klidu a štěstí, dokud se nesmíří Jesenius se ztracenou láskou, dokud se nevzdá přemýšlení o hádance nerozřešitelné, neustane čekati na něco, čeho času ani tvarů nezná. Také na Kláru onoho dne mnoho myslil. A jitra, slunce na obloze, stromoví a lučiny a ticho kolem mu odpovídaly na jeho otázky. Odpovídaly tak, jak mluví matka příroda k maličkým svým dětem s maličkými bolestmi v srdcích: Čekej! Čekej, což značí: Přestaň netrpělivě očekávat! Čekej!

Ale kdo to kráčel postranní cestou proti Jeseniovi a kynul mu bílou, plechovou baňkou?

Byl to Kruliš, herec smíchovského divadla, týž, kterého potkal po svém návratu z Vídně v první den války prvního na pražské ulici, který mu tehdy poklepal na rameno a řekl s úsměvem trochu rozčileným: »Vše bude dobré!«

A teď, na křižovatce polních cest zase k němu přistoupil a silně mu tiskl ruku, usmíval se a chrtil radostně vzrušené větvičky:

»Blahopřejme si! Vše je dobré, vše jde výtečně; jeden můj známý dostává občas »Journal de Genève« a já jej také někdy čítávám. Možná, že jste

to ještě neslyšel: Víte, že císař Vilém zešlel? Ne? Nevíte to? Řídil sám bitvu u Verdunu, stál na pahorku a komandoval k útoku jednu divisi po druhé. Díval se, jak na rovině jednu po druhé kosily francouzské strojní pušky. A ještě jednu! A ještě jednu! Pak dostal záchvat šílenství. Musili ho odvléci. Teď je v Berlíně. Je to nevyčísitelné. Přísně se to tají. A na východě? Odtroubit! Teď jim již jiného nezbývá, než odtroubit! Teď je Rusové mají, kde je chtěli mít: Ve vnitru Ruska a v bažinách. Stará Kutuzovská taktika, od Napoleonových dob stále ještě dobrá.« Kruliš se smál. »Do tří neděl jde do války Rumunsko a Řecko, ti to vezmou hezky z boku, na rumuských hranicích se již dělají zákopy, mám bezpečné zprávy. Všechny americké továrny vyrábějí ve dne v noci munici, viděl jsem ty projektily, jeden kamerád mi je ukazoval, ne takové s ocelovým pláštěm a vylité olovem jako naše, ale hezky mosazné v celku, zasypou nás tou mosazí, až si to sem Anglie dopraví.« A opět se šťastně smál, jak nás zasypou těmi mosaznými střelami. »O českých legiích přece víte?! Konečně! Hrud' se člověku dme pýchou a hrdostí! Pane Jesenie! Pane Jesenie!« Chopil herce za ramena a potřásl jimi v návalu radosti, která se nedovede spokojiti slovy. Také Jesenius se usmíval. »Začínají se organisovat a bojují pod praporem s českým lvem. Vyšily jim jej pařížské

ženy. Paříž je nadšena, v Londýně je uvítali s jásotem. Naši hoši se bijí jak tygři. Vše je dobře, pane Jesenie, vše je výborné. Do vánoc jsme na bromadě. Nejpozději do vánoc.« Tiskl znovu Jeseniovi ruku. »No, nazdar, nazdar, pospíchám, aby mi to tam někdo nevypálil. A přijďte se někdy podívat na Smíchov.«

»Kam pospícháte?«
»Ale tamhle s baňkou dětem pro trochu mléka. Sakramentský hlad!« Ale Kruliš se vesele smál i tomu hladu. »No, již to těch pár neděl vydržíme!« A již pospíchal po lni cestou odtud.

Kruliš byl jedním z nadšenců, kterým nebyla žádná rána dosti těžká, aby si z ní nedovedli sestrojiti šťastnou událost, byl z těch, kdož si v nejhorších dobách vymýšleli důvěřivé anekdoty, roztrušovali nejnemožnější zprávy, kterým sami věřili a které, když se příštího dne ukázaly nesmyslnými, zaměňovali za jiné, stejně bláhové. Kruliš byl šťastný člověk. Jesenius přemýšlel o jeho slovech. A řekl si: Ne! Císař Vilém nezešlel. Řecko a Rumunsko nepůjdou do tří neděl do války a také do vánoc nebude mir! Ale... Ale Kruliš má přece pravdu!

Jesenius směl o válce již pronášeti i paradoxa. Válka přestala na něho působiti dojmem neurčité hrůzy a z rudých a černých mlh nezbylo nic. Rozvanuly, rozprchly se. Za nimi planul oheň. Čistý,

bílý plamen, který šířil světlo. Jesenius se s válkou vyrovnal, naleznuv si pro ni formuli tak prostou, jak prostý byl on sám. Řekl si:

»Nedopátrám se nehlubších příčin války a nedohlédnu jejich časných konců. Nenarodil jsem se myslitelem. Nedovedu také dáti směru válce. Nenarodil jsem se vůdcem. Narodil jsem se chčánem. Mé místo jest tedy tam, kde jsou moji lidé. Moji lidé jsou trpící zde a bojující za hranicemi. Nedovedu již trpěti. Půjdu tam.«

Když se k desáté hodině vrátil z ranní procházky, pravila mu v předsíni paní Mádlová:

»Nějaká dáma čeká již dvě hodiny v pokoji.«

Jesenius odkládal na věšák klobouk a hůl.

»Tak časné? Kdo je to?«

»Říkala,« šeptala polohlasem hospodyně, »že je dobrá známá a že ji jistě přijmete. Že počká.«

Otevřel pokojové dveře. Stanul v nich, otevřených.

Uprostřed místnosti, zalité bílým světlem, stála bělostná Klára a upírala na něho hnědé oči.

Srdce mu divoce zabouřilo.

»Dobrý den, pane Jesenie!«

Zvuk Klářina hlasu zazněl harfovým akordem.

Popošla k němu, podávajíc mu ruku na pozdrav.

Skočil jí vstříc, chopil se té bílé ruky oběma dlaněmi, položil na srdce a prudce tiskl.

Jeho nitro se zachvělo přemírou náhlého štěstí. Klára! Klára! Jeho duše se rozezvučela nádherným chorálem, Klára! Klára! To byla slova písne a sladké jméno Klára znělo mnohozvukým jásotem hlasů a nástrojů nejčistších. Neočekávaně vpadla píseň a bude třeba okamžik se vzpamatovat, než bude možno pochopiti všechnu její přemáhající krásu. Klára! Kdo snese tolik štěstí?

A Klára stála těsně před ním, bledá Klára, krásná, krásnější než kdy dříve, krásnější než v jeho vzpomínkách a zírala na něho velkýma, hnědýma očima.

»Jaké štěstí, že jste přišla!« zašeptal.

Ale ona otočila mírně hlavu a nesmělým pohybem ruky pokynula k pohovce. Jako by mu chtěla říci, aby ji nevítal předčasně.

Odtrhl zrak od Klářina obličeje a pohlédl, kam mu ukázala.

Na pohovce leželo děcko.

Pustil ruku Klářinu a popošel k němu.

Spalo. Bylo zahaleno žlutou cestovní pokrývkou, hlavičku s temně rusými vlasy mělo položenu na ramínku, zrůžovělo v tváři a drobounká pěstička spočívala na prsou.

Dítě! Asi rok staré dítě! Snad chlapeček.

»Vaše dítě?« řekl měkce.

»Ano,« zašeptala.

Bylo krásné.

Sklonil se nad ním a v lásce se dotkl jeho vlásků, jemně, aby ho neprobudil.

»Janovo dítě?«

»Ano.«

Poklekl k němu.

»Je krásné,« řekl.

Pak vstal a chopil se Kláriných rukou. A ona nesklopila jasných očí před jeho pohledem.

»Jaký dar, že jste přišla!«

Hleděla na něho a on opakoval:

»Jaké štěstí, Kláro!«

Pokusila se o úsměv, ale nesvedla ho, zakolísala maličko, a zavřela oči.

»Vydechnout mi dejte, pane Jesenie!«

Vzpamatoval se.

»Odpusťte« zvolal, »jste po cestě, unavena a já zde... bože...«

Ale zadržela ho, jak činil rychlý pohyb odejít ke dveřím.

»Ne! Jen vydechnout! Do slova!«

Odešla ke křeslu a usedla do něho.

Kroky paní Mádlové předsíní připomněly Jeseniovi, že posud nezavřel dveří. Učinil tak a stanul v nich.

Hleděl na Kláru a její dítě. A připomínal si přítomnost štěstí. Dvě léta na ně čekal. Teď vešlo

do ranního pokoje, prozářilo jej bílým jasem a nablýskalo vůní květin. Klára zde sedí a v jejich vláscích si pohrávájí měkké sluneční paprsky a ona zírá na něho hnědým pohledem. Mírně se usmívá. Klára zde jest, předrahá žena, a její tvář zkrásněla září a její oči zmoudřely utrpením a její úsměv jest dobrý. Sedí v křesle a bílá halenka jejích ramenou rýsuje se na modrých květech brokátu a ruce, své nádherné ruce s útlými prsty položila na měkkost opěradel. Kde jste byla tak dlouho, Kláro, a proč nebylo vždy dáno hleděti na vás? Na pohovce spalo dítě a růžovcu pěstičku svíralo na prsou. Jak to, že je Jesenius ode vždy znal, že čekal na jeho příchod s toutéž touhou jako na příchod Klárin? Buď pozdraveno, dítě!

»Prosim vás, sedněte si, pane Jesenie!« pravila. Usedl do křesla po jejím boku.

Její úsměv zmizel a hlubokým vdechnutím jako by chtěla načerpat odvahu.

»Děkuji vám vroucně, že jste mne přijal. Přišla jsem vás poprosit, abyste vyslechl několik mých slov.«

»Děkuji vám, Kláro. Čekal jsem na vás.«

»Věděla jsem, že mne nevyženete... Tisíckrát jsem si představovala tuto chvíli a vždy tak, jakou jest.«

»Děkuji vám.«

Znova se jí vysoko vzedmula nádra.

»Jest mi tak trochu jako v onu noc, kterou jsme spolu prochodili v polích. Také tehdy jsem se připravovala mnoho vám říci a nemohla jsem naléztí slov...«

»Dovolíte mi, abych vám je i tentokráte pomohl hledat?« zeptal se s vroucí oddaností.

»Ne, dnes je najdu sama. Ta noc, pane Jesenie — odpusťte mi, že ji připomínám — byla mi velkou oporou v životě. Byl to veliký dar a vy jste jistě ani nevěděl, že jste jej daroval. Mám dítě a miluji je. Je to jediné, co mám a več doufám. Je to bohatství; ale takové, které působí i mnoho úzkosti a strachu o jeho uchování. Nejsem umělkyně, nejsem žena, jsem jen matka. Chudákovi, který nemá nic a neví, čím bude zítra živ, dali drahý kámen, aby jej opatroval, aby jej miloval a těšil se jím, ne pro sebe, ale pro něj sama. A já mám hroznou úzkost o něj a jsou chvíle, kdy mne tento strach přemáhá. Přišla jsem k vám, pane Jesenie, abyste mi dal novou sílu pro další život, přišla jsem vás na kolenu prosit o potvrzení, že dobré slovo o «člověku Jeseniovi» nepomíjí ani teď, za změněných poměrů, přišla jsem vás na kolenu prosit, abyste se ujal mého dítěte, ztroskotám-li neb zemru-li. Neoslyšte mne, jste jediný, koho mám.«

Velká slza stékala po Klárině líci. Jediná a jasná jako dýmánek. Sklonil se k ní a vzal jí za ruku.

»Vy víte, Kláro. Ovšem, ovšem, že platí. Ovšem, že budu šťasten, budu-li smět učiniti něco pro vaše dítě a pro vás.«

»Děkuji vám...«

»Neplačte, neplačte, Kláro!«
Stiskla mu silně pravici.

»Ne, nepláču již. Děkuji vám. Dnes zase silně a klidně odjedeme. Děkujeme vám, pane Jesenie.«
Zahleděla se mateřsky na spící dítě.

»Ubohý hošiček! Otce nemá a matku tak slabou. Otce ani nevěděl, že jest na světě a nebyl by se toho asi nikdy dověděl. Sám víte, že jsem nikdy neměla proti Janovi hněvu, dal mi přece jej, a stalo-li se co, byla jsem tím vinna já; ale bála jsem se ho. A ta událost mnou otřásla. Nebyla bych k vám přijela, byla bych snad dlouho ještě žila slovem daným mi o člověku Jeseniovi, ale teď jsem musila viděti pohled vašich modrých očí a uslyšetí váš hlas. Ne smrt sama, ale ten hrozný způsob její.«

»Nerozumím vám dobře, Kláro.«

Užasle na něho pohleděla.

»Vy nevíte, že jest Jan mrtev?«

»Ne.«

»Ano, pane Jesenie.«

»Jan jest mrtev? ... Jan jest mrtev?«

»Ano.«

»Kdy zemřel?«

»Dvacátého prvního července. Na neznámém místě ruského bojiště...« A dodala tiše: »Byl popraven.«

Ohromné ticho lehlo na ranní pokoj.

Ohromné ticho vyplnilo duši Jeseniova.

Seděli, oba zcela v jeho moci, a zírali do prázdna. Na pohovce klidně oddechovalo dítě a jen jeho dech, tichý jako let motýle, měřil čas.

Zatím co Jesenius podepíral hlavu a dlaněmi tiskl skráně, odešla Klára tichými kroky k pohovce a z ruční kabelky u dětských nohou vyňala dva lístky a položila je beze slova na stůl.

Teprve později, mnohem později, je Jesenius přečetl.

Byly to dvě dopisnice německé poštovní od kočovného herce. Klářína kolegy. První z nich, na jaře datovaný, byl adresován přímo jí. A mimo pozdrav a vzpomínku stálo tam i toto: »Snad Vás bude zajímat, milá slečno, že tu s námi ve svazku německé armády bojují také Rakušané, s některými z nich jsem se seznámil a také s jedním Vaším krajanem, jmenuje se Johann Wesseli, je také herec, domluvili jsme se a říkal, že Vás zná z Prahy. Navrhl jsem mu, abychom Vám společně poslali lístek, ale pak jsme na to zapomněli, a ztratil jsem ho s očima.« Druhý z lístků měl datum 23. července a byl psán jinému herci společnosti, jejíž členkou byla Klára. A na konci jeho bylo při-

psáno: »Vyríd slečně Kláře Brozkové, že její krajan a známý Wesseli byl padouch a zrádce. V bitvě zákeřně zastřelil svého hejtmana. Tento padouch byl především za slunce východu na výstrahu všem před tváří celého pluku ubit holemi.«

»To jest vše, co o něm víte?« zeptal se tiše Jesenius.

»Ano,« zašeptala.

Tiše opět usedal do křesla, jako by se bál, že by v něm mohl vzbuditi neopatrnějším pohybem zvuk, který by porušil ticho. Bylo to Janovo ticho. Dvacátého prvního července za slunce východu! Jesenius znal tu hodinu! Byla to táž, ve které mu byl vrácen život! Táž, ve které stál na dvorkové pavlačce pod šerící se oblohou, po prvé opět dýchal svěží vzduch, po prvé opět vnímal jasné zvuky a říkal si, v té chvíli že asi vychází nad bitevním řetězem na východě slunce. Jesenius znal poslední úder holí, jenž vybil život ze zmučeného Janova těla! Byl to týž, který srazil skřínkové hodiny se stěny a zazněl kovovým zazněním bicích per, týž, který rozrazil dusno v Jeseniově duši a jeho kalné černorudé mlhy. Jan! Jan! Jan mu vrátil život. Jan mu teď posílá Kláru. Jan!

Seděl dlouho bez hnutí. A Klára, v úctě k jeho bolesti, která nenalezala úlevy slov, ni slz, nechávala, s očima k zemi sklopenýma, ubíhati tiché minuty.

Jesenius, jako by v náhlém odhodlání, povstal. Ona, nevědomky poslouchajíc tohoto energicky klidného pohybu, rovněž se zvedla a stanula si tváří v tvář.

Pravil jí:

«Kláro, je-li vašim pevným odhodláním ještě dnes odjetí, jeďte klidně! Vaše dítě jest také mým dítětem. Janovo dítě jest také mým dítětem. Není otce, který by miloval trojnásobnou takovou láskou, jako budu milovati já.»

Přistoupila k němu a sklonila se, aby mu políbila ruku. Ale on přivinul Kláru k sobě, vzal její hlavu do dlaní a políbil ji na čelo. A ona zaplakala na jeho rameni.

Pak se postavil k oknu, oběma rukama se chopil jeho rámů a hleděl do ulice. Ale neviděl ji. Rozplynula se mu ve vlhké mlze, která zaplavila jeho oči.

Když se obrátil, pravil:

«O všem tedy promluvíme. Ale teď jste unavena, Kláro, dovolte, abych něco připravil.»

Zavrtěla hlavou.

«Nejsem unavena. Jsem jen smutná a šťastná.»

Na pohovce se pohnulo dítě. Probouzelo se. Oba k němu přistoupili. Hošík přeložil hlavu na druhé raménko, rozevřel dlaň, pak sebou ještě jedenkrát zavrtěl a otevřel velké, blankytně modré oči. Jesenius se naklonil blíže, jako by mu bylo za těžko

uvěřiti. Vzpomněl si na černý žár očí Janových a sametovou hněď očí Kláriných.

Obrátil v údivu hlavu k matce. A ona, chápajíc, nač se ptá, zrůměnila v tváři a vyhnula se jeho pohledu. Poklekla k dítěti a skryla jeho tmavorusou hlavičku na svých nadrech. Jako by chtěla svým tělem chrániti ty modré oči před zraky Jeseniovy.

Děcko se pod dusivým objetím rozplakalo.

Polekala se, vzala je do náruči a chodila s ním po pokoji, hýčkáje je a broukáje mu.

«No, no, no, špatnou, hloupou, ztřeštěnou mámu máš, no, no, no, no.» A obrátila se k Jeseniovi: «Vy mi již odpustíte, pane Jesenie, mám zde dětskou láhev, nakrmím ho.»

«Jste doma, Kláro!»

Zavolał paní Mádlovou.

Hospodyně přišla a v hercově bytě započal neobvyklý ruch. Z cestovního vaku vyňata dětská láhev a láhev s mlékem. Všichni odešli do kuchyně. Klára ohřívala na plynových kamnech mléko, dítě se batolilo po zemi a paní Mádlová se snažila bavit je pokličkami a méchačkami, jimiž prováděli hudbu na tento tichý dům až příliš hlučnou. Také v paní Mádlové se probudila matka, třeba že její synové již dávno byli odrostli.

«Jak se jmenuje ten maličký?» zeptala se.

«Jen: hošiček,» odpověděla Klára, sklánějíc se nad hrncem.

Z koutu kuchyně přihlížel Jesenius s měkkým úsměvem na rtech neobvyklému konání. Dva pocity, smutku i radosti, jež jediným otevřením dveří vešly do jeho domu, slily se v jeho duši v jediný, podivně teskný.

Klára přenesla dítě do pokoje a krmila je. Hoch jí seděl na klíně, ssál z lahve, a ona tento výkon sledovala velmi vážně; její tvář se rozzářila a na byla výrazu mírně starostlivého. Jesenius usedl proti ní a pozoroval každý pohyb a každý rys této nové Kláry.

Rozhovořili se o dnešku. Vynutila si na čtyřia-dvacet hodin dovolenou. Odjela v noci hned po představení a přijela dnes časně ráno přes Žitavu do Prahy. V nádražní šatně se jen umyla a převlékla a šla k němu. Ta ranní Praha jí na cestě jaksi dojala, neviděla jí již tak dlouho a milovala ji. Dítě bylo hodné, hned usnulo a ona se zatím bavila s paní Mádlovou o hospodyňských starostech, které jsou teď všude stejné.

«Jste, Kláro, opravdu rozhodnuta, ještě dnes odjetí?»

«Ovšem. Rozhodně. Zítra večer již zase zpívám.»

Dítě přestalo pít. Svíralo oběma rukama ze tří čtvrtin prázdnou láhev, zrůžovělé námahou, a odpočívajíc, vydechovalo pootevřenými ústy, jež

byla vlhká mlékem. Jesenius myslil na Jana, který mu ty dva postlá. Dítě mělo všechny jeho výrazné rysy. Vysoké, vyklenuté čelo a celou profilovou čáru maloučko vypouklou, úzký, rovný nos a pevnou linii rtů. Teď se na herce obrátilo, a jako by se ponenáhlu spřátelovalo s neznámým člověkem, zvědavě si ho prohlíželo velkýma modrýma očima. Jesenia jal týž cit, plný vřelosti, údivu i smutku, jako když tyto jasné zornice zřel poprvé. A pomalu, rozteskněn, přesunul pohled z dětských očí na oči Klářiny a zadíval se do nich dlouhou, úpěnlivou otázkou. Pochopila, jako prve, a sklopila brvy.

«Nu, pij, pij hezky, hošičku!»

«Kláro!» zaprosil Jesenius. «Řekněte! Slovo řekněte!»

Opřela bradu o dětské raménko a dívajíc se před sebe do prázdna, pravila:

«Jsou to vaše oči... Provázely mne po celou dobu, kdy ve mně rostlo. Dávaly mi mnoho útěchy a mnoho bolesti.»

Jeseniovo srdce prudce bušilo.

«Proč jste neřekla paní Mádlové, jak se jmenuje váš syneček?» řekl tiše.

Krev se jí nahrnula do tváří.

«Hošiček se jmenuje.»

Náhla červeň zmizela jí s lící a Klára zbledla.

»Jen hošiček se nejmenuje žádné děcko. Jak se jmenuje vaše dítě?«

»Jiří.«

Opět lehlo veliké ticho na ranní pokoj.

Pak vstal, a veliký, rovný, pravil, dívaje se jí v tvář:

»Vy neodjedete večer, Kláro! A nedovede-li vás zde nic zdržeti, tedy to: Vzal jsem na se odpovědnost za vaše dítě. Bereme-li povinnosti, byť sebe krásnější, nabýváme také práv. Bude třeba ještě o mnohém v zájmu dítěte uvažovati. Neodjedete dnes.«

»Musím.«

»Nezajímá mne váš pan ředitel. Jde o mnohem vážnější věci. Nepustím vás.«

Klára neodjela. Zůstala v Praze.

V téměř domě na Havlíčkově náměstí, kde bydlil Jesenius, najala o patro výše zařízený byt po rodině zajatého vojáka, která se odstěhovala na venkov. Zde prožívala po dvacetiměsíčním bloudění světem a po dvouleté bolesti omylu poznaného a nepříznávaného prvního dobrodíní klidu a bezpečí. Zde, v nezvyklém bytě s mírným přepychem očekávala každého jitra návštěvy Jeseniovy a jeho prvního ranního pozdravu, vždy se slavnostním

pocitem v duši, jako o jmeninách, kdy přijdou lidé s blahopřáními a květinovými dary. Dopotudne scházivala s děckem v náruči do prvního patra k paní Mádlové, se kterou uzavřela tiché přátelství, a dělíc se s ní o starost o hospodářství a péči o dítě, čekávala na Jeseniův návrat z práce, netrpělivá, kdy zazní kroky v síni a cvaknutí klíče ve dveřích. »Dobrý den, Kláro!«, »Dobrý den, pane Jesenie!« si říkali, tiskli si ruce a pozdravovali se jasnými očima. Zasedali u bíle prostřeného stolu, k obědu či k večeři, připraveným rukama Klárinými a paní Mádlové a hovořili o dítěti a denních událostech. A pak se chápali práce. Podivné práce, o jaké se nikomu z nich před tím ani nesnilo: Vojenských věd. Jeseniův psací stůl byl pln map, strategických nákrešů, cvičebnic z dobrovolnických škol, obrázkových časopisů a výstřížků z německých listů o vojensky odborných lthematech. Začlo to jako žertem, kdy Jesenius na Klárinu žádost a nepředpokládaje, že by jí to mohlo zajímat, vysvětlil jí několika čarami tužkou něco z věcí, jimiž se již několik neděl zabýval. Ale projevila takový zájem netoliko o jeho práci, nýbrž o věc samu, že se stala brzy učednicí učené Jesenia. Přinášival vysvětlivky a informace známých důstojníků, navštěvoval s Klárou biografy, aby se díval na střelecké zákopy, dělostřelecké baterie a pochody vojsk Hindem-

burgových, Mackensenových a Konradových a učebnice na psacím stole se hromadily. A večer, když si Klára došla do ložnice Jeseniovy pro spícího hošíka a odebrala se s ním nahoru, prodléval herec ještě velmi dlouho nad vojenskými knihami, tak, jako kdysi nad díly o herectví se-
dával. Chtěl se války zmocnit alespoň takto.

Jednoho večera, když byli s Klárou zabodali do mapy barevné praporky, spočinuli na sobě dlouhým pohledem. Jesenius, jak seděli za stolem proti sobě, vstáhl dlaně vstříc Kláře. Sklopila brvy a vložila své ruce do jeho.

Ještě jedno jitro vzešlo Jeseniovi krásnější, než bylo ono srpnové, kdy se k němu vrátila Klára.

To bylo jitro po zářijové noci, v níž se stala Klára jeho ženou. Bylo bělejší, než kterékoli jiné, celé vonělo mladým hájem, v jehož jehličí zanechala odešlá bouře krupěje sluncem rozblýštěné, bylo naplněno zpěvem drozdů, mělo chuť pramene, který za parného dne vyvěrá ze skály. A Jeseniovo nitro bylo přeplněno vděčností za velikost tohoto daru a celá jeho duše touhou sklonit se co nejhlouběji k bílým nohám Kláriným v díku, který nemá slov, nikdy nebude mít slov, a bude-li chtít vyjádřit nejvyšší, zašeptá jen tiše, tichounce a nasměle: Kláro!...

Toho zářijového jitra zatoužili oba vejít ven,

do přírody, kde by nebylo lidí, kromě nich; pod široširé modro oblohy, kde by mohli z hluboka a plně vydechnouti štěstím. Pocolovali spícího hošíka a sešli schody do Jeseniova bytu, aby požádali paní Mádlovou o ochranu pro dítě. A dobrá ta žena, zneklidněná od rána, že se Jesenius zdržel mimo dům, porozuměla, když je viděla vcházeti ruku v ruce, a přivítala je vážně a s posunky uctivými, jako by slavnostním pozdravem a obnoveným slibem přátelství.

Vyšli do svěžesti podzimního dne.

Když zabočovali za roh Hybernské ulice, spatřili před květinářským závodem státi automobil svítící novotou a do něho se po bok krásné dámy usazovali pána v koženém automobilistickém šatě a s náručí plnou růží a aster. Byl to bývalý ředitel »Uranie« Antonín Grün. Dáma měla hlavu zahalenu modrými závoji, byla všechna ověšena drahými kožešinami a právě odkládala zlatou ruční brašničku, aby přijala květinový dar. Elegantní šofér pomáhal do vozu bílému ruskému chrtu, který měl kolem krku ovázanou stuhu z růžového hedvábí. Všichni se tvářili vznešeně a na všech, lidech i zvířeti, bylo viděti, že se jim ještě nikdy nevedlo tak dobře, jako nyní. Takové typy bývalo teď v Praze viděti častěji. Grün se nedávno vzdal ředitelského místa v »Uranii«, vypravovalo se o něm, že vydělal milion pokoutním

obchodem mýdlem a byl teď správním radou nově založené továrny na sušení zeleniny. Viděl Kláru a Jesenia přicházeti, ale nepřeje si ani opětovati pozdravu, ani sám pozdraviti, jal se baliti si kožlík do kožešínové přikrývky. Šofér vyskočil na kozlík, otočil řídítkem, automobil hrkl a rozjel se.

«Koho bychom to musili potkati, Kláro, aby dovedl vrhnouti stín do jasů dnešního dne?» pravil Jesenius. Přitiskla se uže k němu a odpověděla oddaným pohledem velkých, hnědých očí.

Odjeli elektrickou drahou za Hradčany a zašli do Šárky.

Listí na stromech bylo žluté a hnědé, jako by přizehlé a s javorů padaly vrtulovitým pohybem k zemi v rojích šešulky. Jen jasany, statečné stromy, které na jaře ze všech nejpozději rozpučely, stály zde silné ve své peřestné zeleni, když kolem vše již umdlévalo a vadlo. Oba milenci procházeli tiše barvami jeseně a šumotem spadlého listí pod nohou, a jejich ruce byly pevně stisknuty a v duších cítili tep svých srdcí.

Kdesi na návrší, uprostřed mlčelivých buků proti sobě stanuli. Zahleděli se do sebe dlouhým pohledem plným vzájemně vděčnosti. A byla v něm i celá touha a muka odešlých dvou let. Tu položila mu zlatou hlavu na prsa a tiše zaplakala štěstím dneška a bolestí vzpomínky. Rozu-

měl těm slzám a nesnažil se jich setřiti. Zahleděl do širé dálky, hladil mírným pohybem Klářiny vlasy.

«Bojím se,» zašeptala. «Bojím se tobo štěstí. Nemám na něj práva.»

«Nevyslovujme, Kláro, pyšného slova: právo! A neboj se! Gabriela již nemá moci. Jan odešel a ona již nemá příčiny mstíti se. Neboj se! Prošli jsme ohněm a nesežehl nás. A byli jsme slabší, než dnes, a byli jsme sami. Teď půjdeme spolu.»

«Kdo je Gabriela?» otázala se, porvedajíc k němu oči.

«Pojem zla. Tys je nazvala v dopise černou kapkou ve své krvi, mně se vtělilo v barvu černou a rudou. Jan našel pro ně jméno Gabriela. Ale teď jich již není.»

«Vezmi mne s sebou, Jiří!» šeptala. «Neodženeš-li mne, nikdy neodejdu od tvého boku. Devol mi, abych šla s tebou.»

Přivinul ji k sobě uže.

«Nebyla nejhorší cesta, kterou jsme šli, Kláro. To jen na chvíli jsme byli zmateni, to jen na chvíli někdo na nás hodil hrůzu z našeho bytí a z lidství, aby nás spletl. Pojď, půjdeme dále tou cestou, opravme, v čem jsme byli poučeni, prozraťme jí větší naději! Pojď, půjdeme spolu!»

Stiskl ji ruce a ustoupil krok z jejího objetí.

»Pojď!« pravil a zíral do jejích jasných očí, jichž nesklopila.

Stála před ním krásná, drahá, na dosah paží a on si ujasňoval, že jest jeho. Hruď se mu šířila a duše byla vyplněna velikým štěstím. Rozpřáhl náruč.

»Pojď!« zajásal.

A sevřel ji v objetí a vyzdvihl v loktech a přivinul k srdci a vyzdvihl vysoko.

»Kláro! Lásko moje! Ženo má!«

A jak se zde tyčil s drahým břemenem v náruči, cítil, jak roste, a zatím co pevně stál, silný svou zemí, na níž spočíval nohama, cítil, jak roste vysoko, vysoko nad koruny stromů vstříc obloze, jak roste s ní a jak roste jí, svou ženou.

»Kláro! Kláro!« A toto jméno bylo plesáním.

Byl září, měsíc ostrých obrysů a rozjasňujících se dalek.

Na cestě k domovu stály jim po stranách široké obzory a lány rolí, zorané pro příští naději. A lidé, které potkávali a s nimiž usedli do vozu elektrické dráhy, zírali na milence přátelskými pohledy.

Dospěli k domovu k poledni. Když vystoupili a šli po Havlíčkově náměstí, uviděli na chodníku k Jeseniovu domu kráčet Lidku Klácelovou. Dohonili ji a pozdravili.

»Klárko!« zvolala vesele. »Vy v Praze?«

Klára pohleděla na Jeseniá otázkou a prosbou. A on pochopil.

»Našli jsme se po dlouhém hledání,« pravil. »Jsme muž a žena. A pokládáme za šťastné znamení, že jste první z lidí, jemuž to říkáme.«

Lidka Klácelová, panna vdova s hrdýma očima, které nezaplakaly, tiskla oběma v blahopřání ruce.

»Pojďte k nám nahoru, pojďte k nám nahoru, Lidunko!« zvala Klára.

»Ano. Šla jsem právě k panu Jeseniovi. Mám k němu prosbu.«

Vešli společně do bytu. V Jeseniově modrohnědém pokoji přivítala je usmívající se paní Mádlová a na koberci děcko, potýkající se s listy jakéhosi příliš tlustého adresáře. Pozdvihlo k přichozím modré, zpytavé oči.

»Máma,« zabroukalo.

Pocelovala je. A Jesenius vzal hošíka do náruče a vyzvedl vesele ke stropu.

»Orlíku!« smál se na něho. A ukázal jej Lidce Klácelové: »Hleďte, ten je také náš.«

Zastyděli se, když si připomněli, že okazují své štěstí ženě snad nešťastné. Ale křivdili jí. Radovala se s nimi. Vzala dítě na klín, smála se a bavila se jím. A teprve po chvíli srdečného rozhovoru vzpomněl si herec, že k němu přišla dívka s žádostí.

»Ano,« pravila, »mám k vám prosbu. Máte v Berlíně známého, k němuž bych se mohla s důvěrou obrátiti?«

»Mám v Berlíně několik dobrých známých. Směl bych věděti, až kam má jiti ta důvěra?«

»Ano. Jde mi tam o tajné přístřeší na čtyřadvacet hodin. Odjízdim odtud. Snad na dlouho.« A její oči zasvítily.

Jesenius se zamyslíl.

»I takového známého mám. Obratíte se na kapelníka Koudelu. Na jaře se tam odstěhoval. Byvali jsme v Záhřebě přáteli a jistě vám vyhoví. Dám vám jeho adresu i dopis jemu.«

»Ne. Nic písemného. Jen navštívenku a řádku, aby se mne při mé návštěvě berlínských divadel ujal.«

»Velmi rád.«

Šel a napsal. A když jí lístek odevzdával, pravil:

»Také my, slečno Klácelová, odjízdim.«

»Kdy a kam?«

»Zítřka za hranice.«

Upřela na něho své černé oči a ty se rozsvěcovaly. A když jejich velká otázka byla klidným pohledem hercovým zodpověděna, svítily jasným plamenem. Prudce vstala. Přistoupila k Jeseniovi, podala mu pravici a jeho prudce stiskla.

»Nikdy jsem se ve vás nemýlila, pane Jesenie!«

Vše bude dobré! Vše bude dobré! A doktor Samek neumíral nadarmo. Děkuji vám, a vám, Klárko, za všechno.«

Padly si s Klárou do náruči.

»I vy?« otázala se jí radostně Lidka.

»Ano, také já. Snad také budu moci něčím prospěti.«

A tu se Jeseniovi zdálo, že postřehl v Klářiných očích starý žár a ten šlehl teď jako tenkrát, když stála před ním na noční mezi a zaslíbovala svůj život umění.

»Za hranice se dostanete?« zeptala se pak Lidka.

»Ano,« odpověděl Jesenius, »máme...«

»Ne, ne! Již ani slova! O tom se nevypráví ani přátelům.«

»Přece jen! Kromě nás dvou o tom ještě nikdo neví a rád bych, kdybychom se ztratili, aby někdo o nás mohl podat zprávu. Na sedmihradských hranicích žije laskavý stařeček farář, ukrajinský vlastenec, který kromě toho má rád i peníze. Ten bude naším strýčkem. Až se delším pobytem u něho staneme nenápadnými, zavede nás procházkou na rumunské hranice, kde nás přejme jeho zahraniční soused, také farář. Vše jest již vyjednáno. Člověk se přece konečně doptá pravé cesty, zajímá-li se.«

Při rozchodu, když hrdá panna vdova u dveří se loučila s Klárou, otázel se jí ještě Jesenius: »Víte něco o pani architektové?«

Pohleděla na něho, jako by se chtěla ptáti, ví-li on.

»Žije,« odpověděla.

»Přejte jí svobody a alespoň vnějšího klidu!«

»Ano, totéž jsem si také já řekla.«

»Stýkáte se s ní?«

»Teď velmi zřídka. Zdá se, že nechce lidí.«

»Uvidíte-li ji, prosím, vyřídte, že ji uctivě a srdečně pozdravuji.«

Ta slova pronesl Jesenius s důrazem.

»Týká se vaše úcta a účast jejího budoucího utrpení?«

»Ano.«

»Vyřídím váš vzkaz... A vy buďte hodně, hodně šťastni a mějte se krásně! Zdar našemu dobrému dílu! S bohem, Klárko, s bohem, pane Jesenie!«

Stiskla silně hercovu pravici a pocalovala se s Klárou a děckem.

Zbytek toho dne věnovali oba manželé balení vaků, připravám na cestu a vyjednávání s paní Mádlovou o vedení domácnosti za jejich nepřítomnosti. A toto konání bylo provázáno kromě štěstím z jejich lásky i pocitem půl mírně me-

lancholickým, půl radostným, jaký míváme před dalekými cestami, jež znamenají životní hranici.

Večer strávili v cizím bytě v druhém poschodí a bylo cosi nového v těch měšťanských pokojích, zařízených pro rodinný život, které hostily nyní je tři. Uchýlili se do ložnice. Klára usedla u dětské postelky, mřížkované zelenými motouzkou a uspávala dítě a Jesenius zasedl za stolem, hodlaje uspořádati nějaké písemnosti a napsati několik listů. Zamýšlel původně, až Klára usne, odejiti pracovat do jiného pokoje, poprosila ho však, aby zůstal zde, v její blízkosti. Ale teď se ještě do práce nedal. Hleděl s láskou na Kláru a sledoval každý z jejích pohybů. Noční lampa rozlila po předmětech růžový polostín a činila je měkkými a vlahými.

»Letěla bělouňka holubička,
potkala na cestě andělička.«

Klára tiše zpívala ukolébavku z »Hubičky«.

Leč hošík nechtěl usnouti. Zprvu se jaksi udiveně díval na matku, ale pak se rozvrtěl a odkopával příkrývku. Skláněla se nad ním a hladila jej po vláscích.

»Nu, spi, hošíčku, spi!« říkala mu, znova jej ukládala a příkrývala.

A opět mu zpívala. Ale hoch nechtěl.

»Oves, oves!« volal.

Klekla si k němu, laskala se s ním, šeptala své:
»Spi, hošičku, spi, hošičku!« a začla jinou ukolébavku. Dítě se však rozplakalo.

»Oves, oves!« křičelo.

»Nezlob!« hubovala je mírně.

»Co chce to dítě?« otázal se Jesenius.

Obrátila se na muže a zasmála se:

»Já vím, co chce.«

Hoch křičel. Sklonila se nad ním a zasmála se znova.

»No, tak počkej, tož se nebudeme tatínka stydět a zazpíváme si jí, když při jiné neusneš!« A zapěla:

»Když jsem já šel přes pustý les,

žaly tam dvě panny oves.

»Ptám se já vás, mé panenky,

mého srdce holubinky,

je-li tady moje milá,

je-li zdráva, jako byla.«

Klára zpívala baladu o umrlé milence a noclehu na hřbitově, píseň s táhlou melodií a mnoha slohami. Dítě se upokojilo. Leželo klidně s modrýma očima upíatými na matčina ústa a poslouchalo.

Jesenius měl náladu pivovarského šera. Dvanáct sladovnických bot dopadá v pochodu na lešení, karbovačky duní sladovým bahnem o kov žrum! žrum! a do velké, pusté, šeré místnosti,

kde stíny podivně se lámou horním svitem, zní píseň:

»Zvoňte hrany na vše strany,
umřelo mně potěšení.«

Náhlá vlna něhy se jim přelila a zarosila mu oči.

A ještě jiný dojem má: Vlahé červencové noci a dusotu koňských kopyt po horské silnici. Jak se košatinka roztrásá, dotýká se jeho rámě měkkého ramene Klárina. Nad hlavami stojí hvězdy. Dva světelné vějíře luceren běží po cestě a odskakují do hloubky příkopů, aby na druhé straně opět vylézaly, vybíhaly z nich na luka, na okamžik rozzelenalá, vyskakovaly na stěny obilních polí a utíkaly po nich, rozhrnujice jejich stébla.

Miluji tě, Kláro! Ženo moje drahá!

Klára tichounce, skoro šeptem, dozpívala poslední slohu písně. Děcko již spalo. Obrátila se úsměvem na Jesenia, vstala a měkkými kroky k němu přistoupila. Poklekla k němu a ruce vložila do jeho.

»Zadýchalo štěstí,« zašeptala.

Přivinul ji k sobě.

A slyšel skutečně vlahý dech štěstí tiše se nésti pokojem, a cítil jeho vůni. Na Kláriných vlasech ležel růžový přisvit a její ramena byla hebká.

Když toho večera Klára ulehla, zasedl Jese-

nius k práci a zabral se do ní. Ale věděl, že kdykoli pozvedne oči, setkají se s očima ženiny, velikýma a oddanýma, které se na něho upírají. A tyto pohledy setkávaly se často a říkaly si vše, co dnes nebylo řečeno slovy.

»Právě jsem porušil předloňský slib,« pravil jí za chvíli, »a napsal tvému otci.«

Viděl, jak se jí nahnula krev do tváří a jak sklopila oči. Pod jejich brvami se zatřpytila slza.

»Děkuji ti,« zašeptala.

Vstal a slzu osušil svými rty. Hladil Kláre vlasy a řekl:

»A teď spi, drahá, zítra musíš být svěží. Ruším tě svými pohledy. Ale nepohlédnu na tebe již ani jedenkrát.«

Odešel opět ke stolu a psal. Ruka létala po papíře a hlava se k němu skláněla schválně níže než obvykle. Ale když předpokládal, že již žena spí a pozvedl k ní kradmo oči, setkal se ještě jedenkrát s jejím unaveným pohledem, který se na okamžik rozzářil a s jejím kratičkým vítězným úsměvem. To proto, že se jeho pohledu přece dočkala. Ale bylo to poslední vzplanutí. Hned na to úsměv zhasl a víčka se zavřela. Uspula.

Jesenius pracoval dlouho do noci. Když odložil pero, skřížil ruce za hlavou a zadumal se. A opět k němu přistoupila nálada vlahé červen-

cové noci s jasem hvězd nad hlavou a tichým, jako by z dálky zaléhajícím dusotem kopyt, oné noci, kdy poprvé políbil Kláru a poprvé spatřil Jana.

Ujasňoval si své štěstí. Ujasňovatí si štěstí jest štěstím novým.

Kdo mu je poslal? Byl to Jan, který mu splácel mnohonásobně za malé štěstí, jež mu kdysi vzal? A byla červencová noc hranicí jeho života a vteřina pádu skřínkových hodin hranicí druhou, a mezi nimi zmatek boje, v němž rozhodovalo se o nebi a pekle? Snad! Ano! A byl živ Jan? Toho Jesenius nevěděl. A o tom se neodvažoval usuzovati. Kláre na její otázku odpověděl: »Nevím, či to byla ruka, jež sáhla tehdy do ranního pokoje, aby mi zachránila život, nevím, co ode mne chce, vím jen, že byla.« A věru: Nemělo významu pro Jesenia neplodně se dohadovati, žije-li Jan ještě někde mimo něj, měl-li jistotu, že žije s ním. Jesenius cítil v duši zniti Janovy zvony a v srdci planouti jeho oheň. Ty byly s ním, na vždy s ním. A byla-li Klára jeho štěstím, byly ony jeho silou. S nimi nebylo se třeba báti štěstí, jež oslabuje a činí mdlým. S nimi nebylo se třeba báti ničeho. Požehnaný chaos, jenž rodí světlo, požehnaný žár, jenž spájí prvky zvonu!

Venku na nebi stojí velký měsíc, line sem oknem své světlo a ozařuje šíjí Klářinu. Ta klidně oddechuje s ramenem pod hlavu podloženým. A v postélce se zeleným mřížkováním spí dítě. Jesenius na ně hledí.

Hle! Nedávno byl sám. A nyní jsou tři s ním: Klára, Jan a dítě. Kdo může býti silnějším k budoucímu dílu?

KONEC.

Autorova poznámka.

Tato kniha byla napsána v letech 1915—17 a má jejich ráz. Vyšla v ročníku 1917—18 »Lípy«. Tehdy smělo býti jen naznačeno, co dnes může býti řečeno již plně. Oprav není ostatně mnoho: Kromě změn v poslední kapitole snad jen první řádky kapitoly první, podrobnosti o provedení atentátu v kapitole páté a místo smrti Samkovy. Censura škrtala jen málo. Byla pouze brutální, nikoli vtipná.

O B S A H.

<i>Hamlet</i>	9
<i>Masky</i>	67
<i>Úklady a láska</i>	121
<i>Strašidla</i>	193
<i>Vláda tmy</i>	262
<i>Nad naši sílu</i>	333
<i>Naděje</i>	399